Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Folkevise Billeder

Billeder og Tekst af

Agnes Slott-Møller

Forlagt af H. Aschehoug & Co. København MCMXXIII.

FOLKEVISEBILLEDER

AGNES SLOTT MØLLER

FOLKEVISE BILLEDER

FORLAGT AF H·ASCHEHOUG & Co
KØBENHAVN · MCMXXIII

COPYRIGHT 1923
BY
AGNES SLOTT MØLLER

★

REPRODUKTIONERNE UDFØRTE AF
BERNHARD MIDDELBOE EFTER
FOTOGRAFIER AF L. ALBERT
TRYKT I BIANCO LUNOS
BOGTRYKKERI

★

FOLKEVISE BILLEDER

Jeg gik mig ud en Sommerdag at høre
Fuglesang, som Hjertet kunde røre.
I de dybe Dale
Mellem Nattergale
Og de andre Fugle smaa som tale.

De sang om Alt, hvad det er Lyst at høre
Allerhelst hvad Hjertet dybt kan røre.
I de dybe Dale
Mellem Nattergale
Og de andre Fugle smaa som tale.

De sang, som ingen andre Fugle sjunge,
Leged liflig med min Moders Tunge.
I de dybe Dale
Mellem Nattergale
Og de andre Fugle smaa som tale.

De sang som talt ud af mit eget Hjerte,
Toner gav de al min Fryd og Smerte.
I de dybe Dale,
Mellem Nattergale
Og de andre Fugle smaa som tale.

N. F. S. Grundtvig.

Sommerdagen.

»Munken gaar i Enge
den lange Sommerdag —«

FRA jeg som lille Pige i Skolestuen legede med i denne gamle Sangleg, har jeg holdt af det Vers om Munken, der »den lange Sommerdag« gik i Enge og plukkede Blomster til sin Hjertenskjær. Naturligvis anede jeg Intet om, at hvad der her, midt i Barnelegen, direkte og umiddelbart naaede mit Øre var *Folkevisens Tone* (om end ikke dens Rytme), og endnu mindre, at jeg i Verset saa et Glimt netop af Folkevisens Naturbilleder i det Ord, der Livet igennem skulde bevare sin Tryllemagt over mit Sind — »*den lange Sommerdag*« — jeg smelter endnu, naar jeg hører det, og faar atter og atter Lyst til at gaa ud og male den blomstrende Eng ved Stranden, hvor de store Ege og Bøge gro og giver Skygge for Solvarmen.

Det var i Sommeren 1888, at jeg malte: Sommerdagen i ovenstaaende Billede. Vi var, min Mand og jeg, som unge Nygifte, efter først at have forsøgt at finde et Sommeropholdssted oppe i en af Jyllands mest storliniede Egne, Kaløvig med Mols Bjerge, »tilfældigt« havnet paa de blaa Sommerstrande ved Lillebælt, som vi siden skulde komme til at elske saa højt. — Fra Landevejen mellem Snoghøj og Kolding, den gamle Færdselsvej, der er langt ældre end alle Fredericia Veje, gaar en Allévej stille og ubemærket ned mod Stranden, den fører til *Damgaard*, der med sin Have vokser ind i Skoven til begge Sider, og gaar helt ned til Strandengene; indefter Landet har Gaard og Have brede Marker opover store Bakker i Ryggen, der lykkeligt skjuler den for Landevejens Nysgerrighed. Her fandt vi, denne første Sommer, i Gaardens Herskab, den gamle Kammer-

herre de Thygeson og hans Adoptivdatter, Frk. Trap de Thygeson, Venner, der sidenhen Sommer efter Sommer gæstfrit aabnede deres Hjem for os.

Uden at jeg selv den Gang forstod det, blev mit Billede af »Sommerdagen« i Virkeligheden mit første Folkevisebillede; den første Gang jeg som Maler fandt ind til de gamle Visers Verden, kom jeg ind gennem Havelaagen, dér hvor der baade vokser Roser og Bær og Krusemynterne gro i den fugtige Engjord; det var de gamle danske Sanges Evne til at danne Naturbilleder, som ganske stemte med *den* danske Natur, der lyste mig imøde fra Skov og Eng og Strand, der kaldte min egen Billedverden frem.

Rigtignok var det dog stærkere Skikkelser fra Sagn og Viser og Danmarkshistorie end den stille Munk i Engen, jeg ønskede at fremstille, naar Tiden dertil endelig kom; den Sommer blev der nu ikke Mulighed derfor, og samme Efteraar forestod en stor Rejse, hvor der mere vilde blive Lejlighed til at modtage Indtryk af Kunst end til selv at male Billeder.

For de allerfleste unge Kunstnere gik Vejen dengang, naar den gik ud i Verden, til Paris; her havde vor Lærer Krøyer og hans Kreds af Jevnaldrende, sidst i 70'erne modtaget saa stærk Paavirkning fra fransk Kunst og franske Kunstnere, at det var blevet almindelig fastslaaet som enesaliggørende Dogme, at Paris og fransk Impressionisme var, hvad der tjente danske Kunstneres Tarv bedst. Ogsaa vi mente derfor at burde rejse til Paris, da Muligheden for en større Rejse forelaa, men vi blev til al Held stoppede heri ved et Tag fra en meget kraftig Haand. Det var Julius Lange, hvem vi samme Sommer 1888 havde lært personlig at kende, der paa det bestemteste fraraadede os at følge den almindelige Strøm til Paris. »I skal rejse til Italien« sagde han »dér gror Kunstens gamle Hovedstamme og den skal I først lære at kende«; og med saamegen Varme og Alvor talte han til os om Italien, fortalte om det og det vi burde se, at vi bøjede os og fulgte hans Raad. Det var os nu saameget lettere at gøre det som vi iforvejen saa op til ham, som til den bedste Vejleder i Kunstens Verden. Hans hele kongelige Personlighed, hans Lune, hans Charme havde saa tit fortryllet os, naar vi sad under hans Katheder paa Universitetet og fulgte hans rige, aandfulde Fortolkning af gammel Kunst's Storværker, skulde vi da saa ikke ville følge ham, naar han talte os personlig til og vilde give os Raad? Kort før vor Afrejse var vi ude hos ham i hans Hjem en Aftenstund og her lagde han en hel Rejseplan for os, gav os baade Adresser, hvor vi kunde bo godt og billigt og paalagde os ikke at glemme at se det og det Billede, i den og den Kirke; vi følte det Begge som et godt Varsel for Rejsen, at vi paa denne Vis ligesom fik hans Velsignelse med.

Over Berlin og Dresden med nogle Dages Ophold dér, kom vi til München, hvor vi skulde træffe Zahrtmann (én af de faa, der ikke fulgte Strømmen til Paris) med ham rejste Niels Skovgaard, Jul. Paulsen og en

ung Greve af Z.'s Bekendtskab; Z. vilde føre os Alle ind i Italien og han og hans Fæller derefter rejse til Grækenland. Nu skulde man jo tro, at det maatte være den herligste Oplevelse for unge Kunstnere at følges ind i Italien med en Kunstner som Zahrtmann, det kunde det sikkert ogsaa være blevet, hvis ikke Z. havde været saa op over begge Øren optaget af den unge Greve; ved hans almindeligste Betragtninger udbrød Z. henrykt: »det er jo *egentlig* glimrende sagt!« eller: »det *har* Du min Tro Ret i!« — saa havde Z. ogsaa et saa forskrækkeligt Jag med at naa Venedig, at vi næsten tabte Pusten ved alt det vi skulde se forinden. Men selve det for første Gang at gaa over Alperne og ind i Italien var jo en saa mægtig Oplevelse, at den fyldte vore Sind med Højtidsfølelse og Glæde. Efter Bestemmelsen skulde vi stanse i en lille Bjergby Sterzing, noget syd for Brenner. Vi kom dertil lidt efter Solnedgangstid, kom ud fra de støvede Kupéer, det i Tunnelerne var blevet fyldt af kvalmende Kulrøg, ud i den friske, kølige Bjergluft; om os til alle Sider saa vi høje Snetinder. Efter Aftensmaaltidet paa det hyggelige gammeldags Hotel »Alter Post«, med dets morsomme 18de Aarhundredes lave Gange med brede Rokokodøre ind til Gæsteværelserne, gik vi sent om Aftenen ud. Vejret var dejligt, Alt om os saa stille, stort, højtideligt; Himlen funklende rig paa Stjerner; det saa ud som lyste Sneen paa Bjergtoppene i Skæret fra Stjernerne.

Først næste Eftermiddag rejste vi videre og naaede om Aftenen Verona; ved den første, lange Køretur i den skumplende Drosche ind gennem Verona's smalle, menneskетomme Gader syntes jeg, at Husene med de grønne Skodder ganske lignede en Theaterdekoration; en enkelt kappeklædt Mandsskikkelse under en enlig Lygte paa Gadehjørnet fuldendte Billedet, det var som om vi kørte ind i »Don Juan«. Da vi næste Morgen tidligt kom ned paa Gaden var Billedet helt ændret, nu vrimlede det af Liv og Mennesker. Over hele Torvet »Piazza d'Erbe«, sad Koner og solgte vældige Stabler af Frugt og Grøntsager under store snavset-hvide, teltagtige Solparaplyer, nogle ristede Kastanier; Drenge, Mænd, Unger og unge Tøse gik og drev og spadserede, Mændene med store skiden-grønlige, skiden-brunlige og skiden-blaasorte Kapper kastede op over Skuldren med et Sving saa fuldt af Holdning og Plastik som en romersk Statues. Etsteds mellem alle Grøntsagerne var en stor, vild Fugl, en ung Ørn, tilsalg, den sad lænket til en høj Stang, en stor Klump raat Kød, hvorfra Blodet løb ned ad Stangen til en Pøl paa Brostenene, hakkede den i sig, mens den af og til udstødte hæse Skrig midt i Støjen af Menneskers Raab, Skraal, Sang; bag og over Folkevrimlen løftede et gammelt, graagrønt Palazzo sine skønne Arkader og Buevinduer. Overalt paa Gaderne var der Skønhed og Liv; Beboerne selv saa glade, skidne, lasede og dejlige ud; fra de hvide Husfaçader med grønne Skodder og fine Jernbalkoner vældede Blomster i Urtepotter eller Blomster i Natpotter ned over Murene.

»Naada« — sagde Niels Skovgaard »var der bare ét saadant Hus i København, saa vilde alle Danmarks Malere male det!«

Dejlige Kirker saa vi, fremfor alle var San Zeno skøn i sin strenge tidlig-romanske Stil og Storhed; de forunderlig plumpt-ædle Relief'er paa de store Bronzedøre var noget helt nyt for os at se, det var som brast fine Hinder fra vore Øjne og vi saa Skønheden i dem. — Kirke efter Kirke blev opsøgt, det ene berømte Billede efter det andet; paa Gaden oplevede vi Under efter Under, ét var at spise modne Figen for første Gang, ét andet at se Julies Hus med Capuletti'erne's Vaabenmærke (en Hat) over Portindgangen; den antike Arena saa vi ogsaa. Dødtrætte var vi, da vi om Aftenen gik forholdsvis tidligt til Ro, thi vi skulde op Kl. 4 næste Morgen og med Toget Kl. 5 til en anden dejlig By, Vizenza. Her i Palladios Fødeby saa vi en Mængde af hans skønneste Bygninger; interessant var hans Rekonstruktion af et antikt Theater; vi blev vist rundt dér af en ung dejlig Kone; kulsort klædt, med det voksblege Ansigt til det sorte Haar og det dybt alvorlige Udtryk syntes hun os en Antigone lig, eller selve den tragiske Muse. Atter var der her i Vicenza Kirker at se og berømte Billeder, men megen Tid dertil var der ikke, vi skulde jo videre med Jernbanen for endnu samme Eftermiddag at naa at se Padua. Vejen derhen gaar gennem de euganæiske Bjerge, jeg tænkte paa og talte om Drachmann's dejlige Digt »Foraar i de euganæiske Bjerge«, som mine Rejsefæller ikke lod til at kende, eller var ganske ligegyldige for; udenfor Kupévinduerne laa Italien solbelyst omkring os.

I Padua saa vi først Arena Kapellet med Giotto's Fresker, saa simpelt, stort og udtryksfuldt! men der var ikke Tid til stort mere end lige at stikke Næsen indenfor, videre skulde vi for at se Byen, Kirkerne, Domkirken San Antonio og Gli Erimitani med Mantegna's Billeder; Donatello's store Rytterstatue af Guatamalata paa Torvet udenfor Domkirken o. s. v.; thi atter havde vi saa stor Hast, fordi vi endnu samme Aften, efter Zahrtmann's Rejseplan, skulde naa Venedig. Det naaedes ogsaa og endnu mere dødtrætte end den foregaaende Aften kom vi i en Gondol og til Hotellet. Endnu næste Dag jog Z. hvileløs med os gennem Kirker og Musæer, saa det var noget af et Lettelsens Suk vi drog, da vi omsider skiltes fra ham og hans Rejseselskab. — Ved Zahrtmanns Afrejse flyttede vi fra Hotellet hen i et Par møblerede Værelser, vi havde lejet og kunde nu i Ro og Fred lære Venedig og dets Kunst at kende; ogsaa Jul. Paulsen blev i Venedig. — Desværre slog Vejret om, det havde været sommerligt mildt de første Dage, nu blev det raakoldt Efteraar med Regn og Storm og *det* klædte ikke Venedig. At bevæge sig Byen rundt i Gondol lærte man snart at høre op med, for man skudderfrøs, naar man sad stille i hylende Trækvind under den sorte Baldakin, saa hellere gaa trods det onde Vejr. Men ved at *gaa* igennem Venedig falder Byens arkitektoniske Skønhed En ikke saa stærkt i Øjnene; mange Gader er smalle som Render, en opspændt Paraply kan naa fra Husmur til Husmur, og Mennesker, der færdes her ligner, navnlig i øsende Regnvejr, mest af Alt Rotter i en Rendesten. Kom man ud paa de smaa Pladser med de dejlige gamle Brønde, hvor Piger og Koner

ellers tage Vand, var der Dødens Tomhed og Stivnethed over Billedet, intet Menneske at se, Vandet stod stivfrosset i store Isflager ud over Stenfliserne.

Men hvad værre var, Kunsten vi saa i Venedig, Malerkunsten, kunde vi ikke faa Tag i, og den ikke i os. Den var overalt, hvad vi, med et Yndlingsudtryk vi dengang meget brugte, kaldte »sen«; det vil sige, den tilhørte væsentlig Kulminationen i italiensk Kunst, og Tiden derudover det 16de Aarh.s Slutning, første Halvdel af det 17de, og videre frem. Tizian, det fik gaa, (ja, det er haardt at skulle nedskrive det) hans Mariæ Himmelfart og navnlig hans sidste gribende Billede, en Piètà, malt af ham som 99aarig Olding gjorde et dybt Indtryk paa os — men Tintoretto, Sebastiano del Piombo, Palma vecchio, Bassano, Tiepolo og hvad de Alle hedde, der har smykket Lofter og Vægge i Venedigs Kirker og Paladser med Billeder af nøgne eller overdaadig-rigtklædte Menneskeskikkelser mellem flyvende Gevandter, flyvende Skyer, og udstyrede med Alverdens Attributer, der gør dem til Olympens Guder eller kristne Martyrer, Alt indrammet i den overdaadigste Guld og Marmor Dekoration i det 17de, 18de Aarhundredes vældigste Overlæssethedsstil — — puh, nej! *den* Kunst tog bare Vejret fra os uden at gribe vore Sind med andet end en Følelse af Overmættelse. — Naturligvis vedstaar jeg ikke nu, efterat 35 Aar er gaaet og jeg i den Tid har genset Venedig 2 Gange, denne Opfattelse af venetiansk Malerkunst, men jeg véd, at *saadan* saa vi paa den første Gang, og det gode ved Sagen var, at vi ærligt vedgik det for os selv. Og den helt gamle, den ældgamle Kunst, der ogsaa fandtes i Venedig, for Eks. Markuskirkens oldkristelige Mosaiker havde vi endnu ikke kunstnerisk Modenhed til at vurdere; jeg har fra *den* Gang kun en svag Erindring om at have set dem straale fra S. Marco's gyldne Hvælvinger. Markuskirken var nu forøvrigt det Sted, der bragte os nærmest til Venedigs Trylleverden; vi kunde opholde os Timer ad Gangen inde i det dunkle, underligt orientalske, mangefarvede Marmorrum, hvor Lyset i de gyldne Lamper glødede med Rubiners blodrøde Farve, og den blaa Røgelse bølgede som en Sommeraftens Taage, medens Præsternes mumlende Sang og Messen lød fra Højaltret. Af venetiansk Kunst staar fra dette Besøg kun Verrochio's Colleoni og Donatello's San Giovanni i Frari, som uforglemmelige. Carpaccio saa vi kun som morsomme Kostume- og Arkitekturbilleder af det 15de Aarhundredes Venedig, hans bedste Værk saa vi *dengang* slet ikke.

Vi havde vel opholdt os en halv Snes Dage i Venedig, saa vi kom først til Firenze godt over Midten af November. Efter Julius Langes Anvisning tog vi ind i Albergo S. Marco nede bag Uffizi'erne og tæt ved Floden; det var et lille, meget beskedent, men ægte italiensk, Hus, hvor Værten

selv, Padrone'n, gjorde Værelset med dets sort-hvide Flisegulv rent, og børstede vore Støvler. Vi kom til Firenze sent om Aftenen i buldrende Mørke og saa meget lidt til Byen; næste Morgen vækkedes jeg af en dyb, drønende Klang ikke langt borte, var det Musik? nej, nu lød det igen, dybe, rungende Klokketoner, det var den ældgamle Klokke i Palazzo vecchio's høje Klokketaarn, hvis Stemme, ligesom tung af Minder og dybt alvorlig, tonede ud over Byen. Jeg var pludselig lysvaagen og forstod henrykt, i hvilken By jeg var vaagnet:

»Fiorentza var, da bag de gamle Volde
det laa, hvor endnu Timeslaget toner,
nøjsomt og kydsk, og vidste Fred at holde.«

Da vi var blevet klædt paa og kom ned paa Piazza Signoria for at drikke vor Morgenkaffe i en lille Ristorante dér, saa vi, at vi var kommet til et Italien, der var helt forskelligt fra det vi forlod i Venedig. Paa denne Side Apenninerne var Luften endnu mild. Solen straalede fra en skyfri, blaa Himmel og op mod denne rejste sig, mægtige som Løver, skønne Bygningsværker, Palazzo vecchio, Loggia dei Lanzi og Palazzo degli Uffizi med de herlige Buegange. Vi kunde have skreget af Glæde, her genfandt vi i rigere Skikkelse det skønne Italien, vi havde faaet det første Indtryk af i Verona og Padua.

Paa Slaget 10 var vi ved Uffizi'ernes Indgangsdør og her — ja, jeg maa atter citere Dante: »her begynder det nye Liv« — »incipit vita nova«. *Her* — i Uffizi'erne, i Billedsamlingen i Accadémia, i Bargello, i alle Firenze's herlige Kirker og Klostre og udover dets Gader og Pladser aabnede en ny Verden sig for os, en Verden af Kunst og Skønhed, en Billedverden med et Præg af ædel Ungdom, af evig Ungdom, af Alvor og dyb Følelse, der ganske henrev os. Og denne Kunst var ikke en Natskyggernes Verden, den straalede af Guld over Guld, den blomstrede som Paradisets Enge, den var de røde og gule Rosers og de hvide Liliers Hjemsted, i Træernes mørke Løv glødede Guldorangerne, de Helliges Dragter lyste af Guld og Saphir, blussede af Purpur, Safran, Skarlagen — ingen Blomsterhave paa Jorden rummer de Farvers Pragt som de gamle italienske Billeder fra det 13de, 14de, 15de Aarhundrede udstraaler. Og dog blev det endnu mere end disse Temperabilleder, Freskerne, Giotto's, Masaccio's, Simone Martini's, Ghirlandajo's, Benozza Gozzoli's Fresker, der gjorde det mægtigste Indtryk; i Højkirke, Kor og Kapeller dækkede de Kirkernes Vægflader med Billeder, der fremstillede den hellige Historie eller Begivenheder i Martyrers og Helgeners Liv. Den mægtige Stil, den storslaaede Kraft og Klarhed, Simpelheden i Giotto's storliniede Skikkelser syntes os det ædleste af Alt; her saa vi i hvilken Grad det havde ligget Kunstneren paa Sinde at *fortælle* sit Billede, at give Beskueren det mest levende Indtryk, det der kunde gribe og røre dybest, af de Tildragelser

det fremstillede; denne Kunst's første Formaal var at meddele til Beskueren Ærefrygt for det Hellige, for de alvorsfulde Begivenheder i de store Helgeners Levned; det var en Kunst saa inderlig bevæget af sit Emne, at den med Lidenskab tog Parti for det gode mod det onde, med Henrykkelse malte Himlens Salighed og med Rædsel og Gru Helvedes Pine. Denne Kunst ikke blot talte til Beskueren, den prædikede med vældig Røst om Sjælens evige Frelse eller evige Fortabelse ved Død og Dom.

Vi lærte her en Kunst at kende, der havde udviklet sig fra inden udefter, en Kunst der tjente en stor Idé, Troen, som jeg altid havde ønsket, at Kunsten skulde tjene en stor Idé, Fædrelandskærligheden, en Kunst der var Lovsang, ikke Haandelag; jeg saa her i Billeder fremstillet og prist den hellige Histories Himmel-Konger og Martyr-Helte, som jeg havde drømt om at se Konger og Helte i vor danske Historie fremstillet og prist.

Men saameget jeg end tidligt havde drømt om et Danmark i Middelalderen, og søgt at gøre mig et tydeligt Billede af Valdemarernes Tid, og Tiden videre op gennem de følgende Aarhundreder ved Studiet af hvad der hertillands var tilbage af Kulturminder om Datidens Liv, havde jeg dog aldrig kunnet tænke mig med hvilken Fylde jeg engang skulde se disse Tider afspejlet i Middelalderens egen Fremstilling af dem saaledes, som jeg saa det her i Italiens gamle Kunst. Selvfølgelig medbragte vi hjemmefra noget Kendskab til Italiens Kunst, takket være Julius Lange og Fotografimapperne i Akademiets Bibliotek, og ogsaa et enkelt Billede paa det kgl. Billedgalleri, men hvad vi havde hørt og læst om var næsten altid Høj-Renæssancen, Rafael, Leonardo, Michelangelo — — om Rigdommen i det 13de, 14de, 15de Aarh.'s Kunst havde vi kun liden Anelse før vi stod Ansigt til Ansigt med den her i Firenze.

Alle disse Billeder var for mig Billeder fra Folkevisernes Verden, netop i de samme Aarhundreder, hvor de danske Viser om Kong Valdemar og Tove, om Buris og Liden Kirsten, om Dronning Dagmar, om Marsk Stig og Kong Erik, om Niels Ebbesen og Grev Gert, blev digtet og sungne hvor Dansen gik i Borgegaard, eller ude ved Aaen i den stille Sommeraften, hjemme i Danmark, var disse Billeder, der var lutter Afspejlinger af Middelalderens Liv, blevne til; fra Cimabue til Botticelli, fra Valdemar Sejr's Tid til Christian den andens, omspændte de hele den Tid, der var den danske Visesangs Blomstringstid. Efter at have lært denne tidlige Kunst at kende i al dens Morgenfriskhed, dens Blomsterynde, dens dagklare Ærlighed, dens indtrængende Gøren-Rede for Karakteren, dens følsomme og dramatiske Fortællemaade, blev den mig mit kunstneriske Forbillede for alle Dage. Uden at jeg den Gang — 1888 — nogensinde havde hørt om en moderne engelsk Malerskole, der i dens Forkærlighed for den før-rafaeliske italienske Kunst kaldte sig »Præ-Raphaeliter« blev jeg direkte og umiddelbart en dansk »Præ-Raphaelit«.

Det blev et rent Kunst-Indtryk, der for mig blev Virkningen af at komme til Italien og lære Landet og dets Kunst at kende; Folkelivsmaleriet, Billedet af selv det herligste italienske Folkeliv, eller Dejligheden i det italienske Landskab fristede mig aldrig, min egen Billedverden laa ganske fføje afgrænset for mig. —

Det blev derfor heller ikke helt let for mig, da vi senere fra Firenze, over Pisa, kom til Rom for at gaa i Vinterkvarter dér, at faa Tiden udnyttet, som jeg helst vilde. I Breve til Hjemmet skrev jeg, at jeg nu havde set saameget Kunst og lært saameget om Kunst, at jeg helst vilde lukke mig inde i 10 Aar og bare male, male, male. Men det jeg vilde male lod sig ikke male i Rom, hverken Figurer eller Landskaber til mine nordiske Billeder fandt jeg dér. Jeg var i én Uro, gik og famlede med Lyst til at male »unge Kong Oluf« fra Rimkrøniken, men hvor fik jeg Model til ham her i Rom? Min Mand tog, efterat vi havde faaet en Bolig med Atelier, fat paa et større Billede med Adam og Eva's Udjagelse af Paridis, som han længe havde ønsket at male og jeg, der blandt Modellerne paa den spanske Plads havde genkendt Vittoria, Krøyers berømte Model til Messalina, og var blevet slaaet ved Synet af de tragiske Rester af Storhed og Skønhed i hendes Holdning og Udtryk, gav mig ifærd med at gøre et Studie af hendes Hoved.

Det var nu ellers en lykkelig Tid, ogsaa stærkt en Voksetid, for Rom var jo Rom og naturligvis var en meget stor Del af vor Tid viet Studiet af al den pragtfulde Kunst i Kirker og Samlinger vi dér fik at se — foruden den herlige, majestætiske By selv. Noget af en Skuffelse var det os, at vi ikke i Rom fik nær saameget at se af den Middelalderkunst vi havde lært at elske i Firenze, til en Begyndelse søgte vi den overalt, og skuffedes, naar den ikke fandtes, men efterhaanden lærte vi jo, at Rom var nu engang noget andet end Firenze. Hvad der drog os stærkest var Cappella Sistina, meget paa Grund af de store florentinske Fresker her, Botticelli's, Perugino's, Ghirlandajo's — men efterhaanden mest for Michelangelo's Skyld. Det vældige Følelsesudbrud, den mægtige Pathos i Dommedag lædskede som en Styrkedrik, — »og han er ung som Herkules — ej nogen Gudfar paa de tres« — sang det i os ved Synet af Michelangelo's kæmpestore og kæmpestærke Gud. —

Og i selve Fremstillingen af den *endeligt* retfærdige *Gøren-Forskel paa Godt og Ondt* var der en Vederkvægelse for noget af det dybeste i vor egen Natur — hvad vi dog vel dengang neppe klart forstod.

Fra Loftet i Cappella Sistina stirrede en Verden af gigantiske Syner os imøde, vældige Skikkelser, der var sindbilledlige Udtryk for de mægtigste Drømme om Guds Skabelsesværk og Verdens Tilblivelse, nogen menneskelig Skaberevne nogensinde har frembragt; intet Under, at vi her modtog *det* Indtryk af Billedkunstens næsten almægtige Evne til at besvare de højeste Spørgsmaal, som Menneskeaanden kan stille til den, der siden, ligesom Himlen er højere end Jorden, har hvælvet sig over alle Indtryk

af Kunst, som har mødt os Livet igennem. *Saa* højt var der til Loftet i Cappella Sistina.

Grænseløst naivt af os var det naturligvis — men vi var jo ogsaa meget unge — at ville gaa rundt i Verden med denne Kæmpemaalestok for Kunst, men hvor misforstaaede vi end ofte herigennem er blevet, kan jeg ikke beklage, at vi fra første Færd kom saa højt op med vore Forestillinger om Kunstens Forhold til Livet. — Desuden — naar vi modtog disse store Indtryk saa stærkt, var det vel fordi noget i vore Naturer trængte til dem, al den moderne Kunst-Snak vi hjemme, inden vor Udrejse, havde hørt fremsat om, at det var ganske ligegyldigt, *hvad* man malte blot det var godt malt, modsagdes her *engang for alle* af hvad Italiens gamle Kunst lærte os.

I Eddasangene, som jeg dengang stærkt tænkte paa at male en hel Billedrække til, var der en Strofe som for mig helt udtrykte min Forestilling om Kunst og Liv:

»Gid alle Jarlers Id det bedre,
Gid alle Kvinders Kummer det lindre,
At disse Sorger blev sungne for dem.«

Oprindelig havde vi tænkt at blive Sommeren over i Italien, ude paa Landet i en eller anden lille Bjergby og male dér, men allerede da Februar Maaned bragte lyse, foraarsagtige Dage, begyndte vi at længes hjem. Stillet overfor den Virkelighed at skulle male dette fremmede Land, dette fremmede Folk, forstod vi hvor lidt de egentlig betød or os, saa dejligt Landet og Folket end var. Derimod var et eneste Folkevisevers:

»Det var om Valborgdag i Vaar
— under Lide —
der gaar Dans i Kong Valdemars Gaard
Springer ud Løv i Lunde alt saa vide.«

nok til at jage min Længsel afsted over Bjerge og Dale til det lyse, nysudsprungne, grønne Land med de blaanende Bakkelinier — »under Lide«, og da saa min Mand en Dag med et Stykke Tegnekul paa Væggen i Atelier'et i Rom tegnede Bakkerne ved Ulstrup, den gamle Herregaard ikke langt fra Langaa, blev vi Begge grebne af en saa mægtig Forlængsel efter Jylland, at vi ikke kunde tænke paa at blive ude og male, naar det igen var Sommer i Danmark.

Men vi havde endnu et dejligt Stykke Italien og Italiensophold for os. Midt i Marts brød vi op fra Rom og rejste til Neapel. Musæet her med dets megen antike Kunst interesserede min Mand levende, mig langt mindre; men Kirkerne med deres herlige Gravmæler fra Middelalderen

havde jeg stor Glæde af. Vi besøgte Pompei, kørte derfra over Castellamare til Amalfi en vidunderlig Køretur i Solskin langs den blaa Golf, hvor Frugttræerne stod med hvide og lyserøde Blomster, tog til Capri, var der i forrygende Marts-Storme, saa tilbage til Neapel, hvorfra vi gik videre til Rom og derfra nordpaa. Vi vilde endnu en Gang se bekræftet det Indtryk af mellem- og norditaliensk Kunst, der var kommet til at betyde saameget for os. Assisi var det første Valfartssted, hvor Giotto's Fresker fremstillende S. Francesco's Liv fandtes baade i Under- og Overkirken, S. Francesco. Her saa vi ogsaa Cimabue's store Freske med Korsfæstelsen eller rettere de sparsomme Rester af den, nok dog til at give os et Indtryk af hans Mestervælde i de heftigt bevægede Skikkelser. Ogsaa Ambrozio Lorenzetti med hans lidenskabeligt dramatiske Fortællemaade mødte vi her. Fra Assisi drog vi til Orvieto, til Signorelli's Fresker og den lifligste, gyldne Vin, vi nogensinde havde faaet i hele Italien — og det vil sige noget! Videre til Siena, hvor Freskerne paa Raadhuset og Temperabillederne i Musæet gav os nye, rige Indtryk af Kunst og Middelalder — og endelig til Firenze. Det var forunderlig frydefuldt at være her igen og tænke paa hele den umaadelige Rigdom af Kunst og Skønhed, som vi nu *vidste*, at Italien rummede fra nord til syd.

Det var vor Plan at lægge Hjemvejen over Paris; vi vilde jo helst gøre vort Rejseudbytte saa rigt og mangfoldigt som muligt; hvem vidste hvornaar vi kunde komme ud igen, og i Paris var der denne Sommer, foruden al den øvrige Rigdom paa Kunst, som fandtes dér, Verdensudstilling, Republiken fejrede Hundredaaret for den store Revolution 1789 bl. a. med en Hundredaars-Udstilling »Le centennaire« af fransk Kunst. — Vi kom til Paris d. 20de April og fra den Dag, til vi i Slutningen af Maj forlod den, levede vi i en Festrus. En Mængde af de betydeligste skandinaviske Kunstnere og Forfattere var paa den Tid samlede i Paris, heriblandt Venner og Bekendte hjemmefra. Anchers, Krøyer, Tuxens, Schandorphs, Lie's, Kiellands, Hannovers, R. Christiansen, Th. Philipsen, Achens o. m. A. Vor kære, søsterlige Veninde, den unge Malerinde Marie Triepcke, som hele Vinteren havde gaaet paa Malerskole dernede, var, kort før vi kom blevet forlovet med Krøyer, hvilket meget bidrog til at knytte os til den Kreds hun havde levet i dernede. Alt var Fest, først og fremmest Paris selv, Paris i straalende Foraarspragt var saa overvældende, at vi øjeblikkelig og jublende gav os hen i Glæden ved at være dér og være med i Solskinnet og Foraaret blandt de mange morsomme, begavede, hyggelige Mennesker, hvor hver Dag bragte nye, rige Glæder. Det var Styrtesøer af Kunstindtryk vi modtog, Louvre og Luxembourg, »Le Centennaire«, hvor det fornemmelig var Portrætterne fra David og Ingres til

Délaunay og Bonnat, foruden megen herlig Landskabskunst der betog os, og dertil kom saa hele Verdensudstillingen med dens Malerier i Tusindvis. I den danske Afdeling var min Mand selv Udstiller med sit første Portræt af mig. Blot én Ting fløj jevnlig som en Skygge henover alt Solskinnet; for de fleste af disse brave Folk og udmærkede Kunstneres Vedkommende gjaldt det, at det var umuligt at tale med dem om Italiens Kunst, som vi lige kom saa varme hjem fra, de *vilde ikke* høre noget herom, det og det næsten som en personlig Fornærmelse, at vi f. Ex. talte godt om Michelangelo. Fra Marie Triepcke havde vi ganske vist gennem Breve hørt, at i Paris betragtedes det dengang blandt de unge, skandinaviske Kunstnere som ganske unødvendigt, for ikke at sige foragteligt nogensinde at sætte sine Ben paa Louvre, og her kom vi og raabte op om de gamle italienske Mestre. Jeg husker en Aften hvor Ancher og Frk. Kitty Kielland blev dybt forargede over os, fordi vi sagde vi beundrede Michelangelo og det sixtinske Kapel. Det lød for dem som det sørgeligste Bagstræb, at nu nogen helt Unge kom og vilde tale om Middelalderens Kunst som »forbilledlig« for moderne Kunstnere, og naar vi overfor Krøyer holdt paa, at alle Livets Foreteelser var dog ikke lige værdifulde, derfor heller ikke lige værdifulde som Emner for kunstnerisk Behandling, der gaves dog en Trinrække af Livsværdier som en Trinrække af Kunstværdier og kun hvor disse to mødtes i lige Højde frembragtes den største Kunst, saa kunde vi slet ikke tale sammen. Nej, det var ikke *saa*, at den gamle Kunst var den bedste; Kunsten havde gjort store *Fremskridt* netop i det sidste Hundredaar, det kunde vi jo selv se paa »Le centennaire«, der var kommet en Lyskraft i Farven, en Klang i Lufttonerne, en Mættethed i Valørerne o. s. v. — Kort sagt, her begyndte straks den Kamp i hvilken vi har staaet hele vort Liv igennem; dog havde den i hine Ungdomsdage kun Karakteren af kampglade Turneringer, hvor vi var lige gode Venner efter som før. Jeg husker ogsaa, hvorledes Schandorph, ved en stor Kunstnerfrokost ude i Meudon, udbragte en Skaal for en Kunst, der rummede baade Svinet og Madonnaen — i Tilslutning til de stadige Kunstdisputer.

Men Foraaret var ved at blive til Sommer, hver Dag blev der mere ulideligt hedt inde paa Udstillingen og i Paris' Gader, vi længtes efter at komme hjem til vort eget Land til grønne Skove og blaa Strande — og til vort Arbejde.

Fra Paris gik Hjemrejsen til Kjøbenhavn for at hilse paa min Moder og derefter straks tage til Jylland, vi stod nu umiddelbart foran 1ste Juni. En dejlig blank Sommeraften lige før Solnedgang kom vi med den kørende Post fra Grenaa ud til *Benzon*, et stort Gods i det nordøstlige Djursland; vor gode Ven og jevnaldrende Kammerat, Maleren

R. Christiansen, havde nede i Paris sagt os, at vi her vilde finde baade smuk Natur og en Befolkning, der saa godt ud. Vejen var paa det sidste Stykke før vi naaede Bestemmelsesstedet, Landsbyen Gjerrild, gaaet gennem herlig Storskov (paa mange Ting kunde vi se at vi nærmede os en stor Herregaard), hvor Skoven holdt op kom vi ud til grønne Enge, der bredte sig paa begge Sider af Vejen og dér, tilvenstre i Skovbrynet løftede en gammel, rød Herregaardsbygning Tag og Taarne over Skovens Ege og over Havens Kastanietræer. — Det var *Benzon*. Et underligt Navn syntes vi det var for saadan en gammel jydsk Gaard, den havde da heller ikke altid baaret det, i Middelalderen da den ejedes af Familierne Udsön, Munk og Hvas hed den *Sostrup*, senere da den kom til Familien Skeel gav de den Navn efter dem, *Skeel*, nu bar den Familien Benzon's Navn.

Da vi var kommet over Engen og op over den store Bakke ligefor, var vi i Gjerrild; her laa langs Vejen, i Skyggen af mægtige Træer, store gammeldags Bøndergaarde, en lukket Firkant af Stuehus og Udbygninger, hvor alle fire Længer var hvide med sort Bindingsværk; det var den skønneste og hyggeligste gammeljydske Landsby man kunde tænke sig. Frodig var Egnen, saa der var rigt med Haver ind mellem Gaardene, af og til havde man et Udkig til de store Enge bagom Byen og et Glimt af Herregaardens Spir over Skoven. Alle Forhold var her endnu meget gammeldagspatriarkalske idet al Ejendom indtil for ganske kort Tid siden havde været Fæstegods (under Herregaarden) hvor Fader og Søn i Aarhundreder havde afløst hinanden paa samme Gaard; — hvor kunde jeg finde en mere jordfast og hjemmegroet Befolkning end her?

Jeg kom hertil med Planen om at male et større Historiemaleri: *Dronning Margrethe og den jydske Adel*. Jeg havde i Sommeren 87 da min Mand aftjente sin Værnepligt som Soldat i Viborg haft Lejlighed til at se de jydske Bønder, naar de kom til Staden og færdedes dér især om Lørdagene, naar det var Torvedag. Jeg havde da ofte sagt til mig selv, at saadan som de saa ud med store Træk der røbede Race og et Udtryk af mut Ro, af barsk næsten utilgængelig Sejghed, af Tungsind, saadan havde de jydske Adelsfolk set ud, der i svundne Aarhundreder Slægt efter Slægt kom til Staden fra deres Gaarde for at handle, eller for at faa Skøder paa deres Gaardsalg tinglæste, eller Gavebreve til Domkirken for Messer for deres Sjæle stadfæstede. Fra min historiske Læsning vidste jeg jo, hvor store Vanskeligheder den egenraadige jydske Adel gennem Tiderne havde beredt Kongemagten hertillands, og jeg havde altid haft min Sympathi paa den Side, hvor en betydelig Konge fik Bugt med Uret og Opstand. Derfor havde jeg nu svært Mod paa at give mig ilag med Skildringen af den myndige kvindelige Regent, Dronning Margrethe der i Aaret 1406 sammen med sin Adoptivsøn den udvalgte Kong Erik, drog rundt i Jylland, fremlagde Skøder og Dokumenter og fik det Gods dømt tilbage under Kronen, som den jydske Adels Mænd havde tilranet sig i den lovløse Tid

efter Valdemar Atterdags Død og inden hun selv fik Kraft til at værge det. Det var en Verden af stærkt og stridbart Liv at se ind i, af sære, tunge, stejle Karakterers Sammenstød, haarde Stene der langsomt sleb Samfundslivet i Danmark til. Til Fremstilling af disse jydske Adelsfolk vilde jeg se at finde Mænd blandt de jydske Bønder, der nu i det væsentligste levede det samme Liv paa den samme Plet Jord som den gamle Landadel og for mange Slægters Vedkommende virkelig var de sene Efterkommere af Middelalder Adelen, der i det 16de og 17de Aarh. forarmedes og sank ned i Bondestanden.

Men ét var jo, at *jeg* vilde male de Gjerrild Mænd, ét andet om de vilde lade sig male; de saa storartet godt ud, lige hvad jeg kunde ønske mig af mut og storsnudet Utilgængelighed; men hvorledes skulde jeg gøre dem mig selv og mit Forsæt begribeligt? Jeg maatte jo først og fremmest se at faa gjort personlig Bekendtskab med dem. Og jeg fandt da paa at sætte mig paa Lur udenfor Gaarden, som Katten foran et Musehul. Der gik en Dame fra »Kjøvvenhavn« og »spaserte« ude paa Vejen i blegrød Kjole og hvid Sommerhat, »hinne Mand æ nok Konstmaler«, — men en Dag sad Damen saamænd »osse« og malede, og det lige udenfor Gaarden her; »men la' baare hinne sidde, hva' kumme' hun os we'«. Dagen efter var hun der »saa mi' sæl igen«, og »ihva, hva va ded?« kom man om bag hende, saa man kunde se, hvad hun malede, saa var det *Gaarden* »saa livagti' wor ejen Goer!« *Det* var ikke til at modstaa, Manden *selv*, Per Klemme maatte helt hen, og for at faa Billedet ordentligt at se, i Snak med Damen. Saa var han den! Damen var jo flink nok at snakke med, og hun blev bedt indenfor, og vi snakkede, og vi fik Kaffe og Dagen efter, da jeg atter malede *udenfor* Gaarden, blev jeg atter budt ind til Kaffe — — og *saa* kom jeg frem med mit Ærinde. Jeg skal aldrig glemme det forbavsede »Mæ?« som Per Klemme udbrød, da jeg sagde jeg gerne vilde male *ham*, men det *var* nu den Rette jeg var kommet til, glimrende saa han ud, stor og pragtfuld med lyseblaa, levende Øjne i det mørke Ansigt, og en klog Mand var han ogsaa; det var slet ikke vanskeligt at faa ham til at forstaa, at det vilde være morsomt at se saadan et Billede af, hvad der i gammel Tid skete her i Jylland, og at det var rimeligt at tænke sig at Folket her, selv under noget ændrede Livsvilkaar, stadig lignede sig selv.

Overhovedet er det aldrig nogen svær Vej at gaa, naar man taler til jevne, men forstandige Folk om Danmarkshistorien at faa dem til at følge sig, der er altid Grund at bygge paa i en umiddelbar, livfuld Følelse af Medeje, der skulde bare bygges meget mere paa den. Efterat Per Klemme havde forstaaet mig og jeg faaet Lov til at male ham og Billedet *lignede*, gjorde han Vej for mig til de andre Mænd, Svogre og Søskendebørn.

En af de første Dage vi var i Gjerrild, havde vi oppe i Præstegaarden truffet Sognefogden, da Præstefruen forklarede ham om Formaalet med mit Ophold paa Egnen at ville male nogle af Gaardmændene dér sagde

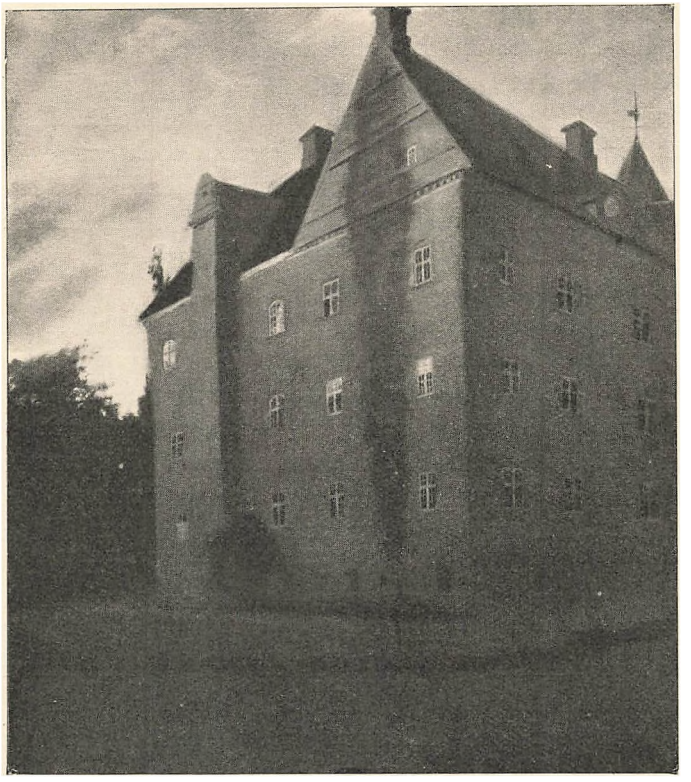

Herregaarden Benzon.

han hovedrystende: »de goer aaller hier« — senere, da jeg dog var kommet igang med Arbejdet, sagde han en Dag i Præstegaarden: »Maalerfruen hun affensirer got!«

Det var en dejlig Sommer dér i Gjerrild; den skønne, frodige Egn med de brede Herregaardsmarker op under Skoven med de mægtige Ege og Bøge og langt ude Havets blaa Stribe, blev os saare kær. Midtpunktet i al Skønheden var dog den gamle Herregaard, den drog mig til sig med en forunderlig Magt. Hvor *den* laa bag sine brede Voldgrave havde »Gaarden« ligget alle sine Dage, baade da den hed *Sostrup* og da den hed *Skeel*, saalangt dens Historie gik tilbage, Netop paa Dronning Margrethe's Tid i 1388 nævnes Sostrup første Gang; *her* færdedes *paaviseligt* de gamle Slægter med deres Retstrætter, Gaardsalg og Arvesager, *her stod Sporet i Jorden efter dem.* Navnlig naar jeg kom derned henad Aften og Skumringen begyndte at stige op om det vældige Hus, som kom den fra Voldgravens Mørke, medens den øverste Række Vinduer i Vestgavlen endnu genspejlede det sidste Glimt af Sommeraftnens lyse, blege Himmel, var der en saadan Stemning af svunden Dag, svunden Tid, over den, at jeg *maatte* male den.

Dronning Margrethe og den jydske Adel.

Billedet med Dronning Margrethe og den jydske Adel malte jeg efter de Studier jeg om Efteraaret havde med hjem fra Gjerrild i Vinteren 89—90; det blev udstillet paa Charlottenborg om Foraaret 90.

Paa Billedet ses Dronningen siddende i en høj gotisk Stol ved et langt, smalt Bord for Enden af hvilket hendes Skriver har Plads, han oplæser det Dokument som beviser Kronens Ret til det omstridte Gods. Ved Dronningens højre Side staar den udvalgte Konge, Erik af Pommern; naar han har et saa lidet tiltalende Udseende og ser saa fremmedartet ud med sit sorte krusede Haar, ligger det i, at jeg havde faaet et saa ilde Indtryk af ham gennem hans Testamente, hvor han forsøgte at bringe sin Arv Danmarks Rige, Nordens Riger til sin tyske Slægt »de som Griffen fører«; han blev mig herigennem en Fremmed, der vilde bringe andre Fremmede til Regimentet i Danmark. Paa den anden Side af Bordet ligeoverfor Dronningen staar den Adelsfamilie som er mødt frem for at hævde *sin*, formentlige, Adkomst til Godset. Forrest Slægtens Ældste, en gammel Herre helt indhyllet i sin sorte Kappe med den Ulveskinds Krave og paa det gamle, frysende Hoved en lysegul Hætte; ved hans venstre Side staar »Manden selv«, Godsets nuværende Besidder, fast og brutal i sit hele Udtryk fra Hoved til Fod; han er klædt i en rød Dragt, hvori Slægtsvaabnet er indsyet. Hans unge Søn synes ikke at sky Vold og Slagsmaal derom vidner det »blaa Øje« han har faaet. Bag disse Tre staar endnu

to Medejere af den uretmæssigt tilegnede Jord, den gamle Herres Datter-mænd. Det hvidkalkede Rum med de svære, sortbrune Bjælker fandtes, helt som det sés paa Billedet i nederste Stokværk paa Benzon.

Inden »Dronning Margrethe« endnu var fra Haanden var jeg optaget af Planer til nye Billeder; jeg havde faaet Lyst til at male et større Billede til Kæmpevisen, for *det* maatte *den* da kaldes »Kong Didrik og hans Kæmper«

»De vare syv og syvsindstyve
dér de drog ud fra Hald
men dér de komme til Brattingsborg
dér sloge de Silketjald.
Det donner under Ros, de danske Hovmænd der de udride. —«

Jeg havde med Stolthed set, at den danske Middelaldervise her gav et Billede af en frembuldrende, straalende Kæmpeskare, i hvis gyldne Skjolde Solen stod blank, »der skinner Guld i Ungen Humlunger's Skjold, som Solen ved Midsommertide«, der ikke gav Shakespeare's berømte Skildring af »Ung Henrik« og hans Mænd (i Henrik IV) synderligt efter i Skønhed, og at i det Kæmpehumør, hvormed Visen slutter, da Sivard Snarensvend rykker Egen op, til hvilken han staar bunden, og med den under Bælte »fører os Sommer i By«, er der ligesaa frisk en Maj som hos Shakespeare.

»I Harnisk Alle klædt i Vaaben alle,
fjerbrusende som Strudser i en Blæst,
som Ørne der sig ryste efter Badet,
guldsmykkede som Helgenbilleder,
saa frejdig kække som den friske Maj
og straalende, som Solen i Skærsommer«.

(Kong Henrik den Fjerde, 4de Akt. 1. Sc.)

Der skinner i det første Skjold
Løven alt saa bjert,
Kronen af det røde Guld,
Det er Kong Didriks Mærke.

Der skinner i det andet Skjold
En Hammer og en Tang,
Den fører Vidrik Verlandssøn,
Han vil slaa og ingen tage til Fang'.

Der skinner i det tredje Skjold
En Fedel og en Bove,
Det fører Folkvar Spillemand,
Han vil sjunge og ikke sove.

Der skinner i det fjerde Skjold
Et Tavl af røde Guld,
Det fører Helled Hagen
Han er en Kæmpe tilfuld'.

Der skinner i det femte Skjold
Linden alt saa grøn.
Den fører ungen Humlunger
Er Hornboge Jarlens Søn.

Der skinner i det sjette Skjold
Der skinner en brendendes Brand.
Den haver han Brand Vidfærling ført
Gennem mange Herrers Land.

Der gaar Dans paa Brattingsborg,
Der danse de stærke Helte,
Der danser Sivard den starblinde Svend
Med Egen under sit Bælte.
Det donner under Ros, de danske Hovmænd, der de udride.

(Kæmpevisen.)

Visen lokkede og kaldte; et Rytterbillede maatte det jo være og det vilde blive fornødent at gøre en hel Række Studier af Heste foruden Vaaben, Hesteudstyr, Brynjeklædninger, Skjolde o. m. a. Jeg saa nok Vanskelighederne taarne sig op, men jeg *vilde* nu ilag med dem og jeg *kom* ilag med dem, og *de* overvandt mig, jeg ikke *dem*. Hele Sommeren 1890 gik jeg og masede med at gøre Studier, jeg vilde tilmed male Billedet *ude* (!) i Solskin (!!) gyldne Skjolde i fuldt Sollys (!!!) jeg var ikke blot saameget Krøyers og den naturalistiske Malerskole's Elev, at jeg selv stillede denne Fordring, men Visens Skildring af Sol og Sommer beruste mig saadan, at jeg ikke saa, at jeg herved gjorde Billedet til en malerisk Opgave, som jeg dengang absolut ikke magtede at løse; men det blev dyre Lærepenge jeg kom til at betale, thi hele Sommeren gik hen med at male disse Studier, som jeg aldrig fik Brug for.

Til min Trøst meldte der sig ved Vinterens Begyndelse nye Billeder, der vilde males. Saalidt jeg har kendt til at faa Bestillinger paa Billeder udefra, fra privat eller offentlig Side, har jeg altid været fuldt optaget af de mange Bestillinger, der kom indefra. Saadan kom i den Vinter 1890—91: »Dronning Dagmar« og »unge Kong Oluf« fra Folkevisen og Rimkrøniken.

Rimkrøniken er en Danmarkshistorie paa rimede Vers skrevet i det 15de Aarhundrede, formodentlig af »Broder Niels« i Sorø Kloster. En for En glider her hele Rækken af de gamle danske Konger frem for vort Øje lige fra Sagntidens Dan og Humble til Kristiern I, stanser et Øjeblik og fortæller, hvad der tildrog sig medens de bar Kronen i Danmark. Blandt dem er en 17aarig Yngling Oluf, Margrethes Søn; vemodig-blidt og stille siger han Gud Tak for, at han saa tidligt toges bort fra Kongegerningens tunge Ansvar.

»Jeg var og Konning en stakket Stund
til jeg af Helsot døde,
Gud var mig blid saa mangelund
han tog mig fra den Møde.
I Soer hviles nu min Krop —
og bier der Dommedage
til han skal staa af Graven op
og Løn for Værdskyld tage.

Oluf, Margrethes Søn.

Paa mit Billede ses den unge Konge kommende frem fra Mørket, iklædt Kongemagtens Insignier, paa Hovedet Kronen, i den ene smalle Haand Herskerspiret, det gyldne Scepter, den anden Haand løftet som for at paabyde Tavshed medens han fortæller; hans Dragt er graagrøn, Kappen sorteblaa; ved hans Side ses i et gyldent Skjold det danske Kongevaaben, Slægtens Vaaben medgaves altid Slægtens sidste Mand i hans Grav og Kong Oluf var jo det sidste Skud af Skjoldunge (som af Folkunge) Ætten. Skjoldet har kongeligt Hjelmtegn, den kronede Tønde-

hjelm smykket med Paafuglefjer, Tegnet paa fyrstelig Afstamning. Til Billedets Ramme havde jeg mit Forbillede blandt danske Gravstene fra Middelalderen.

Jeg kan saare vel *nu* se, at Billedet, trods alle de Middelaldermotiver det er bygget over, mangler *Stil*, det ligner ikke noget mig bekendt Billede eller Monument fra Middelalderen; men jeg ser heri snarere en Dyd ved det. Det havde ikke været mig om at gøre at lave en ny »gammel« Antikvitet; jeg havde villet male »unge Kong Oluf«, saadan som jeg syntes at have sét ham gennem hans Ord i Rimkrøniken; men da jeg gerne vilde gaa saa nær til ham som muligt, søgte jeg al den Hjælp jeg kunde faa til min Fremstilling blandt danske Kulturminder fra hans egen Tid. Det var mig en Glæde mellem de gamle Kongesegl i Rigsarkivet at finde Kong Olufs eget Segl med Kronen, og saa netop give Kronen paa hans Hoved *den* Form; at vælge Minusklerne til Rammens Indskrift netop saaledes, at de blev hverken ældre eller yngre end Kong Olufs Tid, og derefter med den største Omhu *selv* male dem paa Rammen, for at der slet intet Kludder skulde blive deri; selv skære i Træ, male og forgylde de 4 Skjoldemærker, der i Evangelist-Tegnenes Sted pryder Rammens 4 Hjørner: de 3 danske Løver, den norske Løve, den svenske »Göta Lejonet« (Folkungernes Vaaben) og de 2 slesvigske Løver; Kong Oluf var jo Arving til alle Nordens Riger. »Anno Dominii MCCCLXXXVII obiit Olaus, Dacie Norvegie sclavorumq gothor. rex et verus heres Svecie«. — Herrens Aar 1387 døde Oluf, Danmarks og Norges, de Slavers og Gothers Konge og sand Arving til Sverrige.

For Billedet af Dronning Dagmar havde jeg til Udgangspunkt Anders Sørensen Vedels troskyldigt-kærlige Ord om Dronningen:

> »Hun kom uden Tynge, hun kom med Fred,
> Hun kom goden Bonde til Lise;
> Havde Danmark altid saadanne Blomster,
> Man skulde dem ære og prise.«

For Billedets Fremstilling gælder noget lignende som for det af Kong Oluf; ogsaa her søgte jeg saa nær ind til den historiske Personlighed som muligt ved at stirre den frem af middelalderlige Motiver. Resultatet af Forsøget blev meget ufuldkomment, men det blev ihvertfald et Forsøg gjort fuldstændig paa egen Haand, ad egne Veje, og nærmere ved den rette Vej, historisk Stil, end der tidligere var forsøgt i historisk Portræt-skildring i dansk Billedkunst. Den Kunst der kunde have anvist mig den helt rette Vej, fransk Middelalderskulptur, lærte jeg først at kende flere Aar senere.

I sidste Vers af den Kantate, som blev afsunget ved Akademiets Stif-telsesfest den 31. Marts i Antiksalen paa Charlottenborg, i den gode gamle

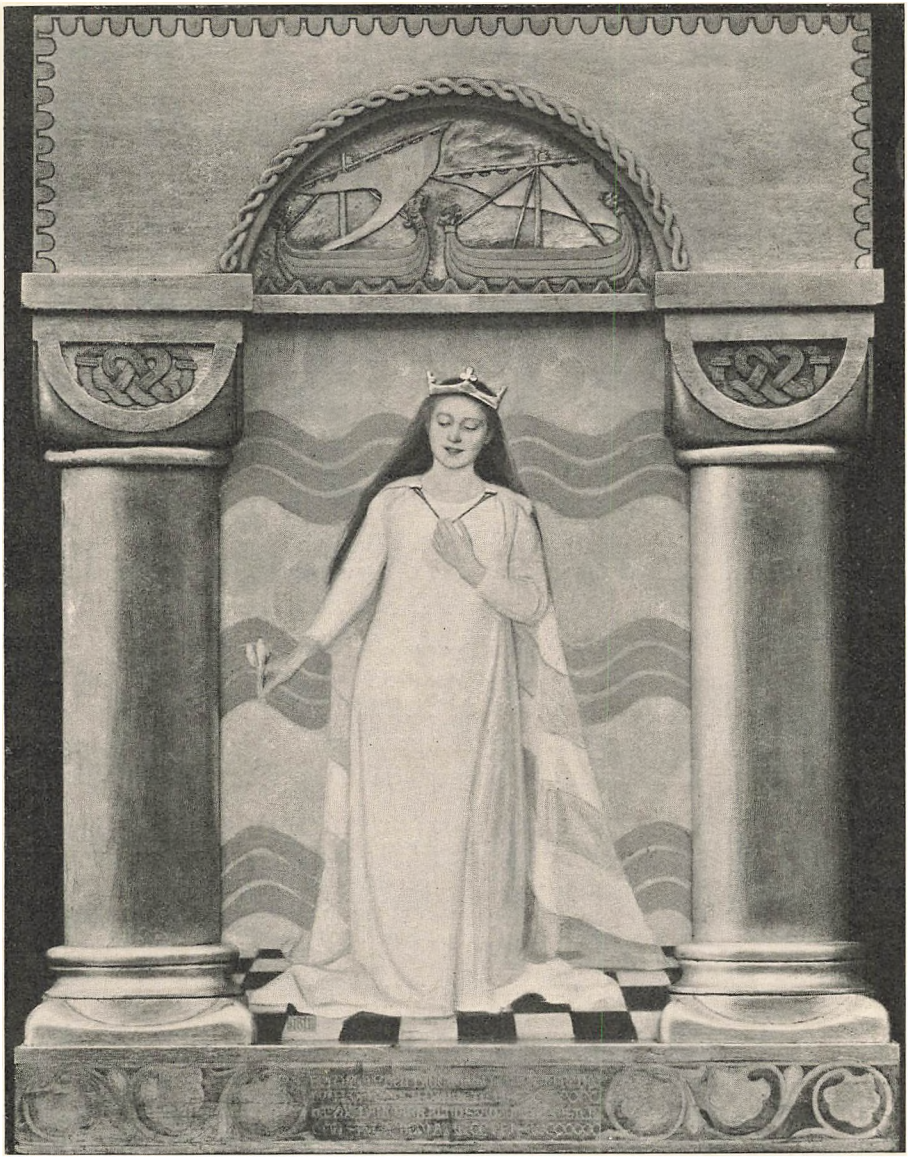

Dronning Dagmar.

Tid, da man endnu respekterede Akademiets Grundlæggelse ved en konge-lig Stifter og hædrede Mindet herom ved at aabne den store Foraarsud-stilling af dansk Kunst paa den Dag, og hvor Kongefamilie, Akademi-medlemmer og Alt, hvad der kunde være tilstede af »Spidser« i Kunstens Verden »med Damer« var tilstede, lød Slutningslinierne saaledes:

»Ud da at søge med higende Sind
Farver og Former og Stemninger ind
: Baarne af Foraarets Vind : —

og det følte virkelig af mange Unge som en festlig Tilskyndelse til Sommerens Arbejde.

Henimod Slutningen af Maj var det hvert Aar Tid til at tænke paa at tage paa Landet for at male, søge derhen, hvor vi mente at kunne finde Modeller baade til de Landskaber og Figurer vi havde Brug for til vore Billeder. Saa beskedne vore Forhold end var, forekom det os altid i den Grad festligt at skulle paa Landet, at vide Sommeren foran os tilbragt her eller der i vort skønne Land, oftest, næsten altid i Jylland. Alene det at møde op med Kufferter og Malersager nede paa Kvæsthusbroen og gaa ombord i Aarhus, Randers eller Aalborg Damperen var festligt. Det første Pust af Landets Friskhed mødte os i de rare, *jydske* Stemmer som vi hørte ved den megen Afskedtagen, naar Damperen gled fra Bolværket. »No, ska I saa ha so manne Tak aa hels saa Sine« o. s. v. »Ja selv Tak og hils dem nu Allesammen hjemme paa Gaarden — —«. Paa hele Turen op til Helsingør følte vi en overstrømmende Glæde, som løsslupne Fanger, eller glade Feriebørn, vi havde lagt Kjøbenhavn bag os, nu lagde vi Sjælland bag os, Kysten svandt længer og længer bort, kun èn Gang var vi den igen ganske nær ved Kronborg. Det herlige, gamle Kronborg! Den stolte Kæmpe i graagul, mosgroet, jordslaaet Kappe og irrgrøn Hjelm, han, der blinkende med et blodrødt Fyrtaarnsøje, sér spejdende *ned* gennem Sundet, op gennem Sundet: »er der endnu Mænd i Danmark?« — Saa ned til Aftensmaaltidet i Kahytten, der forekom os Toppunktet af Luxus og Vellevned og hvor vi havde Appetit til at smage paa *alle* Retterne. Derefter atter op paa Dækket, hvor selve Kattegat bredte sin perlemorslysende Flade ud foran os under Sommernatshimlen.

»Der skinner Sølvglans over Havets Vove
Hvor Dagen slap, ta'r Dagen atter fat
Og Skyen staar som violette Skove — —«

Og saa næste Morgen! Endnu næsten i Søvne hører vi det første blide Skvulp af Bølgerne mod Skibets Sider, saa er vi inde i Randers Fjord, det lille Gardin for Koøjet trækkes hurtigt fra og dêr — — Jyllands Kyst i graablaa Morgendis, Jyllands Kyst og alle Sommerens Dage ventende os derude bag ved den! Kort efter lægger Damperen til ved Skibsbroen, Morgensolskinnet forgylder allerede de toppede Brosten og de Bindingsværksgavle, skøndt Klokken kun er lidt over 5, men intet Solskin i Verden er heller saa straalende som dette Sommermorgenlys over Randers Gade; Mennesker er der næsten ingen af, de sover endnu bag Rullegardinerne med Billedet af Niels Ebbesens Statue paa Torvet; men Togene gaa; Tog vestpaa $5^{\underline{30}}$, Tog sydpaa 6^{05}, Tog nordpaa $5^{\underline{45}}$, Tog østen for Sol, Tog vesten for Maane, der er ingen Ende paa alle de Muligheder, der staar to unge Malere aabne, der rejser ud til Sommerliv og Sommerglæde.

»Fagre Snekker«.

Den Sommer 91 agtede vi os nu nordpaa til Mariager, jeg kendte den hyggelige lille Fjordby fra jeg som ganske ung Pige i 84 havde boet dér og malt; den By, der, skøndt Købstad, var saa lille, at Slagteren om Sommeren intet større Kreatur turde slagte ugentlig, for Byen kunde ikke spise det paa en Uge, og længere kunde det ikke holde sig. Vi kom til at bo lidt udenfor Byen østpaa, paa »Jomfrubakken«, en lille Gaard, der laa op= under Skoven med herlig Udsigt over Fjorden. Jeg malte dér to Land= skaber af noget af det jeg holder mest af at se, en blaa Fjord, set højt oppefra, med Landet vidt ud bag den i Morgenlys og et bakket Skov= landskab ved Fjorden, naar Solen er ved at gaa ned.

Endnu et lille Billede kaldte Fjorden frem, naar dens Vande laa stille og blygraa og en enkelt Sejler stred sig frem uden Vind i de tunge Sejl; en Folkevisestrofe:

»Fagre Snekker flyde over dybe Fjord
Glad er ikke den, som efter anden traar.«

Verset er Indledningsvers, Stev, til en saare skøn Vise: »Slegfred og Brud« der foreligger i 5 islandske Opskrifter af hvilke Sv. Grundtvig har formet Visen i dansk Oversættelse. — Oppe i det høje Loft taler Hr. Bjørn ene med sin Slegfred, Ingegerd, og siger hende, at han nu vil tage sig Viv, den unge rige Jomfru Engelborg. Grædende iører Ingegerd sig sit bedste Skarlagen Skrud, for at tage vel mod Bruden; men da hun gaar for Borde og skænker »den brune Mjød, den klare Vin« for Brud og Brudgom »rinder hende Taaren strid — paa hviden Kind«. Bruden spørger da Brudgommen hvem den væne Maar dog er og faar til Svar, at det er hans »Søster god«. — Men Bruden kan stadig ikke faa sine Øjne fra den dejlige, rigtklædte, grædende Kvinde og da denne endog drager Silketæppet over dem i Brudesengen, spørger Bruden atter, hvem *hun* dog er, som er saa skøn og sørger saa saare; og nu kan Hr. Bjørn ikke længer dølge, at det er hans Slegfred. Saa springer Engelborg af Sengen og byder

Ingegerd lægge sig dér i hendes Sted, ikke vil hun tage Hr. Bjørn fra hans *rette* Brud.

Det viste sig ellers ikke at være let at komme til at arbejde paa noget med Figurer dér paa Egnen; Bønderne saa man saa at sige slet intet til, Gaardene laa saa umaadeligt langt fra hinanden og det passede os derfor ikke helt daarligt, da Folkene, vi boede hos, pludselig solgte deres Gaard lige over Hovedet paa os. I første Øjeblik var det jo en Forstyrrelse, da vore Billeder ikke var helt færdige, men vi tog saa ind til Mariager og boede dér og *gik* saa ud hver Dag til vore Motiver oppe ved »Jomfrubakken«, hvad magter Ungdommen ikke at sætte igennem! Imidlertid fik vi ordnet, at vi kunde komme til at bo Resten af Sommeren henne i det os saa kære Gjerrild, denne Gang dog ikke oppe i den gamle Kro i selve Gjerrild, men nede i Stokkebro, i den hyggelige Skovridergaard, hos en ung elskværdig Familie, Skovrider Svendsens. Vi kom dertil 1ste August, i Skovriderens Have stod Kirsebærtræerne fulde af Bær, Alt var sommerligt og skønt — — men saa begyndte det at regne og i fulde to Maaneder regnede det næsten hver Dag. Mit Arbejde gjorde det nu ikke saameget Fortræd, thi jeg var kommet til Gjerrild med Plan om at male inde i Kirken, et Kirkerum jeg vilde bruge til et Billede af »*Agnete*«. Af Mariagerfjordens Vande var Havmanden flere Gange dukket op og havde spejdet efter Agnete; nu vilde jeg saa tage fat paa Studier til det. Til Figurerne fandtes der ingen Modeller paa Stedet, jeg kunde bruge, men den rette naturalistiske Lære tro og hengiven, som jeg var, malte jeg et Par Figurer paa Moderens og Agnetes Plads paa Studiet, for itide at have taget tilbørligt Hensyn til at have dem i det rette Lys.

Agnete Visen var mig jo kendt og kær fra Barndommen, men jeg havde i de sidste Par Aar læst den igen med meget dybere Forstaaelse, efterat jeg ved en bestemt Lejlighed var blevet slaaet af i hvilken Grad dens poetiske og fantastiske Indhold afspejlede et almenmenneskeligt Forhold. I denne Omstændighed, at jeg var istand til at læse den gamle Vise med direkte Anvendelse paa egne menneskelige Forhold, ser jeg det bedste Vidnesbyrd om, at jeg fra første Færd er gaaet den lige Vej, og den rette Vej til den gamle Middelalderdigtning; hvis dette havde manglet, kunde alt kulturhistorisk, »stilfuldt«, eller »dekorativt«, Udstyr ikke have hjulpet mig det ringeste.

I den stille, hvide Kirke er Agnetes Moder tyet ind for at læse en Bøn for den forsvundne Datter og være ene med sin Sorg og sin Længsel. Hun hører en sagte Lyd nær ved sig, og ved at se op forfærdes hun, som ved Synet af et Spøgelse, eller en Død, hvid og bleg staar Agnete for hende, klædt i en Dragt af Havets Farver, blaat og grønt med dets hvide Perler og farveskinnende Muslingskaller som Prydelser; brede, silkeblanke, gyldentbrune Tangbaand hænger, tindrende af Bølgers Væde, ned fra Bæltets Konkyliesmykke — hjertegreben, næppe hørligt, fremstammer Moderen:

Agnete.

»Agnete, Agnete kær Datter blid,
Hvor har Du været saa lang en Tid?«

»Hvor har Du været saa lang en Tid,
Og hvor er Du blevet om Kind saa hvid?«

Billedet gjorde ved sin Fremkomst paa Udstillingen, den 2den »Frie Udstilling«, i 92, stor Lykke; en af Grundene hertil tror jeg maa søges i, at Folk kendte Emnet, kendte Agnetevisen, baade fra Folkeviserne og fra de mange digteriske Bearbejdelser, Oehlenschlägers, Baggesens, H. C. An=

dersens. »Agnete og Havmanden« — de To har enhver Dansk kendt fra Barnsben, kunde jeg have forudsat lige saameget Kendskab til andre af mine Folkeviseemner vilde det have været til stort Held for min Kunst. Den Lykke »Agnete« gjorde var saa stor, at mine »Venner« ængstedes og foreholdt mig, at denne »Publikumsdom« var et saare uhyggeligt Tegn, der blot viste, at jeg kunstnerisk var ved at komme paa gale Veje; saa streng var »Ribe Ret« i det radikale Kunstkvarter! Jeg havde — og har — en anden Mening om den Sag.

Ved denne Tid begyndte jeg at omgaas med Planer om at male et stort Billede af *Niels Ebbesen* og efterat jeg først havde gjort mig klart hvorfor jeg vilde male Billedet, og hvad jeg vilde give i det, blev det væsentligste Punkt at finde en Model, jeg kunde bruge. Naturligvis maatte jeg søge ham i Jylland. Min Tanke var den, at det Sindelag, der var i Niels Ebbesens Bedrift, havde sin udpræget jydske Karakterejendommelighed — den Sindighed, den uendelig lange Taalmodighed, hvormed onde Skæbner bæres, men ogsaa den Fasthed og Kraft, hvormed der slaas til, naar Taalmodigheden er bristet og Slaget falder.

Jeg vilde male Billedet for at afbetale noget af den Taknemlighedsgæld, hvori jeg stod til en stor, dansk Personlighed for, at han havde været til og *handlet* og frelst Landet i et af de mørkeste Øjeblikke af dets Tilværelse. Den Følelse som A. S. Vedels Vers gav Udtryk: »*Gud glæde Din Sjæl Niels Ebbesen, Du varst en dansker Helt*« — var jeg helt fyldt af. Gyldigheden i min Fremstilling af Niels Ebbesen skulde hvile paa, at der blev god Sammenhæng mellem Fortid og Nutid i den, at den paa én Gang stemte med det Billede Folkevisen giver af ham og den Skildring af jydsk Folkeejendommelighed, som vore Dage har godkendt i Blichers Vers!

»Föst næ dær æ Nöe pofahr,
kommer Jyden ud aa Dahr:
men han goer et ind igen
fa' de Uhn han haa gjent hen.«

Egentlig skulde jeg til Billedet af Niels Ebbesen have to Modeller, Manden — og hans Hest. Den sidste var lige at gaa til for jeg kendte — saa at sige — en stor, rød Hingst, danbroget som Svend Feldings Hest, med hvid Manke og Hale, der ejedes af en Gaardmand i Vester-Velling, et Par Mil vest for Randers. At male et Studie af den, selv i blot halv naturlig Størrelse, vilde vel nok tage mig den Sommers Tid; medens det stod paa, kunde jeg saa se mig om paa Egnen efter Manden selv.

Jeg vilde, som før, søge Modellen til denne min Fremstilling af en Mand af den gamle, jydske Adel blandt de nulevende jydske Storbønder, thi intet andet Sted har Præget af tydelig udtalt Race, gammeldansk Race, været mig saa paafaldende som her; enhver Samling Portrætter af Mænd af vor gamle, *danske* Adel vil give mig Ret i min Opfattelse.

Jeg gjorde mig al den Umage jeg kunde for at finde den jeg søgte, medens jeg færdedes mellem de store Gaardmandsfolk paa Randers-Viborg Egnen; jeg fo'r til Gilder, og jeg fo'r til Dyrskuer og jeg drog til Marked, alle Vegne hvor Bønderne var samlede og jeg kunde vente at faa gode Folk at se — men den Rette var ingen Steder at finde.

Saa hørte jeg en Dag, at der skulde være stort Dyrskue i Viborg, og der maatte jeg jo ogsaa hen — i Embeds Medfør. Blandt det som Dyrskuet den Dag bød paa, var ogsaa en Prøvekørsel med Hingste; da min Mand og jeg kom ud til Dyrskuepladsen skulde Kørselen just finde Sted. Jeg husker, at vi til at begynde med fik en daarlig Plads og ikke saa videre godt, thi der var mange Folk samlede, og jeg saa mere paa de omstaaende end paa dem, der med Heste og Vogn var ude paa Banen. Men saa maa vel nogen have rykket sig lidt tilside, for jeg kom pludselig i første Række og saa de kørende komme lige forbi mig. Det vakte mig. Men min Opmærksomhed blev især fængslet af én Vogn; der sad to Mænd paa Kuskesædet, men den som kørte, den som holdt de Liner, hvori to svære mørkebrune Hingste sprang og dansede — *han saa ud som han skulde*. Hans Ansigt var i fuldstændig Ro, der var næsten lidt Ligegyldighed i den Maade hvorpaa han ligesom neppe ænsede Hingstenes Kaadhed eller Kysthed, der bragte dem til at stejle, til at fare frem i rasende Ryk og som fik de omstaaende til at flytte sig hurtigst muligt, men hans faste Mund, det lidt svære Underansigt med den fremskudte Underlæbe, røbede en Barskhed, et bundet Uvejr, der gav sikkert Tegn paa, at Kørslen endte, som Manden vilde og ikke som Hestene vilde. Hans Træk var store, hans Farve frisk, solbrændt; han var mørkladen med noget tungsindigt eller fjernt i Øjet, hvis Blik gemte sig.

Han kørte forbi mig en 4—5 Gange og det blev mig ganske klart, at jeg her havde Manden jeg saa længe havde søgt; men da Prøvekørslen var endt og Folk spredtes og min Mand og jeg gik for at søge »ham«, var han allerede kørt bort og min Spørgen efter Manden, der kørte de to mørkebrune Hingste, var frugtesløs, da der havde været forskellige brune Hingsteforspand inde paa Pladsen.

Af Bønderne fra den Egn, hvor vi boede, var tilfældig ingen i Viborg den Dag og jeg anede ikke hvad jeg skulde gøre for at finde Manden. Venner af mig, der boede paa Viborgegnen, hjalp mig senere at fortsætte min Søgen, men hver Gang vi troede at være paa Sporet var det forkert. Jeg husker bl. A., at jeg fik et Brev fra en Proprietær, der nok havde været tilstede paa Dyrskuet hin Dag og paa hvem nogle — og han selv ogsaa — mente at Signalementet kunde passe. Han sendte mig sit Foto-

Niels Ebbesen.

grafi — Manden var aabenbart almindelig ansét for en »Skønhed«, han havde da iallefald en ganske vidunderlig Moustache — og sluttede sit Brev saaledes; »saa jeg kan ikke tænke mig andet, end at det er min Ringhed, der er Helten.«

Hvad der vistnok ikke lidt bidrog til, at mine Efterforskninger saa tidt ledte fejl, var det, at *alle* gik ud fra, at Manden skulde have et stort Skæg, og jeg betragtede det som lige saa selvfølgeligt, at Niels Ebbesen intet Skæg havde; det stemmer saa heldigt med min personlige Smag, at Mændene, iallefald »Storfolk« fra de Tider jeg helst dvæler i, ikke bar Skæg; havde Manden fra Dyrskuepladsen haft Skæg, havde jeg slet ikke sét paa ham.

Saa gik Vinteren, uden at jeg kom Maalet nærmere. Men næste Foraar førte min Vej mig atter til Viborg. Dér lykkedes det mig da, gennem en gammel Dyrlæge og ved Hjælp af et Katalog fra det omtalte Dyrskue, at faa at vide, at Manden jeg søgte boede paa en Gaard vest for Skive. Saa var jeg da endelig hjulpen! I Begyndelsen af Sommeren tog jeg derop og opsøgte Manden paa hans Egn; jeg havde ikke turdet skrive til ham iforvejen, saa bange var jeg for, at han skulde sige Nej til at lade sig male af mig, hvis jeg ikke kunde faa ham ordentlig forklaret, hvor alvorlig og magtpaaliggende Sagen var mig. Men det viste sig, at jeg i saa Henseende ingen Bekymringer behøvede at have næret; jeg blev saare vel forstaaet og i Løbet af temmelig kort Tid fik jeg mit Studie malt.

Saavidt jeg husker er Billedet sine 7 Alen langt, 5 Alen højt; da jeg gerne i hele dets Holdning vilde give det en Freske's, et paa Murkalk malet Billede's, enkle, simple Stofkarakter, malte jeg paa et selvpræpareret Lærred, der sugede Farven ind, saa den kom til at staa ganske mat.

Paa en Hedevej, der ligger højt, saa der sés vidt ud over Landet til fjerne Bakker og Skove, rider Niels Ebbesen frem under en Foraarshimmel fuld af store, drivende, graa Skyer; det er i den allertidligste Foraarstid, 1ste April, ved Vejkanten og i Grøfterne ligger endnu Sne mellem Lyngtuerne. Niels Ebbesen rider en stor, rød Hingst med hvidgul Manke og Hale, han er helt jernklædt under sin mørkviolette Kjortel, og sin med gulbrunt Skind forede mørkegrønne Kappe, dog ses af Ringbrynjen han bærer kun Ærmer og Brynjehoser. Paa Hovedet har han en lav Staalhjelm, en saakaldt »Kedelhat«, den ene Haand holder Hestens Tømme, i den anden bærer han en Laasbue. Han *staar* i Stigbøjlerne, som nødvendigt var for den helt jernklædte Rytter, og hvorom en Række Rytterbilleder i fyrstelige og adelige Segl bærer Vidnesbyrd; paa Saddeldækkenet sés hans Vaabenmærke, det i 2 lige store Dele af blaat og hvidt delte Skjold, som var Strangesønnernes. Han rider roligt hjem efter fuldført Daad.

Billedets Ramme er meget enkel; den er af Egetræ, der staar med Træets egen Farve, kun et Par Snit i det graa Træ er malt grønne. Alene Rammens nederste Del er helt udskaaret i Snitværk og her staar i Mi-

nuskler det latinske Vers at læse, hvormed allerede en samtidig, en dansk Klosterbroder har prist Niels Ebbesens Daad:

M. semel et ter C bis binos X lege per te,
Danorum mentes beat ipse dies Sitientes.
Filius Ebbonis Nicholaus more leonis
stravit serpentem Gerardum bella gerentem.

Det lyder i dansk Oversættelse:

»Alle danske Sjæle prise den Dag,
Aartusind, trehundred og fyrretyve,
Da Slangen segned for Løvens Slag,
Da Niels Ebbesen tog Grev Gert af Live«.

Jeg havde, som det jo kun var naturligt, haabet, at Billedet af Niels Ebbesen skulde finde Plads i en offentlig Samling, det kgl. Billedgalleri, eller det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg, men skøndt det i Julius Lange fandt en varm Talsmand paa det første Sted, og gennem hans Sympathi for Billedet, som han ikke lagde Skjul paa, havde en udmærket Støtte i den almindelige Bedømmelse af det, saa modsatte man sig i begge Komiteer at erhverve Billedet.

Efter Sigende kunde Frederiksborg ikke forsvare at anskaffe Billedet, fordi den Laasbue Niels Ebbesen bar i Haanden formentes at være ukorrekt, uhistorisk, ikke kunde føres af en Rytter; jeg havde dog fuld Hjemmel herfor ved »Kongespejlet«'s Skildring af Krigerens Udstyr i disse Linier »dog er der endnu flere Vaaben, som man kan nytte tilhest, om man saa vil, saasom enten en Haandbue (Hornbue?) eller en Laasbue, der er saa veg, at man kan spænde den, *selv om man er tilhest* — og endnu flere Vaaben«; og i Kristoffer af Bayerns Stadsret for Kjøbenhavn, fornyet af Kong Hans »item engen schal eller ma gange eller *ride* i Køpmannehaven mit spente Armbrust nogen til schade eller forfang« etc. — Julius Lange, der var utrættelig for at Billedet alligevel skulde komme i offentlig Eje, skrev da en Anbefaling for dets Erhvervelse af et jydsk Museum, hvor han udtalte, at han: »vilde finde det yderst beklageligt om et kraftigt og i væsentlige Henseender lykket Forsøg i dansk Historiemaleri skulde gaa aldeles til Spilde. — Det kunde have en nedslaaende Virkning paa vor Kunst's Fremgang«. Og videre »Kunstnerinden har skildret Niels Ebbesen som den jævne danske Riddersmand, der kun har grebet til Vaaben, fordi der er Nød paafærde, og derefter rolig vender tilbage til Sit. Mig forekommer denne Opfattelse god og rigtig og karakteristisk dansk, og naar Andre, som jeg vel véd finder, at Figuren ikke svarer til deres Forestillinger om Niels Ebbesen, saa tror jeg, at det kommer deraf, at de fra andre Malerier, eller fra Theatret, medbringer falske Forestillinger om hvorledes en Helt skal se ud. Det er en Fortjeneste ved dette Billede, at det røber gode Studier af ægte, middelalderlige Monumenter,

deraf har Figuren faaet en Karakter, der svarer til Niels Ebbesens Tidsalder og tillige et vist simpelt og stort monumentalt Præg. Men da kun meget Faa har studeret Middelalderens Kunst er denne Fortjeneste ikke blevet retfærdig paadømt.« Og han slutter med at sige, at Billedet »giver Løfter om en kunstnerisk Fremtid, der dog under vore Forhold ikke vil kunne naas, hvis der fra Offentlighedens Side slet ikke er Løn for et saadant Forsøg«. Men heller ikke de jydske Musæer fandt nogen Grund til at erhverve Billedet.

I Efteraaret 94 var der blevet udsendt offentlig Indbydelse til at deltage i en Konkurrence om Udsmykning af Hovedportalen paa det nye Raadhus i København, som Martin Nyrop var Bygmester for. Der ønskedes et Relief i Tympanon-Buen i den indre Portal, men der var ikke opgivet noget bestemt Emne, historisk eller nationalt; det blev fortalt, at man i Komitéen ikke havde kunnet finde paa noget og saa havde et klogt Hoved sagt: »lad os lade Kunstnerne selv om det«. Dette kom mig godt tilpas, thi det har altid været mig det sværeste af Alt at skulle udføre Andres Idéer. Jeg fik straks Lyst til at deltage, skøndt det jo var en Opgave for Billedhuggere, og jeg aldrig havde prøvet at modellere, men saavidt jeg husker stod der i Indbydelsen, at det godt maatte være et Relief i Farver, brændt Ler eller sligt, selv Anvendelse af Guld var ikke udelukket. Jeg saa det strax for mig som et Stykke Middelalderskulptur, hvad der jo saare vel lod sig forene med Stilen i Nyrops Raadhus. Dette var paa det Tidspunkt saa langt tilbage i Opførelse, at man ingen Støttepunkter for en Komposition fandt ved at se paa Bygningen, man havde kun de arkitektoniske Planer at holde sig til. Men først og fremmest maatte jeg jo have en Idé at gaa ud fra. Det som fremfor Alt interesserede mig ved Opgaven var at lade Kunsten sige et Ord med ved denne højst betydningsfulde Lejlighed, hvor der skabtes Byen Kjøbenhavn, Landets Hovedstad en ny Ramme om Borgernes Arbejde for Byens Vækst og Velfærd. Jeg saa, som det var mig naturligt, tilbage i Historien og fandt da: *Byens ældste Raad.* Dette nævnes første Gang i 1275; Oplysningerne om det er kun sparsomme, men det fremgaar dog af dem, at Byens Anliggender under Biskoppens Overhøjhed har været bestyret af et Borger-Raad, i hvilket Slottets Foged eller Byfogeden førte Forsædet. — Dette Raad er den ældste kendte Form for en Magistrat eller Øvrighed, det repræsenterede Borgerne og varetog deres Interesser. — Paa den Tid i hvis Stil Relieffet er komponeret, nemlig Slutningen af det 13de Aarh. har Byen neppe ejet noget Raadhus, og det tør da antages, at Raadet i Overensstemmelse med ældre Tiders Skik har holdt sine Møder i fri Luft, under et stort Træ. — Raadet, der er at betragte som den ærværdige Stamfader til den nuvæ-

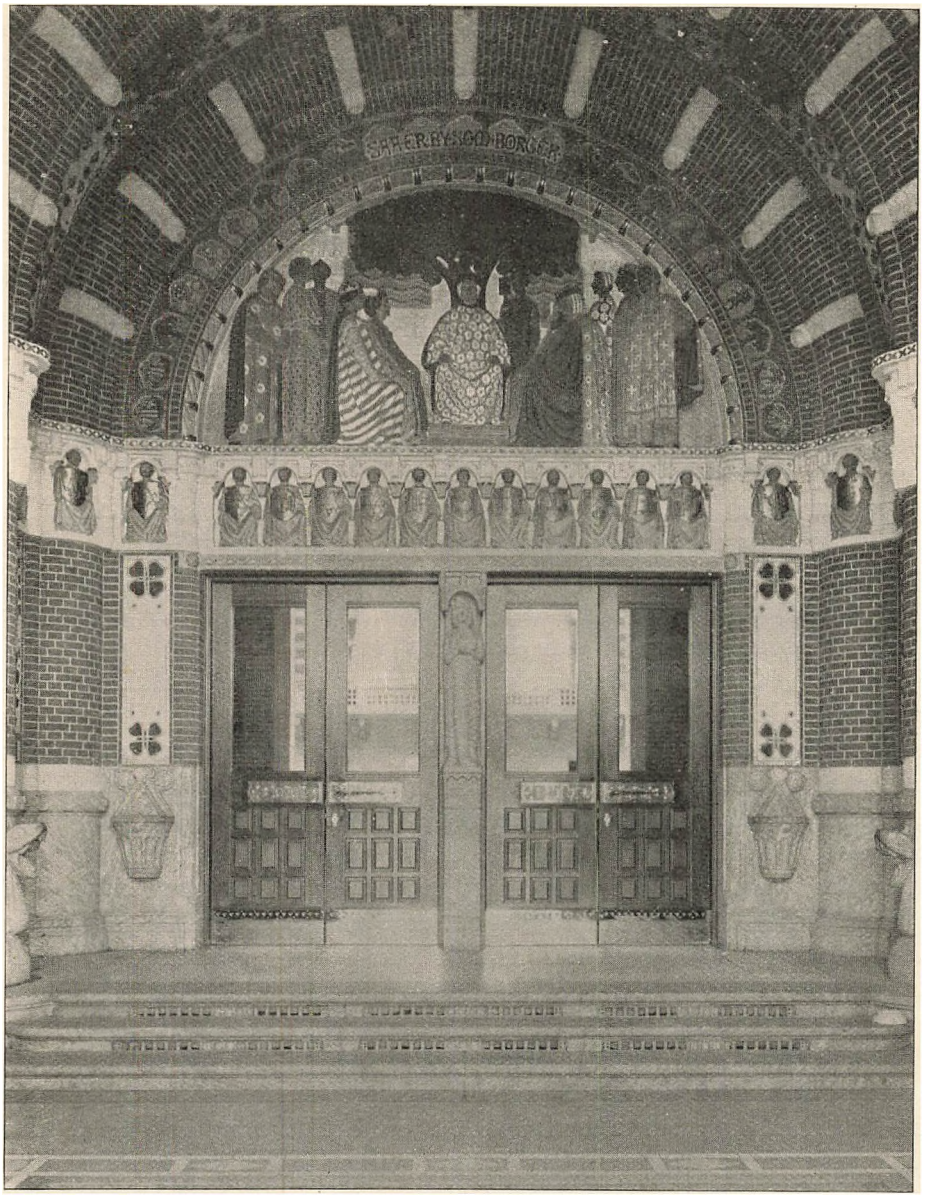

Raadhusportalen.

rende Magistrat, havde Tilsyn med Byen, exproprierede Jord til Grave og Gader, havde Forkøbsret paa Stadens Vegne til Træ, Sten, Jern, Kalk. Det vaagede over, at intet bortførtes af Byens Volde, det forvaltede Umyndiges Ejendom, det aflagde Regnskab for Byens Indkomster, stadfæstede Lavsskraaer osv. Allerede i 1281 gaves der Fogden og Raadet Myndighed til at bestemme Forholdet mellem Handelsvarers Vægt og Pris. — Baggrunden for Fremstillingen af dette Borger-Raad dannes af de 3 Taarne

og de 3 blaa Bølger, paa en Gang Sindbilleder paa Byen og Bestanddele af dens Vaaben. — De 11 Skjoldholdere under Relieffet repræsenterer Haandværkere, der udgjorde saa væsentlig en Del af Byens Borgerskab. Hver enkelt af Figurerne bærer et Lavsmærke: Skræddernes, Skomagernes, Remmesnidernes, Guldsmedenes, Bødkernes, Vævernes, Bryggernes, Smedenes, Bundtmagernes, Slagternes og Bagernes. — Til Byen som Handelsstad og til dens gamle Navn hentyder Fremstillingen i Rammen om Relieffet. Man ser Byen — »Køpmannæhafn« — og Købmændene som bringe deres Varer dertil fra Skibene.

Indskriften:

SAA ER BY SOM BORGER

er valgt for at lægge hver den, der træder over Raadhusets Tærskel paa Sinde, at for Byens Blomstring og Anseelse, dens Love og dens Raad, bærer hver enkelt Borger sin Del af Ansvaret.

Jeg har altid holdt af vore danske Ordsprog, men fandt blandt de Hundreder af dem jeg kendte, intet der helt udtalte min Tanke at lægge Borgerne deres Ansvar for Byen paa Sinde; ved at tumle med Tanken og se at finde Ordsprogsform for den lykkedes det mig at forme Ordet som foroven anført: *Saa er By som Borger.*

At selve Kompositionen fra første Færd fik saa fast en Form kunde jeg takke, dels min Rejse til Italien i 88-89 for, dels at jeg flittigt i Akademiets Bibliotek havde studeret, hvad dér fandtes af Fotografier og Billedværker af fransk Middelalderskulptur i nordfranske Domkirker. Skitsen, der skulde fremsendes, var jo kun i lille Maalestok, saa det var ikke vanskeligt at modellere den, skøndt Arbejdet var ganske nyt for mig og jeg aldrig har været særlig fingernem af mig, det var langt vanskeligere, da jeg kom saa vidt, at jeg skulde lægge Farve paa, at stemme og vælge den saaledes, at den ikke sprængte Formens Helhed og Kompositionens Fasthed.

Da Arbejderne blev indsendt til Bedømmelse var der saavidt jeg husker 21 Billedhuggere og 3 Malere (Willumsen, Joh. Kragh og jeg) der havde konkurreret; min Skitse fik 1ste Præmie, Billedhuggerinden Fru A. M. Carl-Nielsen's 2den. De af mine nærmeste Venner, der havde sét Skitsen i mit Atelier inden Indsendelsen, f. Ex. Emil Hannover, havde været meget tilfreds med den. Den unge Jurist og politiske Forfatter Erik Henrichsen, der jo væsentlig var istand til at bedømme Arbejdet fra dets Idéside skrev til mig $^{22}/_{2}$ 95: »Jeg husker ikke, hvorfra De havde Deres Motto: »Saa er By som Borger« og jeg gav det vist ikke i Søndags den høje Ros det fortjener. Ved i disse Dage at tænke paa det er min Begejstring stadig vokset. *Det er den bedste Indskrift der kan tænkes paa et Raadhus.* Ikke alene er dens Form saa ualmindelig smuk og kraftig med det dobbelte Bogstavrim og den epigrammatiske Fynd, men Tanken er saa dyb og sand, meget dybere end den, der ligger i det nuværende Raadhus' Indskrift »med Lov skal man Land bygge«. Thi det er ikke en Bys Love og Institutioner, der skaber den og opdrager dens Borgere, men

det er omvendt Borgerne der skaber Byen og dens Institutioner og Love. En By, dens Love og dens Raad er et *Produkt* af Borgeraanden ikke Kilden til den eller Byggeren af den. Held og Lykke følge fremdeles Deres Raadhus-Arbejde!«

Som Julius Lange overfor Billedet af »Niels Ebbesen« havde vist sin gode Vilje til at støtte mig, viste han den igen, da han tidligt i Foraaret 95, efter at have set mit Raadhuskonkurrence Arbejde og syntes godt om det, sagde til mig: »Ja, men vi maa jo have Dem ned at se de franske Domkirker af Selvsyn, det vil kunne faa stor Betydning for Dem. Søg nu i dette Foraar Akademiet om et Stipendium og se at komme derned, saa skal jeg lægge en Rejserute.«

Stipendiet fik jeg, 600 Kr. og ved et Tillæg af 200 Kr. fik min Mand og jeg Pengene til at slaa til for os Begge. Det blev en kort, men uforglemmelig Rejse. I de klare lyse Foraarsdage saa vi et Stykke af det skønneste Nordfrankrig, der med sine lysegrønne Vinhaver under de lave blaa Bjerge, der mere var Højdedrag end Bjerge, og de morsomme smaa, graa Landsbyer ved klare Floder og blomstrende Enge, var af en saa henrivende Ynde; der var noget saa elegant, saa distingeret i denne Ynde, der var saa ubetinget fransk, vidt forskellig fra det prægtige, italienske Bondeland. Det var Champagne vi befandt os i, Jeanne d'Arc's Hjemstavn. Landskabet lignede de blaa og grønne Landskabsbaggrunde paa de malede Miniaturer i et fransk Haandskrift fra Middelalderen. Og i dette Landskab rejste de ædle, højfornemme Domkirker deres rigt-udsmykkede Sten-Kniplings Taarne og Façader mod Foraarshimlens blaa Luft. Vi saa først Reims, og det var atter en ny Verden af Kunst, der aabnede sig for os her. Det var Frankrigs kongelige Middelalder, der ved et Slag af Kunstens Tryllestav stod for evigt fastholdt i Sten, udfoldende sin Billedverden over hele Kirkens Façade, op langs alle Piller og Søjler, ind under Buer og Baldakiner; det var ét med den højeste Kunst udført gothisk Relikviegemme for det kristne Frankrigs højeste religiøse og nationale Helligdomme. Aldrig før og aldrig senere har jeg nogetsteds som her i Frankrig, end ikke i Italien, modtaget saa stærkt et Indtryk af den Kunstens Foraars og Blomstringstid som Middelalderen, det 13de Aarhundrede har været, og som har faaet saa rigt et Udtryk i de nordfranske Domkirker. Efter Reims saa vi Laon, tung, mægtig, med sin Taarnudsmykning af nogle vældige Sten-Tyre, hvilede den paa sin Klippe og saa ud over Dalen, men her var ikke megen Figurkunst, lidet, sammenlignet med Reims, derimod ypperlige Glasmalerier i Korets lange, smalle, uendelig høje Vinduer. Saa fulgte Soissons med dens skønne Domkirke, men det var Arkitekturen mere end Figurkunsten, der interesserede her. Ganske

uforglemmeligt var det dramatisk-musikalske Indtryk man modtog af Kirke-ruinen St. Jean des Vignes; en storslaaet Levning af en mægtig Kirkebygning; gennem de tomme Vindueshuller og de halvt nedstyrtede Gallerier staar Vinden ind i et Sus og Brus, Ruinen toner som en Æolusharpe under de graa flyvende Skyer.

I Paris var der Kirken »Notre Dame« som vi ikke forrige Gang havde haft Tid til at se ordentligt, Trocadero Musæet med Afstøbninger af Middelalderkunst fra *hele* Frankrig, Gravmælerne i St. Denis og al Middelalderkunsten i Cluny-Musæet. Fra Paris gjorde vi en Udflugt til Chartres for at se Domkirken dér og den og Reims blev Rejsens rigeste kunstneriske Udbytte.

Chartres er strengere, tungere i sin Stil end Reims, Hovedportalens Figurudsmykning, der i sin Stil minder om Træskulpturer, er muligt en 2—3 Hundredaar ældre end hvad der findes i Reims, men der er blandt Figurerne ved de andre Portaler, baade Nord- og Sydportaler Skikkelser, hvis Skønhed, Adel, fine Værdighed og Ynde ikke overgaas af nogen anden Tids eller andet Lands Billedhuggerkunst.

Og disse Konger og Dronninger, disse Riddersmænd og Damer, disse Bisper og Klerke jeg her saa fremstillede, gjorde ikke blot Frankrig i Middelalderen menneskeligt lyslevende for mig, men ved at bringe Bud fra det 12te og 13de Aarh.'s Frankrig, bragte de Bud fra den Tid, da Blomsten af Danmarks fornemme Ungdom færdedes hernede, da Absalon studerede i Paris, efterfulgt af andre af Hvideslægtens højtbegavede Sønner, af Anders Sunesøn og Peder Sunesøn, der i Domkirken i Tournai hentede Forbilledet for Roskilde Domkirkes Kor; da Valdemar den Stores Datter, Valdemar Sejrs Søster, den ulykkelige Ingeborg kom hertil med sit danske Følge for at blive Frankrigs Dronning og det frygtelige Drama begyndte, der gjorde Dronningens Liv til et Martyrium, idet Kongen Filip August straks efter Brylluppet forskød hende uden hverken da eller senere at ville give nogen Grund for sin Handlemaade. — Baade gode og onde Minder er der, men fra den franske Kunst's Billedverden udgik der, syntes det mig, et stærkt og klart Lys hvori jeg saa vor egen Middelalder, saa med hvilken Anstand og Ynde de førte sig vore egne fornemme Folk, der levede under samme Livsvilkaar og var den samme Tids Børn. Det blev et Møde med »dem jeg elsker, men aldrig saa — de henfarne Store som hos Dig staa. . . . .«

Langt ude vesterpaa, langvejs fra de alfare Landeveje, hvor Alverden har Ærinde, milevidt borte fra den travle Færdsel Landet igennem paa kryds og tværs med Jernbaner og Dampskibe, ligger paa Sallinglands nordligste Pynt i Rødding Herred, Lime Sogn, den gamle Herregaard *Kaas*.

Kommer man kørende til Gaarden østerfra, inde fra Skive, har man i mange Timer sét sig træt paa et ensformigt Landskab, hvor Rug og Havremarker, et Stykke Eng, en Pløjemark, en Stump Hede og igen Rug og Havremarker, her og der en Bondegaard, er al den Afveksling Øjet finder. Landskabets eneste Skønhed er de milevide Udsigter, men bart og træløst breder det sig ud med Ager ved Ager; Gaardene har et ret velhavende Udseende, men de er grimme, over dem, som over Naturen der omgiver dem, ligger det samme Præg af Tørhed og karrig, prosaisk Velstand.

Jo længer man kommer vesterpaa aftager Antallet af større Gaarde, Markerne bliver mindre, flere og flere Hedestrækninger viser sig; man har ikke længer de vide Udsigters forjættende Horizonter at vende sit Øje mod, alt snevres ind, bliver tørere, magrere, barere, — knugende trækker Landskabets gnavne Grimhed sig sammen om En, Fod for Fod kører man op ad en høj Bakke, Hestene lude med Hovederne, selv føler man sig saa træt og ør af den milelange Kørsel i dette travrige Land — — — — da — pludselig er alt forandret, højt tilvejrs fra ser man ud imod et stort Bakkedrag, hvis Bølgeform er indrammet af en straalende blaa Stribe, det er Fjorden! Limfjordens Bølger ruller ind mellem de nære og fjerne Ølandes Kyster, og frisk og susende farer Vestenvinden mod En i en stormende Omfavnelse. Lige ud imod Vest er Bakkedragets Linie brudt af Omridsene af en stor Gaards røde Teglstenstag og mindre Bygningers straatækte Tage, det er *Kaas* Hovedgaard med sine Ladebygninger.

Hovedbygningen med to smaa Sidebygninger mod Vest ligger paa en Bakke, der skraaner regelmæssigt ned mod Øst, Nord og Vest og som ved hele sin Form, omgivet som den er af Smaadamme og Moser, tydelig bringer Borgpladsen med de gamle Volde og Grave i Erindring. Mod Syd fører den brolagte Gaardsplads ad en stensat Brodæmning, forbi en Dam til Ladegaarden og dens Bygninger.

Jeg kom her første Gang i Sommeren 93, da jeg opholdt mig paa Egnen for at male Studiet til Niels Ebbesen, og Gaarden og Stedet gjorde et meget dybt Indtryk paa mig; saa læste jeg Vinteren derefter, i en Folkevise den Omkvædslinie: »Siden jeg hørte Vagten under Limfjord«, jeg mindedes Kaas og et Billede sprang frem af Visens Ord. (Visen er en Variant af Elveskudsvisen om den døende Hr. Oluf).

Hr. Oluf blev syg og ilde han maa
— og saa træder vi i Dansen —
han lukte op Vindvet og ud han saa.
Siden jeg hørte Vagten under Limfjord.

»Jeg ser mig under Lide
— og saa træder vi i Dansen —
saa favr en Brudeskare ride.«
Siden jeg hørte Vagten under Limfjord.

Saa tydeligt saa jeg for mig den unge, blege Brudgom i sin røde Dragt, dødsmærket af Elverdansen, hvis legende Rythme endnu lyder i hans Øre — »og saa træder vi i Dansen« — (den Dans, der gaar saa let igennem Lunden) saa ham aabne Lugen med den lille grønne Glasrude og

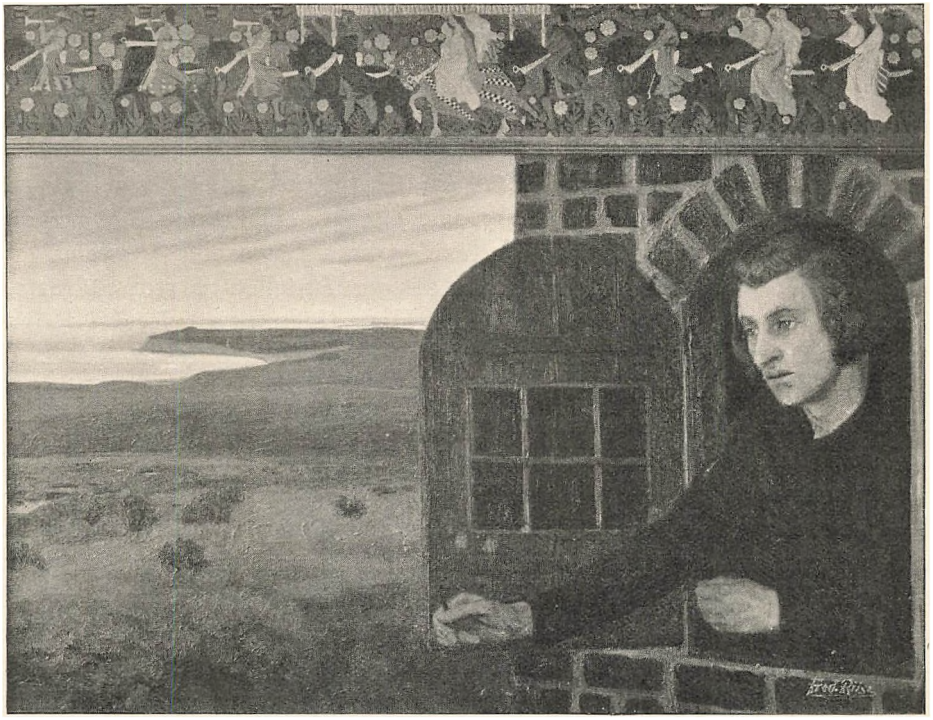

Hr. Oluf. 1896.

spejde udover de mørke Moser og Hededrag ad hvis Stier han venter at se det festlige Tog ride frem, der skal bringe ham hans Brud, og bag ham det store Landskab, der med bratte Skrænter gik ned til Fjorden og under Skrænterne Kystens Linier gaaende ind og ud i lange, ensomme Vige, hvor kun nogle Strandfugle vadede, ingen Mennesker saas. I gamle Dage maatte her i urolige Tider holdes Vagtposter ude langs Kysterne, at ikke ubudne Gæster fra Søen skulde nærme sig Gaarden, eller de løsgaaende Kreaturer i Strandengene; det er denne Strandvagts Horn, der giver Genlyd i Linien: »Siden jeg hørte Vagten under Limfjord«.

Jeg fik ikke Ro for Tanken om det Billede, men skulde jeg male det maatte jeg op paa Kaas og bo dér en Sommer, men hvor og hvorledes? Familien paa Gaarden kunde ikke have os, dertil var den altfor stor og fyldte al Pladsen ud — men jeg lod mig ikke stanse. Ved tidligt i Foraaret 95 først at skrive til Ejeren og forhøre om der gaves én mig ukendt Mulighed for en Bolig, og derefter at rejse derop og selv veje Mulighederne, fik jeg ham virkelig, med stort Besvær og stor Bekostning, til at istandsætte et lille Hus med Maling, Hvidtning, Vinduer, ja endogsaa et Atelliervindue, og drog saa derop med min Familie og saameget af vort Indbo som var nødvendigt for os til et Sommerophold.

Maaske var det en meget ublid Sommer i 95, allenfals var Kaas et

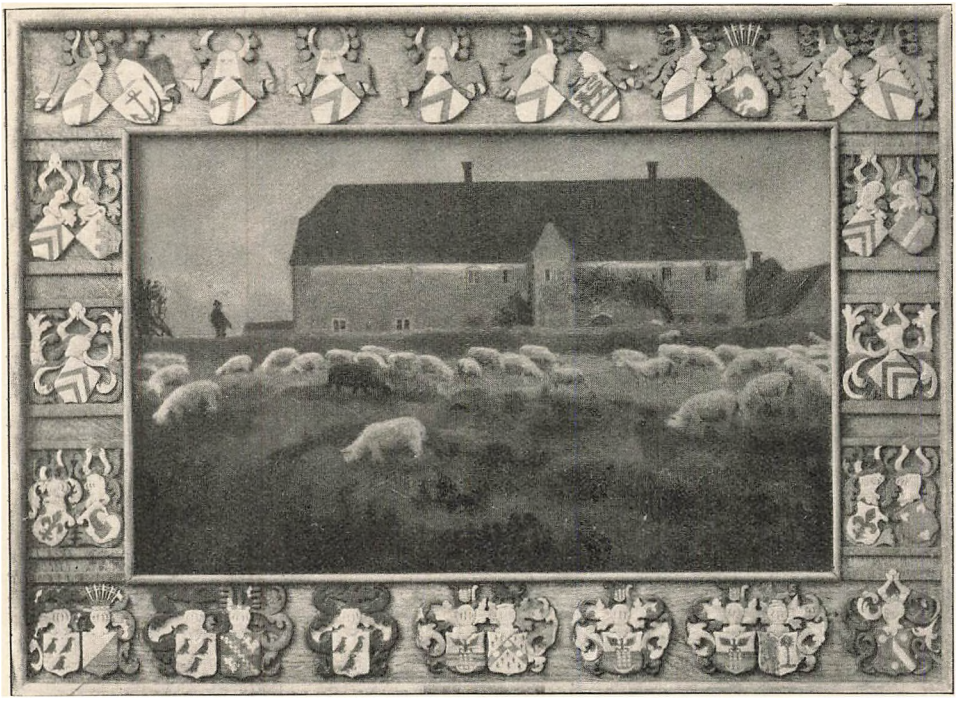

Herregaarden Kaas.

meget ublidt Sted. Det blæste altid deroppe, der var et Stormsus om En, hvor man gik og stod, det smeldede i Luften med pludselige Vindkast, Stormen fløjtede og sang om Ens Øren. Jeg maatte ofte tænke paa et Ord af en Adelsmand fra det 16de Aarh., der mindedes sine unge Dage, hvor han opøvedes i Jagt og adelige Idrætter paa en fremmed Adelsgaard, »jeg haffde dér mangen Fandens Dag i Kær og Moser«. Alt hvad jeg skulde bruge af Studier maatte jo males *ude*, men er der noget der besværliggør Arbejdet med at male under aaben Himmel, med Billedet paa Staffeliet, Palet og Pensler i Haanden og Malerkassen med Farverne paa en Feltstol ved Siden, saa er det den danske Blæst. »Jeg staar under Tærskeværkets Tag og maler, i Ly for Bygerne, men ikke for Stormen, der farer rasende rundt om mig, pisker i mit Haar, rusker i Trælugen, klaprer med mit Billede og farer ilde med mit lange Overstykke, som den gør Forsøg paa at kyle op i min Palet«. — Og dog kom jeg til at synes bedre og bedre om dette friske og barske Sted, ikke mindst for den gamle Gaards Skyld. Som en Ørnerede laa den der, ensom, omsuset af de vilde Storme — en forladt Ørnerede, hvor mindre Fugle havde indrettet sig og gjort sig det saa bekvemt som en Ørnerede tillader. — Gaardens medtagne, forpjuskede, melankolske Ydre vidnede om, hvor lidt disse senere Tilkomne havde æret den Fortid om hvilken Gaardens Mure fortalte, hvorledes de hensynsløst havde brudt ned og uforstandigt muret

op, hvordan de, med alle Tanker opfyldte af Interesse for Ladebygningerne og deres Besætning af Stude og Køer, havde skaltet og valtet utilgivelig brutalt og ligegyldigt med Hovedbygningen, saa den nu stod berøvet al Værdighed endsige Skønhed. En stor, tung, klodset Bygning over hvilken der var udbredt en Stemning af dyb Sørgmodighed, en Oldings lig, hvem utaknemlige og hjerteløse Børn har bragt til Betlerstaven og forladt. Under det tungtludende, mosgroede Teglstenstag, der af Ælde svajer ind og ud, stirrer Ruderne matblinkende, som blinde Øjne, ud mod det fjerne, den fjerne Tid, den fjerne Hæder, som en Byge af Taarer strømmer Regnen ned over Murene.

Den første Gang Navnet Kaas, paa én Gang betegnende Slægten og Gaarden, nævnes, er hos Huitfeldt, hvor der under Aarstallet 1278 siges at: »samme Aar døde Fru Mariane Her Johan Nicklesøns Hustru af Kaas«. At denne adelige Frues Død er bleven optegnet i selve Danmarkshistorien skyldes formodentlig en ren Tilfældighed; Intet vide vi om hendes Liv, kun om hendes Død høre vi; et sort Anker i Sølv Felt, en sort Baad smykket med Paafuglefjer paa Hjelmtegnet var hendes Skjoldemærke, hun tilhørte Slægten Neb. Vi gætte, at hun maa være død ung, thi endnu 44 Aar senere sidder Hr. Johan Nicklesøn i Kongens Raad, men efter at hans og hans Slægts Navn første Gang er nævnt i 1228 glimter deres Skjoldemærke den røde Sparre i Sølv Felt frem i Historien Gang paa Gang i den følgende Tid. Gennem to hundrede Aar, under ét af de stormfuldeste Tidsrum af Danmarks Historie i Middelalderen, har Fædre og Sønner af Slægten Kaas, som i et Dynasti stadig skiftende med de samme Navne Hr. Jens og Hr. Niels, ejet Gaarden. De har samlet og værnet, taget Skøde og Lovhævd paa deres Arvedel i Gaarden og i fjernere liggende Gods, de har redet til Tinge og ladet udstede Værnebreve, der kundgør for »alle Mænd dette Brev sé eller hører læse«, at en Gaard i Sønder »Leem«, eller en anden i »Lyme Gods i Thy«, eller paa Mors, med al Ret hører Jens eller Niels Kaas til; de maa tillige have værnet Gaarden mod de Fredløse, der gjorde alle Veje usikre, eller mod norske Sørøvere, der plyndrede og hærgede ensomme Gaarde, som laa Kysten nær.

Den Kamptummel og Vaabenlarm, der med Bulder og Gny genlød over Landet, har ogsaa givet Genlyd paa dette fjerne Sted; den Tid, hvori Johan Nicklesøn lever, er Slutningen af Erik Glippings, hele Erik Menveds og Begyndelsen af Christoffer den 2dens Regeringstid. Det er paa den Tid da Marsk Stigs og de Fredløses Kamp imod Konge og Kongemagt rejser Landets egne Stormænd, Mænd af ældgammel dansk Adel og Landets højeste Gejstlighed til en rasende Strid om, hvem der skal raade og styre i Landet. Over Jyllands Heder og i dets store vildsomme Skove, udover Kattegats graablaa Bølger, hvor det stærkt befæstede Hjelm løfter sine mægtige Horn, langs Øernes aabne Kyster, raser Ufredens onde Vejr. Men Johan Nicklesøn paa Kaas er Kongens tro Mand, derom vidne alle Efterretninger.

I 1299 har han medundertegnet Kongens Lejdebrev til Erkebispen, Jens Grand, i 1302 gik han med 160 danske Adelsmænd i Borgen for Kongens Gæld til Byen Rostock, 1304 undertegner han Kongens Forordning for Nørrejylland angaaende Skattepaaligning o. A. 1312, da Kongen »med sit Raads Raad« forlener sin Broder Christoffer med Sønder Halland, er Johan Nicklesøn i Raadet, 1313 har han medundertegnet en Sone mellem Kongen og Bønderne i Harsyssel og Almindsyssel, der er gaaet mod Kongens Folk »med oprette Faner og Avindskjold«. I 1319 dør Kong Erik Menved og 1320 undertegner Johan Nicklesøn Kong Christoffers Haandfæstning.

Den sidste Gang vi træffer Johan Nicklesøns Navn er i 1322. Efter denne Tid findes vel igen en Johannes Kaas, ogsaa en Christian Kaas, men da ingen af disse er Riddere, maa det vel formodes at være yngre Led af Slægten, Sønner af den gamle Hr. Johan Nicklesøn. I det Brev af 1333, et Pantebrev om Gods, hvorunder Johannes Kaas's Navn findes, klinger Sproget med en Tone som forekommer ganske enslydende med Tonen i Indledningsstrofen til Visen om Niels Ebbesen, og derved i et Glimt viser Samtidigheden mellem de store Begivenheder i Danmarkshistorien og Slægten Kaas's Liv og Færden. I Brevet staar: »item at biscoppe, prelather, kirkens personel, *riddere, riddersmænsmæn,* køpmæn, *bønder og bokarle* e huad wilkor eller skickelse the ære« — — — — I Visen siges det (om Grev Gert):

»icke vilde han thet lade fordi
end vilde han thet freste,
ridder oc suene, bønder og bomændt
thennem vilde han hieme gæste«.

og Indtrykket af det nære Forhold mellem Brev og Vise forhøjes yderligere ved at *Esge Ebbesen* og *Strange Ebbesen*, Niels Ebbesens Brødre have medundertegnet Brevet.

I seks Led synes Gaarden at have været ejet af den oprindelige Kaas Slægt, Sparre-Kaas'erne, derefter er den ved et kvindeligt Led gaaet over til de saakaldte Mur-Kaas'er; og herfra igen til Slægten Hvas. Den sørgeligt berømte Jens Hvas, Landsdommeren, der for sin Deltagelse i Skipper Clemens Fejde blev henrettet sammen med Skipper Clemens paa Viborg Landsting 1536, var en Tid Ejer af Kaas, gennem sin Hustru Fru Gertrud Andersdatter Munk var han tillige Ejer af Sostrup (Benzon) eller af store Andele i den. Gennem Jens Hvas's Søster, gift med Gunde Nielsen (af en ukendt Slægt) kom Kaas til hendes Dattersøn, der var opkaldt efter sin Mormoders Broder, Jens Mikkelsen Hvas, som Arv fra hans Fætter Christen Hvas, der ligesom en Broder, Jens Hvas, døde ugift. Jens M. Hvas's Søn Christoffer Hvas, gift med Anne Staverskov, solgte i 1630 Kaas til Niels Krag af Aggerkrog g. m. Jytte Høg, deres Søn var Mogens Krag

Spøgeri.

g. m. Dorthe Rosenkrantz. Dennes 4 Sønner solgte atter 1698 Kaas til Etatsraad Christoffer Bartholin, hvis Søn i 1745 solgte Kaas til Assessor Jens de Hofman. Fra de Hofman gik Gaarden i Arv til dennes Svigersøn Assessor Vandborg, fra denne ved Salg til hans Svigersøn E. C. Col-

ding, dennes Søn H. C. Colding og endelig fra dem til den, hvem *vi* traf som Ejer af Kaas, Proprietær E. C. Kallerup.

Da jeg malte omstaaende Billede af Kaas valgte jeg at male Bygningen netop i det Forfald dens Ydre bar Vidne om, men ønskede samtidig at give et Indtryk af dens ærværdige og ældgamle Historie; jeg komponerede da ind i dens Ramme udskaaret i Træ, malet og forgyldt, de adelige Skjoldemærker som de vekslende adelige Slægter der havde ejet den, havde ført, det sidste i Rækken er Assessor Jens de Hofman's, efter den Tid har Gaarden haft borgerlige Ejere.

»Naar Du hører de Hunde bange
Da maatt' Du vente den Døde paa Gange.«

Som paa saamangen anden gammel Gaard, var der paa Kaas et Sagn om, at naar man pludselig om Natten hørte Hundene gø eller tude, kom en høj, hvid Kvindeskikkelse ud fra den lille, grønmalede Loftsdør oppe paa Gangen i øverste Stokværk med et Barn i sine Arme, og gik hen til Trappen, hvor hun forsvandt; saasnart hun var borte igen, tav Hundene. Var det »Fru Mariane, Hr. Johan Nicklesøns Hustru af Kaas«?

Den Sejr, jeg i Foraaret 95 havde vundet ved at faa første Præmie i Raadhuskonkurrencen, førte ikke straks til det Resultat, at man bestilte Relieffets Udførelse hos mig, dertil hengik endnu omtrent $1^1/_2$ Aar; men selv var jeg nu saa opsat paa at komme til at vise, at jeg kunde gøre Fyldest i en plastisk-dekorativ Komposition, at jeg stillede mig en Opgave i Reliefkomposition ved at modellere Relieffet: Dronning Dagmars Død. Yderligere tilskyndedes jeg til at stille mig selv paa denne Prøve, fordi der var et stort, offentligt Arbejde, jeg gerne vilde vise, jeg var dygtig nok til at udføre; den endelige Istandsættelse af Dronning Margrethes Sarkofag i Roskilde Domkirke. Da ingen danske Billedhuggere hidtil havde studeret Middelalderens Skulptur, der arbejdedes almindeligvis ud fra antikiserende, thorvaldsensk eller moderne fransk Paavirkning, mente jeg, efter at have vundet frem i Raadhuskonkurrencen, mig velberettiget til at melde mig som Kandidat ved Opgavens Løsning, der væsentlig bestod i Fremstilling af en Række »Pleureurs« i det 15de Aarhundredes Figurstil; men da jeg ved Raadhuskonkurrencen kun havde fremlagt en Skitse, fandt jeg det rigtigt at sende et færdigt, plastisk Arbejde frem for Offentligheden førend jeg henvendte mig til rette Vedkommende om Dronning Margrethes Sarkofag.

Det Æmne jeg havde valgt mig til denne Reliefkomposition var Folkevisen: Dronning Dagmars Død der ofte havde fristet mig:

Dronning Dagmar ligger i Ribe syg
Til Ringsted monne de hende vente;
alle de Fruer i Danmark ere
dem lader hun til sig hente.
Udi Ringsted hviler Dronning Dagmar.

Kan man tænke sig et skønnere Vidnesbyrd om det høje aandelige Stade Danmark indtog i Valdemarernes Tid end denne dejlige Vise? ja hele Rækken af Dagmar-Viser, ligefra vi sér Sejl i Sunde fare »saamangen for gyldene Fløj« hvor Junker Strange sejler frem med »iomfru Daumar« — indtil det Øjeblik, hvor den fromme, unge Dronning hører Himmerigs Klokker gaa og »længes efter de Sjæle«.

Skønnest er vel nok Visen om Dronning Dagmars Død, hvilken Storhed og Kraft i Anslaget, hvilken hjemlig Tone, hvilken Danskhed er der ikke i det første magtfulde Indledningsvers: »Dronning Dagmar ligger i *Ribe* syg — til *Ringsted* monne de hende vente —« der er lagt et Granitfundament af dansk Forstaaelse for hvad Visen handler om i disse Navne. »Alle de Fruer i Danmark ere, — dem lader hun til sig hente«, der gaar et Tog af sorgfulde Kvinder frem, de rige Adelsfruer kommer fra deres Gaarde, Abbedisser, eller fornemme Nonner, fra deres Klostre, alle er de rede til at ville hjælpe deres Dronning i hendes Nød, denne gode Dronning, der i Løbet af de 7 Aar, hun levede i Danmark, vandt Folkets Hjerte, saa det endnu 700 Aar efter hendes Død bevæges ved Mindet om hende.

Som det i Omkvædet til Visen om hendes Komme til Danmark hed: »Den Frøken kom af ædle Bøhmerland« — saa lyder det i Visen om hendes Død: »Udi Ringsted hviler Dronning Dagmar« — *nu* hører hun Danmark til, hendes Minde er sammenflettet med de højhelligste Landets Historie ejer.

Allerede i Hedenold var Ringsted Offersted og Tingsted for hele Sjælland, her holdtes de store Blot til Guderne hvert 9de Aar; da Kristendommen havde sejret og det første Benediktinerkloster allerede under Svend Estridsen grundlagdes her, blev det i dette Klosters Kirke, at Knud Lavards sørgende Venner, de sjællandske Stormænd af Hvideslægten, gemte hans afsjælede Legeme; her omgav den katholske Kirke Mindet om hans Liv og Død med Helgengloriens Straaleglans, og i Skæret af disse Straaler lagdes hans Søn, Kong Valdemar den Store »Fædrelandets Befrier, hellig Knud Hertug's Søn« til Hvile ved sin Faders Fødder og her beredtes der Grav til Dronning Dagmar, Kong Valdemar Sejrs Hustru og unge Kong Valdemars Moder. »Udi Ringsted hviler Dronning Dagmar«.

Mit Relief er, som de gamle træskaarne Altertavler fra Middelalderen, et polykromt Relief ɔ: malt med Guld og Farver, hvad der ved dets Fremkomst i 1895 var noget næsten ukendt i dansk Billedhuggerkunst. I Relief'ets Midte ses Sengekamret paa Riberhus, hvor Dronning Dagmar ligger hvid og bleg paa sit Leje, medens Fruer og Jomfruer sysler om

hende; over Lejet brænder i store Guldlysestager Mængder af Lys, ved Sengens Fod sidder »liden Kirsten« og læser i »Sct. Mariæ Bog«. Til begge Sider for Midtbilledet gaa de fornemme Fruers Tog op mod Slottet. Den syge Dronning klager sig i feberagtig Uro:

»I hente mig fire, I hente mig fem,
I hente mig af de Vise;
I hente mig hin liden Kirstin
Hr. Karls Søster af Rise«.

»Kanstu læse og kanstu skrive
og kanstu løse min Pine;
da skalst Du slide rød Skarlagen
og ride Graagangerne mine«.

»Kunde jeg læse og kunde jeg skrive
jeg gjorde det jo saa gerne;
hjelpe Eder Gud Fader i Himmerig
Eders Pine er haardere end Jern«.

Saa tog hun op Sancte Mariæ Bog
hun læste Alt det hun kunde.
Det vil jeg for Sandingen sige
Saa saare hendes Øjne de runde.
Udi Ringsted hviler Dronning Dagmar.

Gennem illustrerede engelske Kunsttidsskrifter, navnlig »The Studio«, som først var at se i Kunstindustrimusæets Bibliothek, Akademiets Bibliothek og Kunstforeningen, kom der her til Danmark i Begyndelsen af 90erne for første Gang mange, og gode, Gengivelser af engelsk Malerkunst og engelsk Kunsthaandværk. Hvad der her saas af helt samtidig engelsk Kunst var ikke det, der mest tiltrak sig vor Opmærksomhed, derimod virkede Billeder af de engelske saakaldte »Præ-Rafaeliter« umaadelig stærkt paa de af os Unge, der kendte og elskede gammel italiensk Kunst. Vi hungrede og tørstede efter en Kunst, der kunde give os noget andet end de evindeligt gentagne »vore egne Vinneverrer« i Portrætgrupper af kendte Malere, »Interiører« tomme Stuer man kunde kede sig tildøde i, eller ikke altid lige morsomme Skagensbilleder —, vi var trætte og kede af den altid franskprægede, impressionistisk naturalistiske Kunst, der efterhaanden syntes at skulle betragtes som eneste forsvarlig Kunstform, Uniform, for moderne dansk Malerkunst, uden Hensyn til at den lukkede af (eller maaske netop af den Grund) for enhver Kunstbevægelse, der vilde sætte sig malerisk-dekorative eller plastisk-dekorative Opgaver, eller blot vælge Emner for sine Billeder i en romantisk Fantasiverden til hvis Fremstilling den gængse Fremgangsmaade indenfor det impressionistiske Oliemaleri kun var lidet anvendelig. I de engelske Kunsttidsskrifter saa vi tillige hvorledes i England en Kunststrømning af rent udsmykkende Art begyndte at gøre sig stærkt gældende og stillede Kunstnerne Opgaver paa andre Omraader end Staffelimaleriet, i Vægdekoration, Frescomaleri, Glasmaleri, Billedskæring og al anden Art af »anvendt«

Kunst, »applied art«. Ogsaa denne Kunstudvikling havde sit Udspring fra Præ-Rafaeliterne, affødtes af deres Holdning mod det dekorative, endog de tidligste af dem havde forsøgt sig som Frescomalere, nu førtes denne dekorative Kunst til fuld Sejr gennem den yngste og maaske den største af dem, Sir Edw. Burne-Jones. I Arbejder som »Kong Oluf«, »Dronning Dagmar«, »Niels Ebbesen«, Udkastet til Raadhusrelieffet og Relieffet af Dronning Dagmars Død, tildels ogsaa i Billedet med den døende Hr. Oluf, var jeg selv kommet ind paa disse dekorative Veje, takket være det, at jeg havde søgt mine Forbilleder dér, hvor ogsaa Præ-Rafaeliterne havde søgt dem, i Middelalderens Kunst. Intet var da naturligere end at jeg levende maatte ønske at faa engelsk Kunst at se med egne Øjne, og ved et Stipendium fra Akademiet i Foraaret 96 blev det mig muligt.

En skønne Morgen landede vi i England. Det frodigt blomstrende, fuldløvede grønne Englands Natur indtog os aldeles fra det første Øjeblik vi satte Foden iland og kørte ind mellem dets Græsgange og Enge med de mægtige enkeltstaaende Træer, Ege og Elme, saa lidet bebygget og beboet et Landskab, at man ved Synet af det havde let ved at drømme sig trehundrede Aar tilbage i Tiden.

London var, som rimeligt, overvældende, Kæmpebyen var som en blomstrende Rosenhave, det var Juni Maaned og alle de store Parker stod i deres fejreste Pragt; det vældige Liv, der rørte sig overalt i de menneskemyldrende Gader, al den Skønhed som var udstillet i de pragtfulde Butikker, det Højdepunkt af moderne Smag, Forfinelse, Kultur, alle de Golkondas Skatte, som her syntes at være En saa nær, og saa lette at gribe, berusede Sindet. London syntes os i endnu højere Grad end Paris en Verdensby, overalt hvor man saa sig om løb man ikke blot Europa, men Asien, Afrika, Amerika, Australien paa Ærmet.

Det første vi saa den første Dag i London var en lille Udstilling af Arbejder af Burne-Jones i et af Bond Street's Udstillingslokaler; det var Tegninger til »Kelmscott Press's (William Morris) Udgave af Chaucer. Der var noget af en moderne »Poliphili Drøm« (Hypnerotomachia Poliphili) over den, men Burne-Jones' Tegninger var varmere, menneskeligere, rigere, og navnlig endnu skønnere, end den venetianske Kunstners Illustrationer, og fulde af Ynde.

Nogle Studietegninger af fine Hænder, og nogle Kvindehoveder, var Fuldkommenheden selv af gennemstuderet, gennemarbejdet Form; aldeles henrivende var en Guldstiftstegning af Haabet, der stiger op af en Sarkofag. Men dette var jo kun et Glimt af den Kunst vi saameget ønskede at se og det syntes ikke at være let at finde den, thi den var endnu dengang, i 1896, kun lidet repræsenteret i de offentlige Samlinger, ogsaa »Præ-Rafaelitismen« har haft sin aarelange Kamp at bestaa med en sløv og uvillig Samtid, inden den naaede frem til at anerkendes som en Del af »England's Glory«. Et Halvhundredaar var nu netop forløbet siden dens første Frembrud.

Mythen om Dannelsen af »the Præraephalite Brotherhood« lyder jo saadan, at tre unge engelske Malere i Aarene 1847—48, W. Holman Hunt, (21 Aar) Dante Gabriel Rosetti, (20) og John Everett Millais, (19 Aar) blandt deres Studiekammerater havde ladet sig forlyde med, at de langt foretrak den italienske Kunst, der tilhørte Tiden før det berømmelige »cinque cento« og Kunstens fulde Modning i Rafaels Kunst, og var derfor af Kammeraterne blevet benævnet »Præ-Rafaeliter«.

I September 1848 havde Millais set en Mappe med Kobberstik af Lasourier efter Freskerne i Campo Santo i Pisa. De tre unge Mænd styrtede sig med Begærlighed over disse Kobberstik og havde Mod nok til at tilstaa for hinanden og Andre, at de havde tusind Gange mere Sympathi med dette Trin af Kunstudvikling end med de italienske Skoler, der havde efterfulgt Rafael, eller med nogensomhelst anden »sen« Udvikling af europæisk Kunst.

Af disse Tre, Holman Hunt, Rossetti, Millais bestod det oprindelige »Broderskab« og de optog endnu fire Andre blandt dem som »Brødre«, men siden er der aldrig kommet flere »Brødre« til, ihvorvel en hel Række af udmærkede Kunstnere senere sluttede sig til deres Kunstopfattelse og arbejdede udfra de samme kunstneriske Sympathier. »The pre-Raphaelite Brotherhood« er Drømmen om en kæmpende Kirke af unge Novicer i Kunsten, der gaar ud at vidne om ældgamle Sandheders udødelige Ungdomskraft; »the Præ-Raphaelitism« i England er en Blomstringstid indenfor engelsk Malerkunst, der begynder i 40'erne med de nævnte Malere, og én til, Madox Brown, der endog er forud for dem uden at tilhøre deres »Broderskab«, og varer til Sir Edward Burne Jones's Død i 1898. De kaldte sig, mente sig at være »Realister«, Virkelighedsskildrere, fordi de i Lighed med deres Forbilleder fra det 14de og 15de Aarh. søgte at holde sig saa nær til Naturen som muligt i Gengivelsen af dens Form og Farve, men de blev, gennem deres Valg af Emner hentede fra Sagn og Eventyr langt udenfor den virkelige Verden, saa fuldblods Romantikere, som nogen Malerskole nogensinde har fostret, hvad jo forøvrigt ogsaa var i nøje Overensstemmelse med de gamle, italienske Mestre, der med den yderste Naturtroskab, der var dem mulig, gengav Syner, som kun deres indre Øje var opladt for.

Der var naturligvis uhyre Mængder af Kunst at se i London, baade gammelt og nyt; ikke blot de store offentlige Musæer »National Gallery« og »National Portrait Gallery« (hele Englands Historie i Portrætter fra Richard II til Mr. Gladstone) Kunstsamlingen i South Kensington Musæet, der var en hel Verdensdel for sig af Kunst og Kunsthaandværk fra alle Tider og Lande, og af gammel Kunst havde vi desuden Lejlighed til, gennem Introduction fra vor Gesandt at se de store Privatsamlinger hos

Hertugen af Westminster i Grosvener House, Hertugen af Sutherland i Stafford House, Hertugen af Devonshire i D. House. Her var det dog fremfor alt andet, hvad vi saa, den engelske Portrætkunst, Romney, Reynolds, Gainsborough, der interesserede, fordi vi jo i England helst vilde bruge vor Tid til at se engelsk Kunst. — I engelsk Landskabskunst lærte vi med Beundring den friske og glimrende John Constable at kende — og Turner. Men Turner var nu noget helt for sig selv, han var ikke blot en Verden for sig selv, men han syntes, ligesom den gode Gud, selv at have skabt den Verden, hvori han virkede. Alt var Chaos og Mørke, men Turner sagde »bliv Lys« og Dagen kæmpede sig gennem Nattemørket, vilde sorte Skyer jog frem, Lyn knitrede, Bjergtinder viste sig omsust af Storme, et Stykke blaa Himmel — og Højalperne laa i et Smil af Morgenlys under rosenrøde og gyldne Skyer; — Gamle angelsachsiske Borge med Taarne og Tinder spejlede sig gyldne, blaa og rosa som Fata Morganas Slotte i opalfarvede Floder, ved hvis Bredder en lille Hyrdedreng, en skarlagenrød Prik sad og blæste Skalmeje; — Havet rejste sig i sortegrønt Uvejrs Vildskab, gennem hvidlige og bag grønne Taager løftede store Krigsskibe deres mangefarvede Sejl og Englands Flaade kæmpede ved Trafalgar; — under en Himmel af Guld og Blod synker Solen ned under Havets gyldne og blodigt farvede Flade, hvor en mægtig Orlogsmand med tomme Master »the Fighting Temeraire« af en lille sort Damper, hvis Kulrøg sværter Luften foran det stolte Skibsskrog, bliver slæbt bort for at hugges op. — Men man kunde ligesaa gerne tænke paa at ville tømme Nordsøen med en Thekop som i et Par Linier at ville give en Forestilling om Turner, hans Geni, som hans Produktion, er af grandios Størrelse. —

En anden engelsk Kunstner af usædvanlig Storhed er G. F. Watts. Vi saa hans Atelier, det vil sige et Par store Rum hvor mægtige Billeder dækkede Væggene fra Gulv til Loft; her var tilgængeligt for Publikum paa Søndage og alle Billederne var af Kunstneren testamenteret til ved hans Død at tilfalde »Nationen«. Alene Karakteren af denne Bestemmelse var nok til at vise i hvor stor Stil der var tænkt og arbejdet i dette Atelier. Alle Billederne med Undtagelse af nogle Portrætter havde rene Idéer til Emner: »jeg maler Idéerne, jeg maler ikke Tingene« skal Watts have sagt.

Og disse Idéer var i høj Grad almenmenneskelige; en Tænkers, en Digters, en Malers Begavelse samlet i én Mands mægtige Personlighed havde skabt disse Allegorier (hvis det er tilladt at bruge et saa gammeldags Ord) paa Menneskelivets Vilkaar: »Kærligheden og Døden«, »Kærligheden og Livet«, »Haabet«, »Mammon« (»tilegnet hans Tilbedere«), »Aspirations«, »den lykkelige Kriger«, »Kristendommens Aand«, »Fata Morgana«, »Sic transit —«, »Duen som *ikke* kom tilbage til Arken« — o. m. A. Alle Billederne var af mægtig Størrelse, oftest med legemsstore Figurer.

I »*Kærligheden og Livet*« ses en ung, spinkel Kvindeskikkelse, nøgen fordi hun blot er en menneskelig Skikkelse ikke nogen bestemt Person,

der dødsens træt vandrer op ad en stejl Klippesti; hun støttes af en høj vinget Skikkelse, stærk ved sin udødelige Kraft, der varsomt leder hende frem, medens hans store Vinger skærmer hende for de raakolde Vinde; hvor han træder spirer Foraarets Violer frem; hun løfter Hovedet og sér op paa ham anraabende om hans Hjælp for ikke at synke sammen i sin Svaghed.

»*Kærligheden og Døden*«. Døden, en vældig Skikkelse fra Hoved til Fod svøbt i et Drapperi, der helt skjuler dens Form gaar frem mod Indgangen til et Hus, som en lille Skikkelse, en Eros med store, blodrøde Vinger, holder besat og med den yderste Kraft søger at forsvare; den fortvivlede Anspændelse, hvormed den Lille kæmper sin haabløse Kamp og Dødens Ro og Vælde var mægtigt givet.

»*Haabet*«. Paa den øverste Runding af den ganske tomme, grønne Jordklode sidder en ung Kvinde alene, hun er klædt i en grønlig Dragt, har et hvidt Bind for sine Øjne, i Haanden en Lyra, hvor kun en eneste Streng er tilbage; hun bøjer sig helt forover og søger at faa Strengen til endnu engang — trods alt — at klinge af Musik.

At ville i faa Ord give et Indtryk af ad hvilke Veje disse Billeder greb og betog En er ikke muligt, Ord kan ikke gaa ad den Vej til Sindet som Øjet fører En, naar man staar overfor Billedkunst. Billederne her kunde næsten bedre lignes ved Musik, det var som at høre en gammel Bardes dybe, rungende Harpetoner, der sang om Livet, Døden og Kærligheden med gammeltestamentlig Pathos, Danske maatte tænke paa Grundtvig. Men her var altsaa en Kunstner, en Maler, ubestridt en af det 19de Aarhundredes største Kunstnere, der med fuld Bevidsthed havde brugt sin Kunst til sit Folks, til »Nationen's« aandelige Opdragelse.

Og alle disse Billeder er malte af en Mester, en Mester, der har Lighed med de store Venetianere, men vil man komplimentere Mr. Watts for hans Malerkunst svarer han: »jeg har kun villet opfylde mine Forpligtelser mod min Samtid«.

Vore Ønsker om at se præ-rafaelitisk Kunst i London skulde heldigvis ogsaa gaa i Opfyldelse. Ikke længe efter at vi var kommet til Byen blev en Privatsamling, Mr. Leatheart's, udstillet offentlig til Salg og her fandtes en meget anselig Repræsentation af flere af Retningens bedste Kunstnere. Af *Rossetti* ikke mindre end tre af hans berømteste Billeder: »*Salutatio Beatrici*« (Dante der første Gang møder Beatrice paa Gaden i Firenze og Dante der genser Beatrice i Paradis, et Billede malt i 2 Felter), »*Paolo og Francesca*« og »*Sir Tristram et la belle Yseult*«; af *Holman Hunt* »*the hireling shepherd*«, af *Ford Madox Brown*: »*Christ washes Peters Feet*«, »*The pretty Ba-a Lambs*«, »*William the Conqueror*

finding the body of Harold«, Will. Bell Scott »Hexham«, Burne-Jones »the merciful Knight«, »Merlin and Nimuë« o. m. m. Det kunstneriske England vi fandt her var saare indtagende, og dog gav Udstillingen med Undtagelse af Rossetti's Billeder langtfra udtømmende Besked om disse Kunstneres fulde Værd. Meget i *Ford Madox Brown's*, i *Will. Bell Scott's*, i *Holman Hunt's* Billeder lignede vor egen gamle, danske Kunst fra 40'erne, 50'erne, 60'erne, *Sonne, Roed, Dalsgaard* og det var ikke blot Samtidigheden, der gjorde det, der var en saa tydelig udtalt Slægtslighed mellem denne Kunst og vor egen; en klassisk Uskyld og Alvor, rene, friske Kunstnersind og nogle Pokkers klare Øjne til at iagttage Tingene med. Det var en saa udpræget nordisk Kunst, paa én Gang sværmerisk og virkelighedstro, følsom og fuld af Lune, klar og frisk i Farve, klar og fast i Tegning og Formgivning.

Man spurgte uvilkaarlig sig selv »hvad har egentlig »moderne« Kunst, »det moderne Gennembrud« af fransk Paavirkning tilført nordisk Kunst, denne engelske som vor egen danske, af Egenskaber, der var værdifuldere end dem den iforvejen besad?« Her, som hos os, var Billedkunsten knyttet til det egne nationale Aandsliv og Folkeliv, til den egne, egenartede Kultur, disse Kunstnere var i Besiddelse af et Herredømme over Form og Farve, som satte dem istand til at udtrykke Alt, hvad der laa dem paa Sinde uden at behøve at gøre sig til Elever af Frankrig, hvorfor gjorde de det da?

For dansk Kunst's Vedkommende siges Bevægelsen jo at stamme fra en Bemærkning af en fransk Kritiker, om Verdensudstillingen 1878, der fandt dansk Kunst (vistnok Exners Billeder) altfor søndagsagtig, altfor glat og ren, »sans une tache«, »uden en Plet«, en Bemærkning der bragte dansk Kunst i den Grad ud af Ligevægt, at dens sidste Konsekvens, efter en fortsat saakaldt »Udvikling« i radikal Retning gennem halvtredsindstyve Aar, er blevet, at store Dele af dansk Kunst nu i 1923 synes at skulle forgaa i det frygteligste Svineri af lutter Iver for at »følge med« i moderne franske »ismer«s værste Udskejelser. Naturligvis er Kunstrejser af det gode, naturligvis er Paavirkning gennem Sammenligning mellem god, bedre, bedst frugtbargørende paa alle Aandsomraader, var vi blot ikke i dansk Billedkunst blevet saa ensidigt, og saa tyrannisk, fransk-orienterede, at der slet ikke er blevet Tid eller Lejlighed til f. Ex. at lære engelsk Kunst at kende. Det eneste, det dannede danske Publikum herhjemme har haft Lejlighed til at se af engelsk Kunst er de Billeder af de store engelske Portrætmalere fra Slutningen af det 18de Aarh., der for nogle Aar siden var udstillet i Kjøbenhavn. Hele den Række af engelske Malere, der før og efter Midten af det 19de Aarh. skabte en engelsk Billedkunst, der var fuldt paa Højde med den samtidige, verdensberømte, engelske Litteratur fra Tennyson til Swinburne, er forblevet ukendt for dansk Kunstinteresse; medens det er lykkedes ved en stadig Agenteren for fransk Kunst at skaffe denne, ogsaa i dens mindre heldige Udvækster, Indpas i

danske Rigmænds Samlinger, findes her vist ikke et eneste Maleri af en virkelig betydelig engelsk Maler. Naar engelsk Kunst overhovedet nævnes, affærdiges den med, at den er »sødlig« og at Millais engang sént i sin Produktion har lavet et Reklamebillede for »Pears Soap« — medens vi vilde staa os uendelig meget bedre ved at indrømme, at England i det 19de Aarh. har frembragt en Malerkunst, der ved Originalitet, Sjælfuldhed, Skønhedsfylde, dagklar Sandhedskærlighed som sværmerisk Dybsind, storslaaet Form og fuldendt Mesterskab i det at male, er saare vel egnet til at give nye og rige Impulser til den danske Kunst.

Men tilbage til Mr. Leatheart's Samling! — De Billeder af Rossetti som fandtes dér var én, omend faatallig, saa dog fyldig Repræsentation for ham. Rossetti var, som bekendt, af direkte italiensk Afstamning og det føles ogsaa i hans Kunst, at et sydlandsk Element er tilført hans engelske Evnerigdom; men denne Krydsning af italiensk og engelsk har givet et Resultat af ædleste Art, idet italiensk Malerkunst og engelsk Poesi synes uopløselig forbunden i én Mands Blod og Sjæl, i Maler-Digteren: Dante Gabriel Rossetti.

Farverne i de Billeder af Rossetti vi saa her var voldsomme, mere glødende og flammende end i hans engelske Landsmænds, men selve de Emner han havde valgt sig krævede disse hede Farver. Der staar som en dirrende Varmebølge af Lidenskab ud fra Rossetti's Billeder af tragisk Elskov: Paa Billedet af »Paolo og Francesca« (delt i 3 Felter) ses i Midten Dante og Virgil, der paa deres Vandring i Underverdenen hører Francesca fortælle om den saligt-usalige Stund, da hun og Paolo under Læsningen om Launcelot og Guinevere mødtes i det første Kys, paa Billedet tilvenstre *ses* Parret, som Francesca hos Dante skildrer det, daanende under Kysset, han klædt i purpurrødt, hun i grønt, paa det tilhøjre for de to Vandrere sés Parret svævende gennem Helvedes gnistrende Flammer, men — i hinandens Arme.

»*Sir Tristram et la belle Yseult*« er alene under Solsejlet ombord paa det Skib, der skal føre hende til Kong Mark som hans Brud; paa den hede Sommerdag er en Svaledrik sat frem for dem paa det lille Bord mellem dem. Sir Tristram løfter sit gyldne Bæger og drikker den skønne Dame til, de Elskende ser kun hinanden, ikke, at idet Bægrene støder sammen slaar blaa Flammer ud fra Drikken, og over Vinkanden paa Bordet danser i Luften en blaa dirrende Lue. Bag dem sidder Eros, »Love«, skjult som en Fugl i sine højrøde Vinger og løfter sin Pil imod dem.

I de mange Billeder af Dante's og Beatrice's Kærlighed Rossetti har malt, har han ligesom genspejlet sin egen Skæbne i sin store Navnes, Sorgen over sin unge Hustrus tidlige Død omsatte han i sin Kunst, som i sin Poesi, til Drømmen om en Beatrice, deraf den inderlige Grebethed i Skildringen.

Rossettis Farver er dybe røde, stærke brune, tætte fløjelssorte, græsgrønne, skarlagenrøde, karmoisin, tungtviolette, høje kornblaa, de svulmer

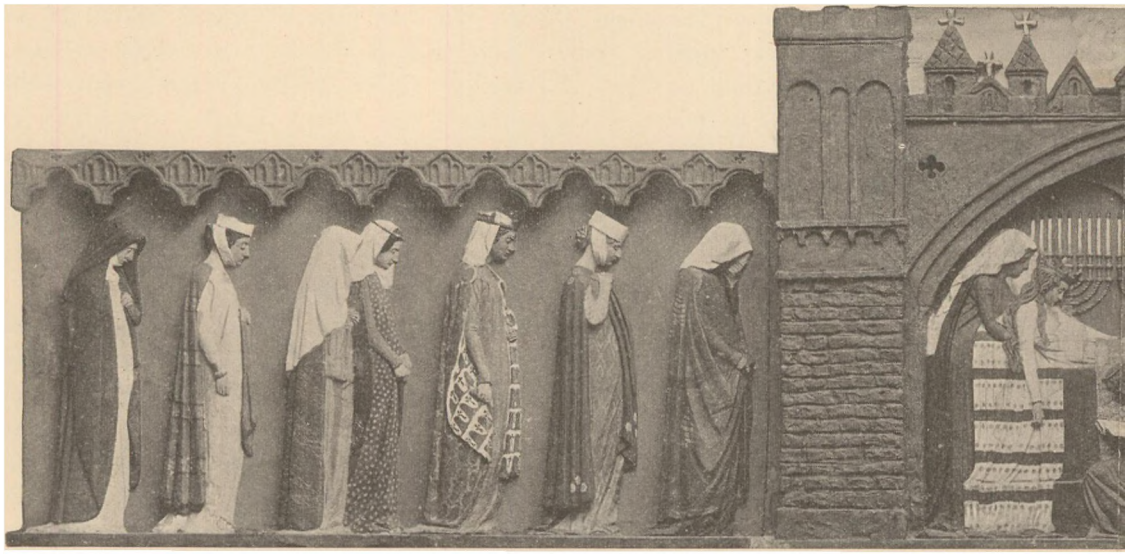

Dronning

af Kraft, der er en Stemning af stærkt duftende Blomster over dem, de gløder, som kom man Ild for nær. I Billedet af Dantes Møde med Beatrice i Paradis hæver Guldhimlen sig over Havens Rosenhegn med de karmoisinrøde Roser, mellem Roserne flyver teglstensrøde, blaagrøntskinnende Paradisfugle og hvide Duer. Hvide Lilier, Rosentræer, blaa og gule Smaablomster voxer op i Forgrunden. To Engle med langt gyldent Haar og højrøde Silkeærmer spiller paa Citherlignende Harper.

»*Sad with the whole of pleasure*«, det Ord, hvormed Rossetti i en Sonnet har villet skildre Stemningen hos Giorgione, passer paa hans egen farvestraalende, tungtaandende Kunst.

Medens Rossetti endnu stod i sin fulde Kraft fandt han i den unge Maler *Edward Burne-Jones* den, til hvem han kunde række Præ-Rafaelitismens Skønhedsfakkel videre, og i ingens Haand har dens Lys straalet saa klart og naaet saa vidt ud som i hans.

Paa anden Vis end, som hos Rossetti ved Blod og Afstamning, fandt hos Burne-Jones den ædle Forbindelse af italiensk og engelsk atter Form i Billedkunst. Man kan prøve Værdien af B.-J.'s Kunst ved at stille den paa en Prøve, som neppe nogen anden moderne Kunstner kan bestaa, man kan lægge en Gengivelse af ét af Burne-Jones' bedste Billeder ved Siden af Gengivelser af den bedste, gammel-italienske Kunst: Botticelli, Signorelli, Mantegna, Benozzo Gozzoli — og B.-J.'s Kunst synker ikke i Knæ. — Og det er ikke saadan at forstaa, at B.-J. blot har efterlignet Italienerne, han er deres Lærling, men han er ganske selvstændig, hans Skønhedssans *er* oprindelig af samme Art, udsmykkende og yndefuld, som deres; hans Liniestil er helt hans egen, men Liniestil er en Vuggegave, som ingen Kunstner giver sig selv.

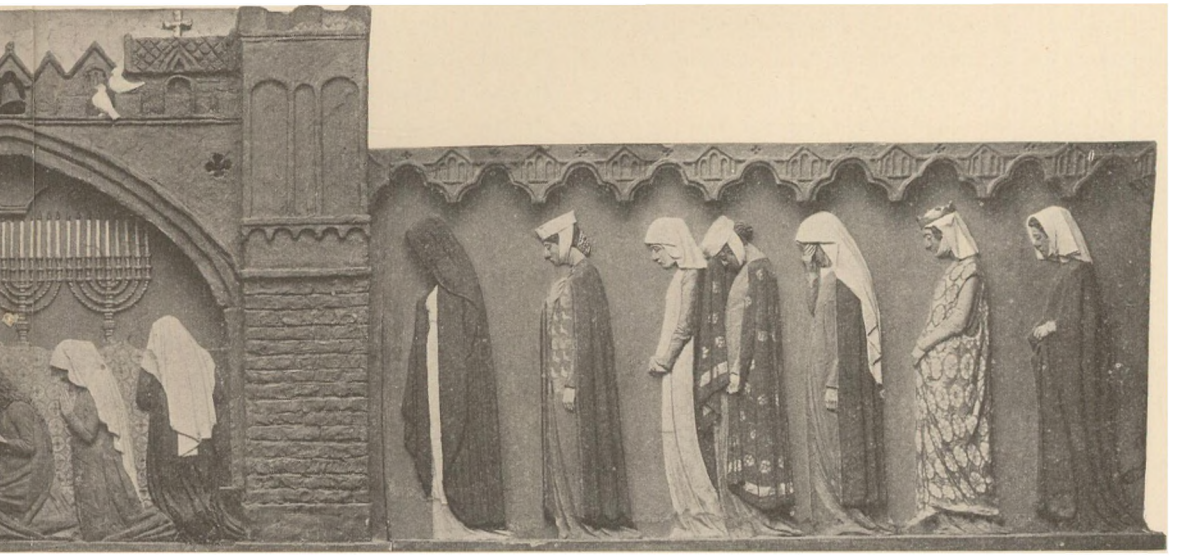

Dagmars Død.

Og Burne-Jones er en Eventyrfortæller, en Fortryller, »a maker of rainbows«; han synes at have været tilstede allevegne og fra Dagenes Begyndelse; han stod gemt i et Laurbærtræ, da Guderne holdt Fest hos Peleus, han saa Kirke hælde Trylledrikken i de store Vindunke bestemt for Odysseus' Mænd, medens to sorte Panthere logrede for hendes Fod; han fulgte Aftenstjernens Svæven paa lette Fødder over det slumrende Land, han vandrede med Magerne fra Østerland til det lille Barn paa Moderens Skød, lod Blomster spire frem foran det og gyldne Gaver overbringes; han kender Stedet, hvor den hellige Gral gemmes, og har hørt Englens Ord til Sir Launcelot, sagte som Vindpust i Løvværket foran Kapellet; han har levet ved Kong Arthurs Hof og bevaret for Verden i al Eftertid Billedet af dets Tafelronde; han har kaldt Kærligheden til de skønne Sagn om Verdens ædleste Ridderskab, om Sir Launcelot og Sir Galahad, om Ywain og Gawain tillive paany i Englands Hjerte; hvad der kun var en Drøm og et bleget Mindes bristende Boble har han ved sin Kunst forvandlet til en farvefunklende Ædelsten i Englands Krone.

Af de store Kunstnere og Digtere i hans eget Land, hans egen Samtid, blev han fuldt forstaaet; det var i Tak for denne Skønhedsverden, at Swinburne, i en Dedikation til B.-J. af en Samling af sine Digte, skrev:

»Though the world of your hands be more gracious
And lovelier in lordship of things,
Clothed round by sweet art with the spacious
Warm heaven of her imminent wings.
Let them enter, unfledged and nigh fainting,
For the love of old loves and lost times,
And receive in your palace of painting
This revel of rhymes.«

Under Opholdet i England havde jeg ment ogsaa i de gamle *engelske* Domkirker at finde værdifuld middelalderlig Figurkunst, men jeg blev skuffet heri; jeg saa i Londons Nærhed St. Albans i hvis normanniske Arkitektur der var en pragtfuld Vælde, tung, fyldig, svær, næsten mindende om de svære normanniske hvide Hingstes Bygning, men med Undtagelse af et enkelt Gravmæle fra det 15de Aarh. ingen Figurkunst. Jeg rejste op til Ely's, til Peterborough's, Lincoln's Kathedraler, mægtige gotiske Bygningsværker, der tydeligvis havde været smykket med Skulptur, Nischerne og Baldakinerne saas endnu, men Forklaringen paa, at Figurerne ikke nu fandtes lød altid paa, at dem havde Cromwell's Soldater knust med deres Køller, altid samme Forklaring: Cromwell's Soldater, de puritanske Billedstormere.

I Ely havde jeg endnu et Ærinde foruden at studere Arkitektur og Billedkunst; jeg vilde se det Sted hvor — efter Sagnet — Folkevisens firliniede Strofe var kommet til Verden. Det fortælles, som bekendt, at Knud den Store engang kom sejlende over Søen til Klostret St. Ely; da hørtes Munkenes Sang ud fra Klostret i den stille Aften, greben heraf rejste Kongen sig i Stavnen af Baaden og kvad:

»Merrie sungen the muneches binnen Ely
ða Cnut ching rew ðer by;
»Rowed, cnites, noer the land
and here we þes muneches sæng.«

Jeg stod en Sommeraften paa *Stedet*; Mose og Eng opfyldte nu hvad der engang var en sejlbar Sø; Aftentaagerne indhyllede den blide, præstestille By med de mange sortegraa, halvtforfaldne gejstlige Huse, kun Kirkens svære, med Tinder og Brystværn kronede Taarn, løftede sig op over Taagerne — lød der en Tone gennem Luften? Greb en stærk Haand i Harpens Strenge?

Vi forlod England den 23de Juni og rejste over Kanalen til Frankrig; jeg vilde se flere Domkirker mere Middelalderkunst, navnlig Gravmæler med Pleureurs — med Henblik paa Istandsættelsen af Dronning Margrethes Sarkofag.

Først i Rouen, siden i Amiens, gensaa vi den Trylleverden af herlig Kunst, Bygningskunst og Billedkunst, som vi Aaret iforvejen havde lært at kende i Nordfrankrig; Arkitekturen inde i Kirkerne (f. Ex. St. Quen i Rouen) var af en vidunderlig prydet, pragtfuld festlig Elegance, en slank, højbaaren, rig, højadelig Skønhed — »les Sires des fleurs des lis«; — slanke Søjlebuer bar Spidsbuer og Krydshvælvinger og fine gennembrudte Gallerier bag hvilke saas Ruder med mangefarvet Glas; Alt var højadeligt,

fyrsteligt, juvelstraalende, guldbræmmet, kniplingsudtunget – slankt og kronet.

I det Ydre den samme overvældende, prydefulde Rigdom. Hundreder af spidse Smaataarne og Spir med fine Blomsterknoppers Dekoration endende i en Menneskefigur. Og overalt, overalt kryber Uhyrer, Løver, Slanger, Aber, Hunde, Djævle, ud som Tagrender, grinende, hvinende, hujende, hylende, gøende, galende, glammende larmer denne Fabelverdens Beboere frem blandt de fine, stille, fromme Menneskikkelser.

I Choret i Domkirken i Rouen var Richard Cœur de Lion's Gravmæle, Kongens Figur paa Sarkofagen med det store, stille, klare Bondeansigt, med stor Næse, store runde Kinder og stor fremspringende Hage, saas under de røde Lysflammer fra det gyldne Alter, medens blaa Røgelseskyer svøbte alle Omgivelser ind i lette Taager.

I Paris var der atter fuldt op at studere af Middelalder i Musæer og Kirker, ikke mindst i Trocadero Musæet; – efter nogle Dages Ophold gik vi videre sydpaa til Dijon til de store Hertug-Gravmæler med deres Pleureurs; jeg saa dem og den store Mosesbrønd, der var pragtfuld, men noget »sen« og endelig gik vi ved Rhinen ud af Frankrig, saa i Coblenz og Limburg a. d. Lahn Gravmæler med Pleureurs (efter Jul. Langes Raad) og endelig sluttede vor Rejse med Middelalder-Indtryk i den store »Kølner Dom«.

Ved vor Hjemkomst var det Højsommer, men der var ikke Mulighed for at rejse paa Landet, thi Alt, hvad vi kunde lægge til af Rejsepenge til den store Rejse, havde vi lagt til for at gøre denne saa fyldig og rig som muligt. Men det var strengt at sidde i Ny-Vestergade og se Sommernatten blaane udenfor, at tænke paa Alt det, man kunde have paabegyndt af Studier til nye Folkevisebilleder nu Sommeren gav det Sceneri, der er alle Visernes Baggrund.

Der var en Vise som længe havde lokket og fristet mig netop gennem det Sommeraftens og Sommernats Trylleri, som den gav Udtryk for. Det var Visen »*Ridderens Runeslag*«, én af Trylleviserne.

Hr. Peder og Hr. Oluf de sidder over Bord
op under den Lind
De taler saa mangt et Gammens Ord.
Op under den Lind der vaagner Allerkæresten min.

De sidder formodentlig sammen ved et Bæger Vin i den lyse Sommeraften; de er blevet hede i Hovederne og Hr. Peder praler med sin Magt over Kvinderne:

»Jeg véd ikke den Jomfru i Verden er til,
det jeg vilde hende jo med mine Runer forvild!«

Hr. Oluf mener dog, at *hans* Viv, (eller Jomfru) Fru Mette, skal Hr. Peder ikke kunne friste. Saa vædder de om »det røde Guld«, at Hr. Peder skal kunne, eller ikke kunne, lokke Fru Mette hjem til sit Bur. — De skilles og Hr. Peder begynder sit daarende Spil paa den forgyldte Harpe. Langt udover Mark og Eng høres det hjem til Fru Mette.

Længe stod Fru Mette og lydde derpaa:
»Monne jeg skulde did i Aften gaa?«

Men snart kan hun ikke modstaa eller overveje mere, hun gaar draget af Harpelyden:

Fru Mette og hendes liden Hund
Saa stille gaa de gennem Rosenslund.

Hun klapper paa Hr. Peders Loft med sit Skind:
»Stat op Hr. Peder og lad mig ind«.

»Stat op Hr. Peder og lad mig ind
Saa ve er mig for Tale din.«

»Er Du saa ve for Tale min
I Aften kommer Du ikke herind«.

»Men gerne vilde jeg lade Dig ind
Var det ikke for Hr. Oluf, kær Herre din«.

Saa følger et Vers, der er saa fyldt af Sommernat, at man næsten indaander dens køligt-fugtige Luft:

»Stat op Hr. Peder og lad mig ind,
Der driver Dug over mit Skarlagenskind«.

Men han er lige haardhjertet; driver der Dug over Skarlagenskind, saa kan hun jo vende det ud, som før vendte ind. — Saa beder hun om, at vil han ikke lade hende ind, maa han idetmindste lade én af sine Svende følge hende hjem. — Derpaa kommer atter et Vers, hvor Sommernatten ligger saa tindrende klar og lys for os, vi sér det maanelyse Landskab med lange mørke Skygger fra Træerne og fra Hr. Peders Gaard.

»Natten er lys og Maanen skin
Ene Du finder vel Bure Din«.

»Den Maane skinner saa klar over Toft
»Du gak Dig ene hjem til Dit Loft«.

Da maa Fru Mette give op og gaa Vejen tilbage »gennem Rosenslund«; — men da hun naar hjem til Borgeled, staar hendes Husbond, Hr. Oluf, dér og venter hende og spørger bekymret: »hvor har Du været ved Nattertid?« Og hun svarer og det er som om hendes »Nattegang« i den Grad har forvildet og forvirret hendes Sind, at hun taler i et blidtsmilende Vanvid (der minder om Ofelia og hendes Blomster).

»Jeg var mig gangende ude ved Aa,
Jeg skaadde de Blomters baade brune og blaa«.

»Jeg skaadde de Blomster brune og blaa,
»De fejerste agter jeg mig at faa«.

»Jeg skaadde de Roser hvide og røde
De stande i deres allerfejerste Grøde«.

»Dér haver jeg standen den Nat saa lang
Og hørt paa søden Nattergals Sang«.

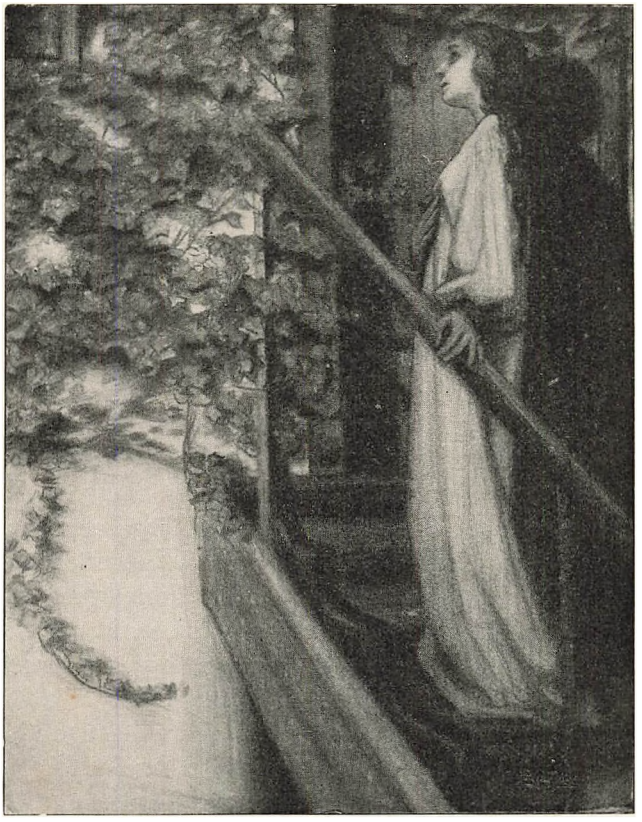

Fru Mette ved Hr. Peders Dør.

Hr. Oluf's Svar er tungt af Sorg, men mildt mod hende; denne Nats Gang og anden slig, — den daarer os baade saa visselig«.

»Denne Nats Gang og anden fler,
Saamænd Fru Mette, gør det ikke mer«.

Men Skæbnen er over dem og uafvendelig. Fru Mette gaar vel tilsengs med sin Husbond, men i Nattemørket tager hun sin Kniv frem »af Ærme rød« og jager den i sit Hjerte. Hr. Oluf vaagner ved, at han svømmer i Stolten Mettelil's Blod. Og Visen slutter:

Skam faa Hr. Peders forgyldene Lud!
Den daarer saamangen ærlig Brud.

Skam faa Hr. Peders Guldharpe rød
Den daarer saamangen ærlig Mø!
Op under den Lind, der vaagner Allerkæresten min.

Det er som om Lindens lange, bladrige, blomsterduftende Grene, der aabnede sig for os ved Visens første Vers atter lukker sig sammen,

og lukker os ude fra Visens Trylleverden fuld af tunge Hemmeligheder. —

Nuvel, denne Vise fyldte mit Sind og jeg søgte at faa begyndt paa Billeder til den, men siddende i en Stue inde i en stor By kom jeg den Sommer ikke videre end til at gøre en Tegning af Fru Mette ved Hr. Peders Dør. Fru Mette staar paa de øverste Trin af en lille Trappe der udefra fører op til det Loft*) hvor Hr. Peder sover, over Døren og nedad Muren vokser Vedbenden, og hun hører hans Stemme indefra, og trykker Haanden mod sit urolige Hjerte.

»Stat op Hr. Peder og lad mig ind,
Saa ve er mig for Tale din«.

Sommerens Dage i Byen sled sig hen under mange Bekymringer; det blev dog omsider Efteraar og der kom endelig Afgørelse paa, om jeg vilde faa Bestilling paa Udførelsen af Relieffet til Raadhuset, hvad man i Komitéen i sin Tid ikke vilde binde sig til med Uddelingen af 1ste Præmie, Himlen maa vide hvorfor? — Nu fik jeg imidlertid den officielle Meddelelse om, at Opgaven var mig overdraget, og der maatte saa tænkes paa et Sted, hvor jeg kunde udføre Arbejdet, for i mit Maleratelier paa 5te Sal i Holckenhus kunde jeg naturligvis ikke have det. Heldigvis var Arkitekt Nyrop saa venlig at hjælpe mig, det viste sig, at der kunde gøres Plads til mig i den lille Samling af Træhuse, som var blevet opført til Nyrops Tegnestue, med Udenværker, lige foran den store Byggeplads, hvor Raadhuset var under Opførelse, og hvor Muslingskallen nu ligger.

Først i November kunde jeg begynde at arbejde; der var god Plads i Atelier'et 12 × 10 Alen og 4 Alen højt; et stort Bræddeskillerum blev sat op, 8 Alen langt, naaende fra Gulv til Loft, paa dette satte en Gibser den store Bue op, 9 Tommer bred, som udgjorde Relieffets nærmeste Ramme og indenfor denne lagde jeg Leret op og begyndte at modellere. —

Dagen efter at jeg var begyndt derinde kom Mester Nyrop og min gode Ven Billedhuggeren, Prof. V. Bissen, ind til mig, Nyrop ønskede mig »Velkommen«, og Bissen vilde efterse, om min Opstilling af Træskillerummet syntes ham forsvarlig nok, og det gjorde den. — Jeg var glad for mit Arbejde, der var god Plads og godt Lys i Atelier'et og det var saa hyggeligt, at Andre arbejdede i Rummene inde ved Siden af, og at alt Arbejdet var samlet om én stor fælles Opgave. Det var ærefuldt at være med, hvor Martin Nyrop var Mester, og det var lykkeligt at vide, at Ens Arbejde havde en Bestemmelse, at der var sikret det Anvendelse, at det ikke som Billederne skulde risikere at gaa en uvis, mange Gange krank, Skæbne imøde. — Desværre blev jeg syg, da jeg havde arbejdet

*) Loft = Stokværk, Etage.

Ved Arbejdet paa Raadhusrelieffet.

derinde en Maanedstid, jeg var nervøs, træt, manglede Kræfter, Sommeren jeg havde tilbragt i Byen havde ikke været mig god. Jeg vilde jo saare nødig slippe det store Arbejde jeg lige nylig saa glad var begyndt paa, men Lægen beordrede mig paa Landet, hvis jeg skulde have Haab om at kunne fortsætte. Efter en god Maanedstids Fraværelse kunde jeg den 25de Januar atter tage fat paa Raadhusrelieffet, hvor jeg sidst slap det. — Selve det store Relief blev færdigmodelleret ud paa Foraaret, vistnok sidst i Maj saa jeg kunde aflevere det til Støbning. Med Smaafigurerne der skulde anbringes nedenunder det, Haandværkerne med Lavsmærkerne, havde det ikke saa stor Hast, dem kunde jeg vente med til Efteraaret kom, og Atelier'et kunde jeg jo roligt beholde, da der foreløbig ingen anden Anvendelse var for det. Vi kunde derfor nu tænke paa at tage paa Landet — iaar vilde vi ikke narres for vor bedste Glæde, og det var aldeles nødvendigt at jeg fik et rigtig forsvarligt Hvil i landlig Ro og Fred, hvis jeg skulde kunne genvinde min fulde Arbejdskraft til fremtidigt Arbejde.

Vi havde lejet et lille, møbleret Hus et Sted, hvor vi endnu aldrig havde været, i det sydvestlige Fyen, i Nærheden af Middelfart. Vi var ellers, hvad Landskaber angik, fyldt af et vist Jyllands-Hovmod. Jylland

var os Hovedlandet — ja, det var og er det, det er rigtigt nok — men den Sommer lærte vi Sandheden af at:

»Navnet Fyen betyder fin
Og vil saameget sige,
At Fyen, det er en Have fin
For hele Danmarks Rige«.

Teglgaard hed det Sted udenfor Middelfart, hvor Huset laa; vi kom dertil en straalende Solskinsdag og fandt et pænt Hus med gode Værelser og en hyggelig lille Have udenom. Fra et Lysthus paa en Høj i Haven saa vi udover et blaat Sommervand til Skovkyster ikke ret langt borte, det var Fænøsund og Øen Fænø vi saa for første Gang — der var dejligt! Fredeligt og godt var der at bo, der laa kun en 5—6 Huse i Nærheden, beboede af Fiskere, eller Middelfart Skippere, en Toldbetjent o. A. Skoven, der hørte under Hindsgavl, var lige ved, og den gik helt ned til og langs med Stranden. —

For vort timelige Behov havde vi Middelfart By kun en halv Time borte, saa det var let at føre Hus, men forøvrigt betød Middelfart, eller kom Middelfart til at betyde, meget mere for os end Tilfredsstillelse af, hvad der tilhører Timeligheden i Retning af Kød, Grøntsager, Jordbær, Urtekramvarer o. s. v. Middelfart var en Skipper By med al den Ynde og Hygge som danske Skippere synes at have en mærkelig Evne til at udbrede om sig i deres Skibe, som i deres Huse, overalt, hvor de kommer hen; Husene var smaa og gamle (saameget desto bedre) men vedligeholdt med den mest samvittighedsfulde Pillenhed, der tænkes kunde; op af Stenbroen foran dem groede Rosentræ ved Rosentræ og som oftest slyngede Roserne sig tillige i Espalier over Husvæggen. Husene var mørkegule, rosenrøde eller lyse bølgegrønne, bag de blanke Ruder blomstrede Pelargonier, Fuchsier og Levkøjer i et straalende Flor, — der var smukke gamle Bindingsværksbygninger imellem dem, i Gaden ned mod Stranden intet mindre end »Henning Frisers« Hus. — Kirken, rosenrød med et prægtigt Trappegavlstaarn med usædvanlig skønne Blindinger, laa omgivet af høje fuldløvede Lindetræer paa Kirkegaarden, kun adskilt fra Gaden ved et gammelt Stendige. Vi kom aldrig ind til Middelfart uden at vi glædede os ved det Billede af uskyldig Skønhed dens Gade frembød. —

Under den første Del af vort Ophold derovre holdt jeg mig virkelig Lægens Raad og Paabud om at hvile mig, efterrettelig; en Kærlighed til Havearbejde, der er en Slægtsarv i mig, fik jeg derimod Lejlighed til at faa tilfredsstillet; den lille Have trængte absolut til, at man tog sig af den, og jeg gav mig til at luge, rive, grave og rense den og til at klippe vor Havehæk — det sidste med det Resultat, at vi fik endnu bedre Udsigt til Stranden og Fænø's skovgroede Kyst. Paa alle Maader virkede Landlivet og Landluften styrkende og opmuntrende; det er et aldeles ufejlbar-

Fru Mette, der kommer hjem.

ligt Middel til at gøre mig rask og glad at flytte mig ud til Skov og Strand i Juni Maaned — ja, ogsaa i de følgende Sommermaaneder; der stod en Duft fra Græs og Urter, fra Hyldebuske, nyslaaet Hø og vilde Roser, fra fugtig Skovbunds Løv og Mos, fra Grantræer og Kaprifolier der blev den mest kvægende Balsam for støvede Lunger og trætte Nerver. —

Som alle andre Danske holdt ogsaa vi naturligvis af at pjaske i og ved Vandet, Baad kunde der ikke ret ofte skaffes, for Fiskerne havde Brug

for deres, vi kunde kun faa en meget lille Pram og med den fuldlastet med hele Familien, med Malersager, Badetøj og vor Frokost i en Kurv, roede vi over til Fænø tidligt paa Formiddagen og blev der hele Dagen; malede, gik i Vandet, spiste Frokost, malede igen og kom hjem til Middag ved 6-Tiden, — at vi ikke paa Vejen frem eller tilbage med det skrøbelige Fartøj kæntrede og gik tilbunds maa vi takke vor gode Skæbne for, det kunde saare let være sket. —

Det var den østlige Ende af Fænø, hvor der, navnlig den Gang, sjelden saas fremmede Mennesker, vi roede over til; helt ud til Stranden voksede en Række store Egetræer, her var saa friskt og ensomt, saa oldtidsagtigt, de store grønne Ege mod det blaa Vand, der saas helt aabent ud til Havet mod sydøst, det var aldeles den Strand, hvor ung Hagbarth landede og Signes Jomfrubur stod; jeg fik begyndt paa et Studie af det skønne Sted, men det blev aldrig færdigt — formodentlig paa Grund af daarligt Vejr. — For det er jo Reversen af det skønne Billede af vort Sommer-Danmark, det stærkt skiftende Vejr, Kulde, Regn og Blæst, det maatte vi naturligvis ogsaa døje med *den* Sommer, sidde inde i Stuerne med *meget* Tøj paa og tegne med valne Fingre, medens Regnen styrtede ned udenfor. —

Da vi fik Maane i Slutningen af Juli og næste Gang i Slutningen af August, gjorde jeg Studier til »Fru Mette, der kommer hjem«, et af Billederne til »Ridderens Runeslag«. — Fru Mette kommer frem ad Skovstien i fuldt Maanelys, hun bærer en hvid Dragt med en blaa Kappe over, i Billedets Forgrund staar, helt i Skygge, hendes ventende Husbond, Hr. Oluf. For at faa Blomsterne, hvorom Fru Mette taler, »de hvide og røde, — der stande i deres allerfeierste Grøde«, til at virke med i Billedets Stemning, havde jeg dekoreret Rammen saa de saas der, lange, tornede Rosenskud med højrøde, vilde Roser, der skød sig op mellem Siv, Græsstraa og Krusemynter, over dem hang Hyldens hvide Blomsterduske ned.

Farvandet omkring Fænø, med skønne Kyster til alle Sider, var os, geografisk set, i den første Tid af vort Bekendtskab med Lillebælts Strande, meget forvirrende, snart var det Jylland vi saa, snart var det Fyen, ind og ud gik de blaa Strømme, »op under Ø«. Vi havde aabenbart ikke Danmarkskortet saa klart i Hovedet, som vi burde haft det, og senere har faaet det, thi det var os til Eksempel en stor Overraskelse en Dag at se Frk. Thygeson, som i Sommeren 88 havde vist os saamegen Venlighed paa Damgaard, træde ind i vor Stue i Teglgaard og af hende at erfare, at hun, som hun med Rette kunde sige, boede »lige i Nærheden«. Det vil sige Damgaard laa jo da i Jylland og vi boede paa Fyen, men rigtigt var det: Damgaard var virkelig ikke ret langt borte; fik vi en Baad i Teglgaard kunde vi sejle lige dertil, naar Vinden var god, paa en

Timestid, og ellers kunde vi gaa ind til Middelfart, blive sat over i Baad til Snoghøj, hvor saa Vognen fra Damgaard ventede til givet Klokkeslet og kørte os derned. — Med Glæde tog vi imod Frk. Thygesons Indbydelse til atter at gæste Damgaard og gense Egnen, hvor vi boede som Nygifte, og jeg dengang malte »Sommerdagen«, Munken i Enge. Paa disse Sejlture til Damgaard lærte vi først rigtigt Lillebælt at kende; det var jo ikke altid lige fredeligt, Turen kunde ogsaa jevnlig tage længere Tid end beregnet, naar vi maatte krydse og krydse, hvor ikke blot Vinden, men den stærke, stive Strøm i Lillebælt var haardt imod, saa vi tog baade Søer og Skumsprøjt ind, der stærkt truede vort pæne Tøj vi skulde spise til Middag i paa Damgaard. Men Hjemturene var som oftest dejlige. Naar vi laa ude paa Bølgerne i de lyse Sommeraftener, og saa det blive Skumring og lys Nat, saa Kysterne indefter Kolding Fjord tone mere og mere bort og næsten blive til ét med de lave, taageblaa Skybanker paa Himlen, for saa tilsidst at bøje ind i Fænøsund under de høje Skovbrinker paa Fænø, — »I vinder op Sejl af Silke — I sejler op under Ø« — ja, saadan har Svenden sejlet i Sommernatten, som Indledningsverset til Visen: Ridderen i Hjorteham lyder:

»I vinder op Sejl af Silke
I sejler op under Ø,
Drømt haver Svenden alle Nat
om saa væn en Mø;
Drømt haver Svenden om Jomfruen i alle Nat.

Kunde jeg male et Billede af det?

Da jeg kom hjem til Kjøbenhavn om Efteraaret tog jeg først fat paa, hvad der endnu stod tilbage at gøre færdigt ved det store Relief: Haandværkerfigurerne; der blev flere af dem end oprindelig af mig angivet, idet Nyrop ønskede, at jeg skulde tage hele den store Tympononbue og dens Pillers Udsmykning med Figurer med ind i min Komposition. Ogsaa Frisen med Indskriften og Smaareliefferne af Købmændene, der siden blev udført i brændt Ler, modellerede jeg den Vinter. Da alt dette var afleveret, vistnok i Begyndelsen af Aaret 98, kunde jeg give mig til at arbejde med mine Billeder, med Udførelse af hvad jeg havde gjort Studier til afvigte Sommer: »Fru Mette der kommer hjem« og Komposition til »Svenden i Sommernatten« (det vil sige Indledningsstrofen til »Ridderen i Hjorteham«). Jeg forsøgte længe at finde en Form for Billedet der udtrykte den Sommernatsstemning, der laa i Visens Ord, thi jeg havde i de Aar altid en svær Kamp at bestaa netop med *Formen* for disse Folkevisebilleder, hvor Visens Ord udtrykte en Naturstemning saa varmt og rigt opfattet, saa almengyldig for alle

Tider, skøndt Versets Form var forenklet indtil det skematiske i den gamle Tids Stil.

Overalt i samtidig moderne Billedkunst, baade inden- og udenlandsk, gjorde der sig en stærk Tendens gældende til at stilisere og arkaisere, men disse Spor syntes mig oftest mest egnede til at skræmme. Hvad der drog mig til Folkeviserne kan jeg ikke helt gøre Rede for, det var vel først og fremmest deres rige poetiske Stemning, deres Tone, der »som ingen anden« bar Bud fra de gamle Tiders Danmark, deres levende Skildring af historiske Karakterer, og endelig, og ikke mindst, Naturskildringerne, gennem hvilke vi stadig ser Danmark om os til alle Sider, genkender vor Skov, vor Strand, vor Eng, vor Mark, vor Hede, vore blaa Bølger, vort Hav og vor Himmel. Og al denne friske Natur vilde det da være Synd at »stilisere«, da Viserne tilmed, tiltrods for al Forenkling af Formen, er saa fuldkommen naturlige i deres Udtryksmaade, hvad der maaske til syvende og sidst er deres allermest danske Egenskab. Jeg prøvede vel, gjort usikker ved den altbeherskende Smag i Tiden for det stiliserede, at gøre forskellige Udkast til »Svenden« med stiliserede Sejl og stiliseret Tougværk til Baaden, en Baggrund hvor Skovkysten var tegnet op i sorte Linier og Figuren selv en sort Kontur o. s. v. — men den blide Nattevind paa Lillebælt blæste det Altsammen bort itide. — Jeg *kunde* ikke male mine Folkevisebilleder anderledes end ganske naturligt, de kendte Tings Ydre set med mine egne Øjne. Jeg *kunde* ikke krybe ind i en fremmed Ham, efterabe en fremmed Stil i Fremstillingen af denne min egen indre Verden. Det vilde forekommet mig saa unaturligt som at begaa Barnemord, hvis jeg malte den blomstrende Hyld, eller Lind, under den blaa Sommerhimmel som stiliserede hvide Blomsterarabesker paa blaa Grund i den kendte europæiske Kunsttidsskrifts Stil.

Som det var med »Svenden«, havde det været med »Fru Mette«, jeg havde først, som sagt, trykket af Tidens Smag, gjort alle mulige, stiliserede Forsøg med det, før jeg naaede til at indsé, at jeg ikke kunde faa Maaneskinnet, hverken det i Visen, eller det inde paa Skovstien, til at gøre blot en Smule af den Virkning paa Andre, som det gjorde paa mig, uden ved at søge at gengive det saa nøje som muligt stemmende med hvad mine egne Øjne saa.

Saa blev det atter Sommer og vi havde itide skaffet os et Sted at bo i Teglgaard, ved Middelfart. Huset fra ifjor kunde ikke faas, men én af Skipperne lejede os et andet godt Hus med en Smule Have. Huset var udmærket, net istandsat, pænt og rent, Sengene saa som saa, men vor haardføre Ungdom taalte dem endda, og efter at være sluppet fra Byen med alle dens Piner og Plager var det paradisisk at sidde og spise med det solblanke Sund og det junigrønne Fænø lige udenfor Vinduerne. — Her vilde jeg nu gøre de fornødne Studier til »Svenden i Sommernatten«

Hr. Laueris og hans Svende.

og ogsaa til et andet Folkevisebillede, Visen om »Kong Birgers Søster Bengta«. Ogsaa den har en Indledningsstrofe, der i sig selv er et Billede, der kan staa alene:

»Jeg tør ej ved lysen Dag udride
Jeg bær for saa stolt en Jomfru baade Sorrig og Kvide,
De kender mit Skjold saa vide«.

Man forstaar i dette Indledningsvers, at Talen er om en dulgt Elskov mellem saa højbaarent Folk, at Alle i Landet kender Ridderens Skjoldemærke, og man ser ham holde højt tilhest, med det berømte Vaabenmærke paa Saddeltæppet og i Svendenes Skjolde, i Udkanten af en Skov ved Skumringstid.

Med en mageløs Friskhed fortæller Visen om den unge Hr. Laueris's Forbitrelse og Utaalmodighed over, at »de« har klostergivet hans Jomfru, »den Sorrig ganger hannem næst«. Vred er Hr. Laueris, og søger sin Broders Raad om den Selvtægt, han har mest Lyst til at ty til. »Jeg vil

slaa det Kloster neder — tage ud min Fæstemø«; men Broderen advarer ham og siger, at han kan naturligvis gøre det, men faar Jomfruens Broder »Konge Hr. Byrial« (Kong Birger) det at vide, vil han hevne det. — Saa vender den uforknytte Hr. Laueris sig til sine Svende: »Vi ville slaa det Kloster neder — tage ud stolten Benedikte« og faar som i et Kor det Svar af Svendene »vi ville slaa det Kloster neder, det gaa saa siden som det maa«, og stærkt bestyrket i sit Forsæt herved, udbryder Hr. Laueris:

»Det gaar med Kongens Venskab
Ihvor Herre Gud han vil
Jeg skal slaa det Kloster ned
Og lade saa Lykken slaas til«.

Det følgende Vers, det som mit Billede er malt til, udviser ved sin fredelige Stemning den største Modsætning til de foregaaende.

De rede til den Klostermur
Og lydde de dér oppaa,
Saa faverlig sjunge de Nattergale
Dér kvad de Jomfruer smaa.

Op mod den lyse, med enkelte hvide Skyer stribede, Sommeraftenshimmel, løfter Klosterhaven sine grønne Frugttræeskroner over Klosterbygningernes røde Teglstenstage og den røde Klostermur; tilvenstre i Billedet ses Klosterkirkens kamtakte Gavl, gennem hvis Vinduer Messesangen, baaret af Klosterjomfruernes klare Stemmer, høres ud i den stille Aften, medens Nattergalene synger nede i Haven. Foran Klostermuren holder Hr. Laueris tilhest med to af sine Svende; baade han og de er brynjeklædte med Vaabenkjortler i Hr. Laueris' Farver, Hr. Laueris har slaaet sin lukkede Hjelm op fra Ansigtet, medens han lytter til Sangen, Svendene bærer Lanser og Skjolde. — Men længe faar Freden og Stilheden ikke Lov at vare, thi Visen fortæller videre, at Hr. Laueris virkelig »slaar neder den Klostermur«, henter Jomfru Benedikte ud »for Alteret som hun stod« og fører hende med sig paa sit Skib til Norge, hvor de holder Bryllup og lever sammen i otte Aar »baade med Glæde og Ro«.

Studierne til denne Vise gav mig nok at gøre, da Alt maatte males medens Sommeren var inde, baade Landskabet, de røde Klosterbygninger med Haven og Figurerne tilhest.

Det var til at begynde med en meget daarlig Sommer, vi maatte nytte hver eneste Solskinsstund, vi fik, være rede til at fare ud mellem to Byger for at redde de altfor flygtige Glimt af Sol og Sommer. — Længere hen blev det dog bedre, og vi fik smukke Aftener at ligge ude paa Vandet i. Saa blev Studierne til »Svenden« malt.

I den lyse Sommernat sidder i Forstavnen af en brunttjæret Baad den unge Svend, klædt i en mørkviolet Dragt, han støtter Hovedet i den ene Haand, i den anden holder han en kort Bøgegren, hans grønne Hat

»Drømt haver Svenden — —«.

ligger paa Toften ved Siden af ham; han ser ud over den stille, natteblaa Vandflade, bagved ham ses den skovklædte Kyst.

»I vinder op Sejl af Silke
vi vil sejle under Ø!
Drømt haver Svenden alle Nat
om saa væn en Mø;
Drømt haver Svenden om Jomfruen i alle Nat.«

I Løbet af Efteraaret og Vinteren 98 fik jeg en Mængde Arbejde fra Haanden. Studierne, som jeg bragte med hjem, blev til Billeder »Svenden i Sommernatten« og »Klostermuren«, og jeg tog fat paa et helt nyt Folkevisebillede: Visen om Hertug Frydenborg. Det er en underlig vild og tung Vise med det sorgfulde Omkvæd: »Mig tykkes det er tungt at leve«.

Stolt Adelil gaar i Urtegaarden og binder en Krans af Roser; hendes Fader »Dannerkongen« ser det fra sit Vindue og udspørger »med vrede Øjne« Datteren om, hvem den Krans er ment til; hun svarer, at den er til Hertug Frydenborg og Kongen, der har holdt Hertug Frydenborg i Fæng-

Stolt Adelil.

sel i 15 Aar for den Kærligheds Skyld, der var mellem ham og Stolt Adelil, tager ham nu ud for at lade ham dræbe.

De bandt Hertug Frydenborg op til et Træ
Saa slagted de hannem, som Bønder slagter Fæ.

De lagde Hr. Frydenborg op paa en Rist
Saa risted de hannem, som Bønder riste Fisk.

Og alle de smaa Jomfruer »saa fri og saa fræk« de tager Hertug Frydenborgs Hjerte og laver en Ret af det, som de sætter for Stolt Adelil. Næppe har hun smagt det før hun gribes af Rædsel:

»O hvad er dog dette for en underlig Ret
Den sætter mit Hjerte i saadan selsom Skræk«.

Hun faar det Svar, at det er Hertug Frydenborgs Hjerte. Saa kalder hun paa Smaadrengen, at han skal bringe hende Sølvkanden med Vin.

Den første Drik hun af Sølvkanden drak,
Da drak hun Hertug Frydenborgs Skaal.

Den anden Drik hun af Sølvkanden drak,
Hendes gode Guldbælte om Livet det brast.

Den tredje Drik hun af Sølvkanden drak,
Hendes adelige Hjerte i Brystet det brast.
Mig tykkes det er tungt at leve.

Det er de tre sidste Vers, der er Billedets Motiv.

Stolt Adelil løfter sit blege, forgræmmede Ansigt, med de graadfyldte Øjne, opefter, i den løftede højre Haand har hun det Bæger Vin, hvormed hun drikker den døde Hertug Frydenborg »til«. Hun bærer en gylden Jomfrukrone, under hvilken hendes lange udslaaede Haar falder frit ned; hendes Dragt er brunligblaa, med store brunviolette Fløjels Ærmer. I Billedets Baggrund tilhøjre sér de onde Smaajomfruer til, skrækslagne ved deres Gerning, tilvenstre for Stolt Adelil staar »Smaasvenden«, der har bragt hende Vinen, bag ham ser man ud til Havens Træer.

Paa Bordet, der staar dækket foran Stolt Adelil, ligger den Krans af helt sortrøde Roser, hun bandt til Hertug Frydenborg.

Endnu et Arbejde havde jeg under Hænder, det var forøvrigt delvis blevet til i sidste Halvdel af Vinteren 97—98, det var et modelleret Arbejde, et Relief. Allerede i 1893 havde jeg forsøgt nogle stærkt »stiliserede« Udkast til et malet Billede af de to Jomfruer i Visen om »Hr. Ebbe's Døtre«, og i den Grad gav jeg mig dengang Stiliseringen i Vold, at jeg forsøgte at male Figurerne ganske à la romansk Kalkmaleri med runde, stive Øjne og Ansigtstrækkene blot tegnet op med Konturlinier; det kunde maaske tænkes, at en saadan Pastiche kunde lykkes, hvis man udførte den paa en Væg i Kalkmaleri, men jeg havde kun et Stykke opspændt Malerlærred og Oliefarver, desuden laa det i selve Motivet, at Figurernes Dragter skulde skinne af Guld, men Guld og Kalkmaleri har ikke noget med hinanden at gøre, saa ogsaa dér kom jeg tilkort. Jeg tumlede i mange Maaneder med Arbejdet, førte det fra ét Lærred til et andet uden at komme videre, og stillede det saa tilside. — Der gik nu flere Aar, hvor jeg ikke tænkte paa »Ebbe's Døttre«, i Mellemtiden kom jeg ilag med Billedhuggerarbejde, i Raadhusrelieffet og »Dronning Dagmars Død« og en skønne Dag faldt Kompositionen af »Ebbe's Døttre som et Relief mig pludselig ind, fuldfærdig stod den for mig, saa det blot var at udføre den.

Visen om »Hr. Ebbe's Døttre« fortæller om to stolte Jomfruer, der sidder ene hjemme paa deres Faders Gaard, medens Faderen er paa »Jorsalfærd«, Pilgrimsrejse. To unge Herremænd, der synes at bo i deres Nær-

hed, beslutte, uden synderlig anden Foranledning, end at den ene har drømt, at Ebbe's Døttre »de spotted' mig for Had«, at ride hen og tage de to Piger med Vold. Da Hr. Brynilld og Hr. Skienild kommer til Hr. Ebbe's Gaard, staar de to Jomfruer ude og »børster deres favre Haar«; Ridderne tager da, efter først nok saa ædelt at have forvisset sig om, at Hr. Ebbe virkelig ikke er hjemme, hver en af Jomfruerne med sig op i Højenloft.

De fulgte dem over den Højeloftsbro
Og over den Højelofts Tilje;
Oppe i det Højeloft
Dér voldtog de de klare Lilier.

Fortvivlede tænker de to Jomfruer paa Døden:

»Gaar vi os til den Mølledam,
Vi sænker os neder med Sten«.

Det bliver dog ikke saadan; nogen Tid efter kommer Hr. Ebbe tilbage og da han hører om al den Ulykke, der har ramt hans Hjem, bryder han ud i Forbitrelse over saa ilde som det blev »med den Romerrejse — og saa den Jorsalfærd« — skal jeg nu for Eders Skyld drage i Brynje og hvasse Sværd«. Men de stolte Piger ønsker ikke dette:

»I skal ikke for vor Skyld
drage i Brynje og hvasse Sværd,
Selv ville vi det hævne
Om Kvinder maa være det værd«.

Da Tiden er udløben, og de har født »to Sønner saa unge« og bereder sig paa deres første Kirkegang derefter, er Kirken, som det var Skik overfor Koner efter overstanden Barselfærd, særlig oplyst og prydet; om det er sket til Ebbedøttrenes Ære eller »for Had« siger Visen ikke klart. Der staar blot, og det er disse tre efterfølgende Vers som var mit Motiv:

De lod Lysen' vrie
Og de lod Voxen sno,
Imod Ebbes Døttre to
De skulde til Kirke gaa.

For da gaar den yngste
Hun skinte alt som Guld,
Efter gaar den ældste
Og hun var sorrigfuld.

Det var Ebbe's Døttre to
De ganger i Kirken ind,
De bar saa meget af røde Guld —
Og Sværd under Skarlagenskind.

De to Voldsmænd og deres Moder er tilstede i Kirken; da Moderen, der synes at være Sønnerne et værdigt Ophav, har modtaget Pigerne med en spottende Opfordring til Kirkefolket om at lade de to »Brødrehustruer stande i Stol tilsammen«, og da de raa Karle har grint og puffet hinanden i Siderne af Fornøjelse over at se de vanærede Piger, saa er disses bitre

Bæger løbet fuldt, de river Sværdene, de holdt skjult under Kappen, frem, og jager de to Brødre foran sig først ned til Kirkedøren, hvor de dræber Hr. Skienild, saa op mod Højaltret, hvor de slaar Hr. Brynilld ihjel. Og saa er det Pigernes Tur til at give »raat for usødet«:

»Vi beder Eder, alle I gode Folk,
I rømmer af Eders Skammel,
Lade I dette Brødreblod
Rinde i Stol tilsammen«.

Saa har de hævnet sig og farer roligt hjem.

Denne Vise synes udelukkende at være en dansk Vise, idet den kun forefindes i 3 danske Opskrifter, ingen norsk og ingen svensk; der gives nogle Oversættelser af den til tysk og til engelsk og tre islandske Versioner, der efter al Sandsynlighed er Oversættelser, da Visen yderligere beviser sin ubetingede Danskhed ved at være knyttet til et dansk Sagn med dansk Stedfæstelse.

Lægen Deichmann har i 1691 faaet en Opskrift af Visen fra en Hr. Peder Viskinge, og nævner Højby, som det Sted, hvortil Visen maa knyttes »og hvor endnu den Høj vises, hvor de i syv Aar forrettede deres Kirketjeneste, medens Højby Kirke var i Ban«. Og Peder Syv har en Meddelelse fra Ahasverus Bartholin (en Præstesøn fra Højby i Odsherred) om, at det var afmalet i Højby Kirke, hvorledes Ebbes Døttre ligge med Aflads Breve paa Sengen; »Men den tredie Dotter havde intet, saasom uskyldig i alt dette og derfor ej havde Aflad behov: Item at Faderen kommer krybende til Paven og annammer selv af hannem Aflad og Løsgivelse paa det Forbud og Ban, som Højby Kirke var udi i syv Aar; Kapellet var bygt strak ved Højby, hvor der huldes Messe og de Døde begraves«. —

At der i Højby Kirke i Odsherred har været et (formodentlig) Kalkmaleri, der havde Sagnet om Ebbes Døttre til Emne, synes dog at give den sjællandske Stedfæstelse, selv om den er fra det 17de Aarh., et meget betydeligt Forspring for alle andre Stedfæstelser, der findes 3 jydske, hvoraf ingen har noget om en Kirkes Banlysning, kun om at Kirken er »nedebrudt«, »øde« eller ikke ses mere. Billedet *kan* have været Foranledning til at holde den Tradition ilive, som Opskriften (Deichmanns) tildigter med de to Vers:

Syv Vintre efter dette Mord
Stod Højby Kirke i Ban
Der blev ikke Prædiken gjort
Ej heller jordet en Mand.

De bygde et Kapel paa Ellene-bjerg
Did søgte Kvinde og Mand.
Til Paven formildte deres Sorg
Og løste deres Kirke af Ban.

Saavidt Sv. Grundtvigs Oplysninger i D. g. F.

Naar hertil saa kommer, at der i Danmarks Adels Aarbog 1893 under Slægten *Galen* (der er ét af de mange Tilnavne paa Skjalm Hvides ud-

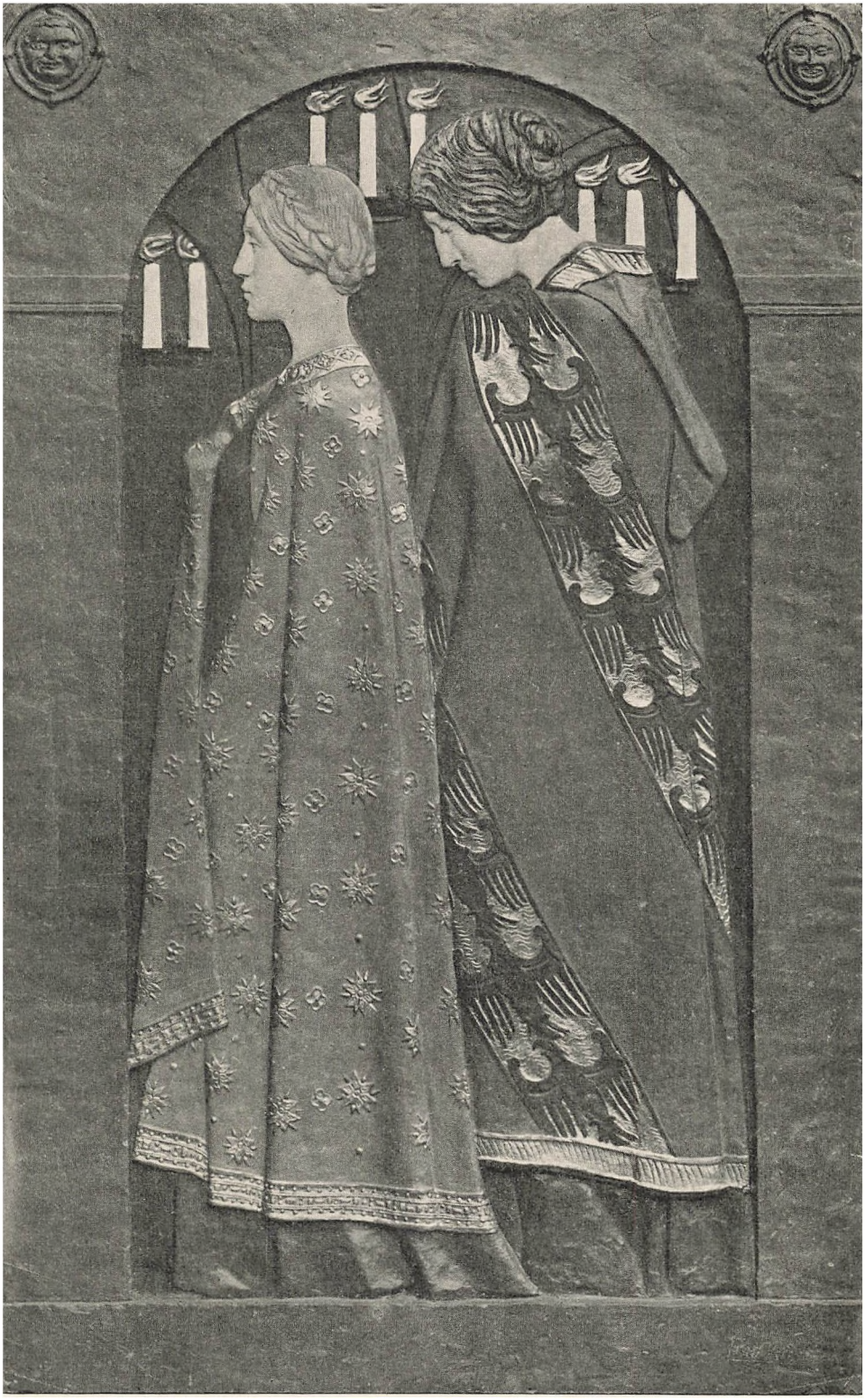

Hr. Ebbe's Døttre.

bredte Efterslægt) under Erlandsønnernes Linie meddeles følgende: »*Anders Erlandsøn til Højby* erhvervede 1243 *Pavebrev*, at han og hans Gods aldrig maatte *banlyses*« — saa er her endnu et Spor af Sagn og Vise, der bestemt peger til Højby. Anders Erlandsøn var Broder til Erkebispen Jakob Erlandsen, begge Sønner af en Erland, der faldt 12. . ved Rendsborg, deres Moder var Cecilie Herlufsdatter, Datterdatter af Sune Ebbesen, der var Søn af Ebbe Skjalmsen, Skjalm Hvides Søn. Var »Hr. Ebbe's Døttre« af Skjalm Hvides Æt? Af Børn af *Ebbe* Skjalmsen kende vi kun de to Sønner Peder og Sune; den sidste Søn *Ebbe* Sunesøn har efter Aarbogen 5 Døttre: Christine, Benedicte, Cathrine, Cecilie og endnu en Datter; de blev alle gifte, men derfor *kunde* de vel nok have oplevet det tragiske Drama? Fra Ebbe Sunesøns Søster Margrethe nedstammer Anders Erlandsen (der i 1245 ejede Højby o. s. v.), han er hendes Dattersøn og altsaa Datterdattersøn af Sune Ebbesen. At der Gang paa Gang findes en »Hr. Ebbe« i Hvide Slægten er givet, og at Højby i 1245 tilhørte en Mand af Hvideslægten, som i det Aar fik Pavebrev paa at hans Gods aldrig mere maatte banlyses (det havde altsaa været det) er ogsaa givet. Naar vi saa har en Vise, der beretter om en tragisk Hændelse, som knytter sig til Højby Kirke og dennes Banlysning, Beretning om et Kalkmaleri i Højby Kirke, der fremstiller Hr. Ebbes Døttre og Historien om Banlysningen og naar Visen i alle Opskrifter har Navnet »Hr. Ebbes Døttre«, ligger det unægtelig nær at tænke sig, at der ligger virkelig Historie bag Sagn og Vise, som muligvis knytter den til Hvideslægten. — En stærkt varieret Version af Visen paa Fyen har fastholdt Navnet: Erlandsen i Forbindelse med Sagn og Vise.

Paa mit Relief gaar »Hr. Ebbes Døttre« frem under Kirkebuerne, over deres Hoveder ses de sorte Jernlysekroner med de hvide Lys og gyldne Lysflammer; den yngste Søster, der gaar forrest, løfter stolt sit blonde, ubedækkede Hoved, hvorom Haaret er lagt i Fletning; hun er indhyllet i en lang Kappe, der er helt oversyet med gyldne Ornamenter

»for da gik den yngste,
hun skinte alt som Guld«,

bag hende gaar den ældre Søster med bøjet Hoved, men ubedækket Haar, hendes Udtryk er kummerfuldt, paa den Kappe, hun er indhyllet i, ses, i en Bræmme, en Flok sorte Fugle paa gylden Bund,

»efter gik den Ældste —
og hun var sorrigfuld«.

Jeg havde haabet at kunne faa Relieffet udført i Bronze med Indlæg af Marmor og rigt dekoreret med gyldne Ornamenter. En hvid Alabaststen til Søstrenes blege Ansigter og til de hvide Kirkelys, Guld til Lysflammen og Dragternes Ornamenter, tildels ogsaa til Haarfletningen, og

saa skulde Bronzen iøvrigt aftones i mange Farvetoner fra helt sort i Lysekronerne til brunt, brungrønt og brunviolet i Dragterne. Jeg malede derfor Gibsen, som Relief'et foreløbig støbtes i, i disse Toner og Farver.

I Foraaret 99 udstillede jeg paa én Gang: Visen om Hertug Frydenborg. — Visen om Hr. Ebbes Døttre. — Svenden i Sommernatten. — Klostermuren. — Fru Mette der kommer hjem.

Tidligt kom jeg i 1899 paa Landet, allerede i Maj Maaned; de to foregaaende Aar havde vi sluttet Somren af, først i 97 med et *kort* Besøg paa Damgaard, saa i 98 med et længere, og da havde den gamle Kammerherre sagt, om vi dog ikke kunde komme og slaa os rigtig ned engang og tage vort Arbejde med os, det var det jeg for mit Vedkommende kunde gøre nu, min Mand var endnu en Stund bundet til Byen af sit. —

Der er, paa det Stykke Kyststrækning der er Damgaards, en høj Skrænt, der gaar stejlt ned til Stranden; staar man deroppe, har man under sig i en stor Flade det blaaeste Farvand i hele Danmark, *Lillebælt* og et stort Stykke af Kolding Fjord. Man ser Vandet under sig omtrent som Fuglene maa se det; saaledes maatte Jomfru Blidelil have set det blaa Vand under sig, da hun:

satte sig i Fjederham
saa saare monne hun traa,
fløj hun alt saa længe
til hun kunde Skibene naa.

Det var i Visen om: »Tidemand og Blidelil«.

Det var atter én af Trylleviserne, men Navnet Trylleviser er egentlig for Størsteparten af denne Afdeling af den store Folkeviseudgave, Skalkeskjul for Kærlighedsviser, det er Elskovens Fortryllelse de mestendels handler om, selv om denne tilsyneladende giver sig Udtryk i direkte Trolderi som Hjorteham, Fugleham, Hindeham, Ormeham, Elvermøernes Dans, Havmandens Lokken, Troldenes Forgørelser, eller al den forvildende Magt, som de ramme Runer, de stærke Runer, de lønlige Runer, har over selv det reneste Menneskesind.

Det haver været af Arildstid,
det bliver mens Livet kan vinde,
at Elskoven tvinger saamangen En
baade Møer og høviske Kvinde.
Det dages op under Liden.

Det er Indledningsstrofen til Visen om Tidemand og Blidelil.

Hr. Tidemand er en ung sorgløs Svend, der »sejler i Havet saa fri«, kun èt tynger hans Hjerte, hvorledes han skal vinde Jomfru Blidelil. Hagen Styrismand kender »de ramme Runer«, kan han hjælpe? det kan han; Hr. Tidemand lærer at skrive Runerne, og han skriver dem paa »de

Roser to — og beder dem flyde til Lande«. Her gaar Jomfru Blidelil langs Stranden, finder Roserne, stikker dem i sit Ærme og, da hun kommer hjem, lægger hun dem paa sin Seng. — Saa begynder Kogleriet:

Det var Jomfru Blidelil
hun vaagner om Midienat
udaf sine stærke Drømme
siger hun saa overbrat.

»Jeg ved ej, hvi mig monne lange
og hvi mig monne saa traa,
alt efter hannem Hr. Tidemand
jeg aldrig med Øjne saa«.

Forgæves tysses der paa hende; »Du tie kvær Jomfru Blidelille — Du læg Dig neder at sove«. Men hun *kan* ikke sove, *vil* ikke sove, hendes Uro lader sig ikke stille; langt hen herfra gaar hendes Længsel; saa beder hun om at laane Søsterens Fjederham for at flyve afsted, men faar det Svar, at »Fjederhammen er braadden — og Fjedrene hænger fast ud«, dog — det faar ikke hjælpe, trods alle Søsterens Raad og Advarsler:

satte hun sig i Fjederham
saa saare monne hun traa,
fløj hun alt saa længe
til hun kunde Skibene naa.

Dernede under sig paa den blaa Vandflade sér hun Skibet, hvor Hr. Tidemand er ombord; hun flyver derned, daler som en Fugl, slaar Fjederhammens Vinger sammen, og sætter sig paa Skibets Bougspryd, hvor Hr. Tidemand ikke synes at bemærke hende, iallefald varer det baade én, to og tre Stunder førend han behager at tale til hende, og da han gør det, er det Spotteord:

»I vær' velkommen Jomfru Blidelil
velkommen os til Haand:
var der ingen Ridder og Svende
i Eders Faders Land?«

Men det var jo ikke *den* Velkomst hun havde ventet at faa, og hun bliver baade vred og fortvivlet ved Hr. Tidemands Ord:

Hun fælded Taare af Øjenbraa,
hun vrededes ved de Ord,
saa gjorde hun Kors for Bølge hin blaa,
sprang ud fra Skibsbord.

Og Hr. Tidemand, der jo slet ikke mente det saa haansk som han talte, véd saa intet andet at gøre end at følge hende »ad den liden grøn Sti, — til Havsens Bunde laa«. Selv Hagen Styrismand, der nu sér, hvor frygtelig en Magt, der har ligget i de ramme Runer, han saa letsindigt lærte fra sig, styrter sig overbord og Visen slutter:

Ilde saa var den Rune skrevet
og ilde saa var den skabt:
at to saa ædelig Kongens Børn,
skulde blive saa ilde fortabt.
Det dages op under Liden.

Jomfru Blidelil.

Som jeg, naar det var nødvendigt at male en Hest i et Billede, gav mig til at male en Hest, saadan maatte jeg her gaa lige paa med et Motiv, der egentlig var en Marinemalers, den store Vandflade snart belyst af Solen, snart skygget af Skyer, hvor man inde ved Kysten saa igennem Vandet ned paa Bunden til dens store hvide Sandpletter og brune Tangpletter: det var en forfærdelig vanskelig Opgave, og Sommermorgen efter Sommermorgen gik hen, inden jeg naaede igennem med mit Studie. —

Selve den flyvende Jomfru fortsatte jeg med at gøre Studier til ovre paa Fænø, hvor vi boede Resten af Sommeren; at rejse derover fra Damgaard var næsten som at flyve med Jomfru Blidelil fra én af Lillebælts skovgroede Kyster til en anden. Vor Bolig paa Fænø var i et Skovfogedhus, højt liggende med den herligste Udsigt; fra Havedøren saa vi foran os først en stor Bygmark med sølvgrønne Silkevipper og Straa, duvende under Sommervinden, saa et stort Bakkedrag med andre Marker, thi Fænø ligger i de blaa Strømme som en mægtig Bakke, bag Bakkedraget Bæltet med Stenderupstrands blaanende Kyst paa den anden Side og længst ude det aabne Hav, »saa vide som Bølgen blaaner«. — Her arbejdede jeg nu videre paa min Jomfru Blidelil; med den ene Haand trykket mod sit Hjerte, med den anden skyggende over sine Øjne for Solskinnet,

fløj hun afsted i klar, lillablaa, tærnet Sommerkjole, Fjederhammen, der bar hende, var et Par mægtige Hejrevinger, der sluttede om hendes Liv som en Art Fjedertrøje; paa Hovedet en Krans af blaa Blomster, jeg havde bundet den af vilde Ærteblomster, Sommervikker, var det vist, de groede langs Vejen udenfor vor Have, og jeg har altid siden kaldt dem: Jomfru Blidelils Blomster.

I Løbet af Sommeren 1899 havde en Kreds af Damer, der interesserede sig for min Kunst, arbejdet paa at faa samlet en Sum Penge for at kunne afkøbe mig Billedet af »Niels Ebbesen« og skænke det til Randers Museum; i Spidsen herfor stod Frk. Sophie Alberti og Forfatterinden Frk. Clara Bergsøe; Frk. Alberti havde alt i flere Aar vist mine Billeder varm Interesse. Frk. Bergsøe havde jeg lært at kende paa Damgaard; med sit livlige, kunstbegejstrede Sind mødte hun mig med den mest levende Sympathi. Da det viste sig, at Planen vilde lykkes og »Niels Ebbesen« blive købt, bestemte min Mand og jeg at bruge en Del af Pengene til en større Rejse. Lige siden vi i 1896 var i England havde vi drømt om engang at faa en Udstilling af vore Billeder derovre, engelske Venner af os og vor Kunst mente det godt kunde lykkes os, men ikke uden at vi selv paa Stedet kunde arbejde derfor og bringe nogle af vore Billeder eller Gengivelser af dem med os. Jeg bestyrkedes ogsaa i Haabet om, at der var Mulighed for Forstaaelse for vor Kunst i England ved den Omstændighed at, da jeg i Foraaret 97 sendte mit Billede af »Agnete« over til Royal Academy's Udstilling, blev det straks antaget og fik en god Plads paa Udstillingen, uden at jeg i Komitéen dér havde en eneste personlig Forbindelse eller Fortaler, og Royal Academy er som bekendt yderst utilbøjelig til at antage Arbejder af *ikke*-engelske Kunstnere.

I Vinteren 97 havde vi under nogle faa Ugers Besøg i London haft Lejlighed til at vise en Del gode Gengivelser af vore Arbejder til en fremragende Kritiker Mr. Gleeson White til hvem vi havde faaet Forbindelse gennem vor dygtige og begavede Landsmandinde Fru Julie Le Gallienne, der længe havde levet i Londons mest ansete Forfatter og Kunstnerkredse. Mr. Gleeson White udtalte sig med den mest levende Interesse om hvad han saa; han sagde, at han selvfølgelig saa Mængder af Kunst mellem Aar og Dag, men at dette var noget af det, som havde interesseret ham mest i lange Tider, han gav os Introduction til flere Kunstnere og Kritikere, til hvem han skrev, at vi havde vist ham Kunst saa frisk og levende, Ting af den højeste Interesse »and the most distinguished art«; til vor store Glæde viste det sig, at vore Arbejder hos andre Kunstinteresserede, der fik dem at se gjorde det samme gode Indtryk. — Men dette var jo kun en Stikprøve; vi havde hverken Tid eller Raad til et længere Ophold i England

dengang; først i 1899 kunde vi altsaa, takket være Salget af »Niels Ebbesen«, optage disse Planer igen.

Vi kom derover hen paa Efteraaret, men det blev ikke let at udrette noget for vor Sag Vinteren igennem. Det var Boer-Krigens Vinter 1899—1900, og overalt i England var man naturligvis saa opfyldt af Efterretningerne fra Krigsskuepladsen i Transvaal, der tidt var meget daarlige, at det overskyggede alle andre Interesser. Alligevel kunde vi ikke klage over, at vi ikke fik Forbindelser eller mødte Opmærksomhed, hvor vi kom. Den udmærkede Billedhugger Georges Frampton (senere Sir Georges F.) og hans elskværdige Hustru, der var en fremragende Malerinde, modtog os med den største Venlighed og vi traf i deres Hjem blandt andre udmærkede Kunstnere R. Anning Bell, hvis yndefulde Illustration f. Ex. til Shakespeares Skærsommernatsdrøm, vi altid havde beundret. — Hos Arkitekten C. M. Ashbee, der var en af Foregangsmændene for den nye Bevægelse indenfor engelsk Kunsthaandværk, mødte vi overfor alle Gengivelser af min Mands Arbejder i Kunsthaandværk, megen Anerkendelse; skøndt han til at begynde med var temmelig kølig (Englænderne er jo nu engang ikke egentlig imødekommende af Væsen) tøede han dog snart op, og da han saa Fotografierne af Vuggen (den som det danske Kunstindustrimuseum nu ejer) overgav han sig helt »oh, that *is* pretty, that *is* beautiful, oh beautiful indeed!« ogsaa Helenasmykket (det danske Kunstindustrimuseum) og Udkast til anden Guldsmedkunst blev han aldeles begejstret for. Han raadede os til at søge om at faa Lov at udstille disse Ting paa »Arts and Crafts« (den store Kunsthaandværk-Udstilling) hvor det ellers ikke tillodes udenlandske Kunstnere at udstille og da Walter Crane var Formand dér, medgav han os en meget smigrende Introduction til ham. Jeg havde imidlertid faaet flere af mine Billeder sendt over til mig i London, deriblandt det helt ny Billede af Jomfru Blidelil, og jeg vil indrømme, at Intet glædede mig mere end at Walter Crane, da han senere hen fik Lejlighed til at se det, udtalte sig med den største Varme om det; han der selv med sine Arbejder tilhørte den Kreds, der endnu sluttede sig helt til de gamle »Præ-Raphaelite Masters«.

Ad forskellige andre Veje lykkedes det os at naa frem til de to store »Editors«: Mr. Spielmann ved »The Magazine« of Art og Mr. Holmes ved »The Studio«; begge Steder, efterat de havde set Fotografierne af vore Arbejder, modtaget med den største Imødekommenhed; »Magazine of Art« bragte endnu samme Aar en meget venlig Artikel om mig og min Kunst skrevet af Mr. Will. Sharp (der har skrevet en fortræffelig Bog om Rossetti). — Men alle disse Forhandlinger og Besøg tog jo lang Tid og min Mand og jeg blev da enige om, at han vilde kunne nytte sin Tid bedre ved at tage til Italien og begynde at male de Studier, han meget gerne vilde gøre dernede, og naar jeg saa var kommet til et Resultat i London, skulde jeg rejse ned til ham. Hen paa Vinteren rejste han da, og jeg blev alene tilbage. Men »Alone in London« (som et Theaterstykke der gik den Vinter

hed), det var slet ingen Spøg. — Vejret var mørkt og sludfuldt og Dagene ikke altid lige lette at komme igennem. Den berømte engelske Taage, der sænkede sig tung og kvælende ned om En, og lukkede En inde i en Verden af Uhygge, lærte jeg ogsaa at kende, og fik herigennem et helt nyt Syn paa, hvad Folkefantasien har tænkt sig ved de onde og skadelige Elvertaager. Vi har altfor meget i dansk Kunst og Poesi, været tilbøjelige til at fremstille Elvertaagen som noget tiltalende, noget der bedaarer og fortryller, men saadan er det ikke helt Meningen i de gamle Viser og Sagn; Elvertaagen er af det onde, den lukker sig tung og kvælende om En, fanger En ind i onde Magters Vold, der lukker ude fra det milde, sunde, lyse Menneskeliv; derfor hvisker Søsteren, der er blevet taget ind i Elverhøj og som Svenden rædselslagen ser komme imod sig »med hviden Sølvkar paa Hænde«, at han maa ikke drikke af Karret, men lade Drikken »ad Brystet rinde« — thi »der er saa ledt i Bjerget at være — alt hos de Elvekvinde«. — Jeg fik stor Lyst til at male et Billede til Visen om »Elverhøj«; det skulde være et Billede i tre Afdelinger. Paa Nr. 1 skulde den unge Karl ligge og sove ved Elverhøj, hvor Taagerne begyndte at stige op om ham i de tre Jomfruers Skikkelse; Nr. 2 skulde være helt fyldt med fæle tætte Taager, hvorigennem Maanen skinnede som en kunstig Lampe; alle Skikkelser skulde være mørke, Elverpigen der synger, og Alle de der »dantzer udt og dantzer indt« — »og hver medt kieriste sine« mørke, i mange forskellige Tonarter, inde i de tætte, hvidgrønne giftige Dampe. Paa Nr. 3 skulde saa Morgenen bryde frem, efter at Hanen havde »slaget metd sin Vinge« og Svenden finde sig liggende *udenfor* Elverhøj, hvor »Solen stander op saa rene«.

At komme til at male Billedet medens jeg var i London, var ikke til at tænke paa, i mit lille Værelse i Pensionen, hvor jeg boede, havde jeg ikke Plads dertil, det maatte vente til bedre Tider.

Derimod var der andet Arbejde, jeg kunde gøre, og gjorde; i »British Museum«s Bibliothek, i dets store Samling af middelalderlige Manuskripter, engelske, franske, flamske, italienske fandt jeg de herligste Forbilleder, og sad og kopierede dér i »the Manuscript Room« Dag efter Dag. Disse Miniaturer's Fremstillinger af Middelalderens daglige Liv paa Slotte, eller ude i den grønne Skov, hvor Tristram og Yseult, eller Boccaccios Heltinder og Helte, lever gladeligen eller sørgeligen med hinanden, var meget bedre Forbilleder for mig end mange af de rigtige Malerier i Samlingerne. — Blandt de mange gode Introductioner jeg havde faaet var ogsaa én til, Lady Lewis, som havde været en god Veninde af flere af de store Kunstnere i den præ-rafaelitiske Kreds; indtil 2 Dage før sin Død i 98 var Burne-Jones gaaet ind og ud i hendes Hus som en kær Ven, hun havde paa sine Vægge en Mængde Portrættegninger, han havde gjort af hende og hendes Døttre, og det var morsomt at se Burne-Jones' Modeller i levende Live og for første Gang rigtigt faa Indtryk af Transformationen, der er foregaaet ved, at det var *ham*, der *saa*. Lady Lewis syntes ogsaa

at staa paa en meget venskabelig Fod med Holman Hunt, den eneste endnu tilbagelevende af de store Præ-Rafaeliter. Endnu et værdifuldt Bekendtskab havde jeg gjort i Joseph Pennell og Hustru, begge virkende baade i Kunst og Litteratur; jeg havde de bedste Udsigter for at kunne faa vore Billeder frem paa næste Aars »New Gallery« (en Slags fri Udstilling i Modsætning til R.A.) ventede endnu kun paa at træffe én eller to af de Kunstnere som bestemte herover. Og saa blev pludselig Alt afbrudt for mig — thi mine Penge slap op.

Jeg havde gjort, hvad jeg kunde, for at faa min Beholdning til at række saa langt som muligt, thi jeg levede i Haabet om, at det Ancherske Rejselegat, som jeg det Aar var Ansøger til, skulde blive mig tildelt; Afgørelsen heraf plejede at falde i Februar Maaned, og saalænge vidste jeg, at jeg kunde holde mig i London. Men Ugerne gik og der kom ingen Afgørelse, skøndt det nu var langt over den Frist, hvorefter Legatet som Regel blev bortgivet; saa turde jeg ikke blive længere der ovre paa det uvisse, men rejste *meget* nedslaaet hjem.

Neppe var jeg saa hjemme igen, før Afgørelsen med det Ancherske faldt; jeg fik virkelig Stipendiet, men *nu* at vende tilbage til London havde jeg ikke Energi til; min Mand var i Rom, og jeg foretrak at rejse ned til ham, og til Italien.

Rejsen i Italien blev mest af Alt et lykkeligt Gensyn med al den gamle Kunst vi paa vor første Rejse, i de helt unge Dage, havde lært at kende. Da vort Ophold dernede nu faldt i de første Foraarsmaaneder og varede til helt ind i Maj, opnaaede vi at se Italiens, navnlig Norditaliens, herlige Natur i dens sommerlige Skønhed. I Firenze, hvor vi var det meste af April Maaned, studerede jeg della Robbia'ernes Kunst i Kirker og Samlinger, der var et Folkevisemotiv jeg havde stor Lyst til at behandle som et Brændt-Lers Relief, et della Robbia-Relief i blaa, grønne, hvide Farver; lige siden 1892 havde jeg tænkt paa det, men det skulde endnu vare adskillige Aar før der kom noget ud deraf. Det var en enkelt Linie, en Omkvædslinie, der var mit Motiv. »Saa faverlig ganger de Piber — mellem Roskild og Ribe«; »de Piber«, er Middelalderens vandrende Musikanter, jeg saa dem som et helt lille Foraarsorkester gaa frem gennem Landet — mellem Roskild og Ribe — hvor de hvide Frugttræblomsters Grene kupler sig op over Bymurene og næsten skjuler Hustagene med deres Dynger af Blomstersne. — Fem i Tallet er de, Harpe, Tromme, Gige, Fløjte og Luth, paa grøn Bund under fem hvide Blomsterbuer kommer de frem under Bymuren. Tilvenstre løfter Roskilde Domkirke sine Taarne mellem hvilke dens Skytspatron St. Lucius smiler mildt (Roskilde Domkapitels Segl), tilhøjre ses Ribe Domkirkes høje Taarne, fra hvilke de tre guldkronede blaa Løver springer frem (Ribe Bys Segl). Over det Hele Foraarets blaa Himmel med hvide Skyer.

»Saa faverlig ganger de Piber — mellem Roskild og Ribe«.

Fra Italien og della Robbia'erne kom vi i Maj lige hjem til Damgaard og dets blomstrende Frugttræhaver; i Terrasse over Terrasse løftede de blomstrende Pære og Æbletræer deres hvide og blegrøde Blomstergrene mod den blaa Foraarshimmel, og jeg kunde ligestraks paabegynde mine Studier.

Endnu et Billede, der først længe efter blev malt, gjorde jeg den Sommer 1900 det første Studie til, Landskabsbaggrunden til »Hr. Jon og Fru Bodil«.

Der var en Emnekreds som længe havde fristet mig: Eddasangene. For Aar tilbage havde jeg tumlet med Sangen om Rig; jeg havde haft Lyst til i en

Forarbejde til Landskabsbaggrund til »Hr. Jon og Fru Bodil«.

Gudrun ved Sigurds Lig.

Række af Billeder at fremstille den medfødte *Forskel* paa Mennesker, fra Ty og Træl til Jarl og Erna, en Tanke der gik lige paatværs af det herskende Demokrati's bestandige Fremhæven af *Ligheden* mellem Mennesker af de forskellige Klasser. Nu var det Sangen om Gudruns Sorg, der drog mig til Edda'en, Skildringen af al den Kvindesorg der sad samlet om den unge Hustru, der ved sin Mands Lig ikke kunde græde »saa hun sørged som om briste hun skulde«.

I den lave Bjælkehal, der er aaben ud mod Svalen, hvor Snefjeldene ses som Baggrund, ligger Sigurds tilhyllede Lig højt paa en Baare. Under og foran denne sidder i Midten Gudrun i sin sortbrune Lammeskindsdragt med mange Guldringe om de nøgne hvide Arme; en bred gylden Ring holder hendes blonde Haar sammen om Panden; Ansigtet er blegt, dets Udtryk lukket og utilgængeligt, med nedslaaede Øjne, der intet vil se. Til begge Sider af hende er Slægtens Kvinder samlede »Jarlers ædle Hustruer« unge som gamle, »hver af dem sagde — sin egen Sorg — den bitreste som hun baaret havde«. Men hvilke Kvaler og Ulykker de end har at melde om løser det ikke op for Gudrun's stumme Sorg:

Dog kunde Gudrun
ikke græde,
saa mod var hun i Hu
over den døde Mand,
saa fuld af Smerte
ved Fyrstens Ligfærd.

Tilhøjre i Billedet ses to staaende Mandsskikkelser en ung og en gammel, den Unge bærer over sin graa Brynje en stor Oxehudskappe; begge er de sorgfulde Vidner til den unge Vivs Smerte:

Kloge Jarler
til hende kom,
varligt de bøjed
den haarde Vilje;
dog kunde Gudrun
ikke græde
som hun sørged
som om briste hun skulde.

Samme Vinter malte jeg: »Aage og Else«. I Jomfru Elses lille Kammer med Sengen og dens blomstrede Omhæng, med den brændende Olielampe, der kaster sit Skær hen over Bøgerne, der er hendes Læsning og Timeglasset, der maaler de lange, lange Timers Kommen og Gaaen, sidder den sortklædte, lyshaarede, unge Jomfru. Foran hende knæler hendes døde Elskede i den grove hvide Ligskjorte; i selve Graven har Lyden af hendes Graad og Klage naaet ham, vakt ham af Dødsøvnen og kaldt ham tilbage til hende; med den ene Haand løfter hun hans Ansigt med de kære, kendte Træk op mod sit eget, med den anden reder hun med Guldkammen hans lange, lyse Haar.

Saa tog hun den Guldkam
hun redte hans Haar,
for hver en Lok hun redte
hun fælded Taare.

Der findes i europæisk Folkevisedigtning mange forskellige Versioner af Sagn og Vise om: Fæstemanden i Graven, eller den døde Husbond, der faar Lov til i nogle faa Timer at vende tilbage og trøste sin sørgende Hustru, men vor Vise om Age og Else staar ikke i nogen direkte Gæld til, eller Forbindelse med alt dette. Derimod har den, som Sv. Grundtvig har paavist det, nøje Tilknytning til vore nordiske Oldtidskvad, til én af de skønneste af Eddasangene Kvadet om Helge Hundingsbane og Sigrun. Da Helge er falden for Sigrun's Brødre og højsat, og Sigrun sidder fortvivlet tilbage i Graad og Klage, ser Sigrun's Terne en Aften Helge komme ridende til Højen med stort Følge. Ternen skynder sig til Sigrun og fortæller det og hun gaar ud for at finde Helge.

Vi kender Alle fra Aage og Else-Visen de dejlige Ord, hvori den Døde forklarer sin Elskede, at det er hendes Taarer, der gør hans Grav saa fuld af Gru, vilde hun glædes var Graven ham frydelig som Himmerig.

»For hver en Gang Du græder for mig
Din Hu gøres mod,
Da er min Kiste forinden fuld
Med levret Blod.

For hver en Gang Du kvæder
Din Hu er glad,
Da er min Kiste forinden
Med Rosens Blad.

Aage og Else.

Sigrun siger til Helge i Gravhøjen:

»Dig vil jeg minde livløse Konning, før Du den blodige Brynje kaster.
Haar Dit jo, Helge! af Rimfrost tynges, vædet med Valdugg er jo Dit Aasyn,
kolde og klamme de vældige Hænder. Hvor skal jeg, Ædling! derpaa raade Bod.

Og Helge svarer:

»Ene Du, Sigrun! haver det voldet, at end af Valdugg Helge er vædet:
Taarerne grumme jo græder du, fagre, solklare Mø før Du ganger at sove,
iskold og blodig og blytung af Sorger, falder hver Taare paa Stolkongens Bryst«.

Fra Oldkvad, som fra Middelaldervise, naar os her den samme Tone af nordisk Alvor, Folkevisen paaviser sin ædle Byrd, den har Ætmænd langt tilbage i Oldtidens Sagn og Sange, og denne Poesi bærer Nordens Præg, vi kendes den Dag idag ved dens Tungsind og Taareregn.

Naar det er blevet en Regel for mit Arbejde, at Sommeren er Studiernes Tid, Vinteren Billedernes, saa er dette noget som efterhaanden har udviklet sig af sig selv, det skyldes den Æmnekreds jeg har i Folkeviserne. — Thi næsten alle Naturskildringer i Viserne skildrer Sommeren, det er næsten altid Sommeren, der afgiver Baggrund for Visernes Optrin; Vinteren ser vi kun undtagelsesvis noget til.

»Saa faverlig ganger os den Sommer«.

*

»Imod saa blid en Sommer«.

*

»Glæde os Gud og saa den søde Sommer«.

*

»Men Sommeren gror«.

*

»Den Sommer og den Eng saa vel kunne sammen«.

*

»Den lange Sommerdag«.

*

»Om Sommeren, om Sommeren naar alle Smaafugle sjunge«.

*

»Det er saa fauert om Sommeren,
naar Bølgen leger paa Sand,
det glæder saamangen stolt Jomfru
og saamangen velbyrdig Mand«.

Maaske er det derfor, at *Folkevisen* synes mig saa uløseligt sammenknyttet med *Sommerdagen*; jeg stirrer Folkevisebilleder frem af Sommerens Naturbilleder, Landskabsbilleder. Og navnlig synes Juni Maaned, de hvide Blomsters Maaned, da Sommernatten er lysest og Sommerdagen længst, mig Folkevisens Maaned fremfor alle. Derfor er Sommeren den Tid, da mine Folkevisebilleder i egentligste Forstand bliver til, siden er det »bare« at male dem. Ofte har jeg slet ikke planlagt at ville male det eller det Billede, jeg finder det gemt paa mine Veje og kan føle naar »Tampen« brænder i min Nærhed; men naturligvis springer der kun Billeder frem af Visestof, som lever i mig og under Naturomgivelser, der stemmer med Visens Karakter.

Saaledes fandt jeg i Sommeren 1901 endnu to Billeder til Visen »Ridderens Runeslag«; under en stor Lind paa Fænø sad Hr. Peder og spillede Fru Mette til sig, og langs et af Øens mange blomstrende Skovhegn saa jeg Fru Mette gaa.

Hr. Peder leger paa sin forgyldene Harpe
Det hørte Fru Mette over Marke.

I den lyse Sommeraftenskumring sidder Hr. Peder under det store Lindetræ, hvis Grene hænger helt ned til Jorden, med sin Harpe »i hviden Hænde«, i Græsset, der gror højt op om ham, er der fuldt af de kniplingsfine, hvide Skarntydeblomster, de fylder hele Forgrunden op og ses som

Ridderens Runeslag.

hvide Slør langt ud over Græsmark og Eng. Det er en blikstille, hed Sommeraften, Vandet er som et Spejl for den rødgraa, slørede Himmel og for Skovkystens mørke Silhuet. Længst ude ses Landet svinde hen i Sommeraftenens blaagrønne og rosenlilla Farver.

Langs Skovhegnet, hvor en stor vild Rosenbusk løfter sine blomsterfyldte Grene op over Kaprifoliernes slyngede, og Brombærbuskenes tornede, Ranker, hvor Græsset gror højt med fine Straa, med hvide Skovstjerner og med Hjertegræs, gaar Fru Mette, draget af Tonerne fra Hr. Peders Harpeslag; hun gaar med bøjet Hoved, bærer en hvid Kjole og en blaa Kappe; bag hende tripper i Græsset »den liden Hund«. Over Hegnet ses Skovens Træer, indefter er Skoven mørk og stille. —

Fru Mette og hendes liden Hund
Saa stille gaa de gennem Rosenslund.

Til begge Billeder gjorde jeg Studier i Juni Maaned, og i den derpaa følgende Vinter blev Billederne malt; de blev forøvrigt fuldt saameget tegnede som malede, idet jeg udførte dem med Pastelfarver og Kul. —

Fru Mette.

I 1902 havde vi paa Damgaard en dejlig lang fredelig, Sommertid. Alt blev ved de mange gentagne Besøg saa hjemligt for os derovre paa det skønne Sted; alene — det var festligt ved Landstigningen i Fredericia at se Vognen fra Damgaard, den store lysegraa Landauer, holde og vente paa os, og Kusken, Marius, hilse med Pisken, naar vi kom anstigende med alt vort Rejsetøj og vore Malersager. — Naar vi saa kørte op for Trappen ude paa Damgaard mødtes vi af venlige »Velkommen, velkommen« fra Frk. Thygeson og den gamle Kammerherre, og hyggeligt og festligt var det at komme op paa »vort« Værelse, eller ind i den store, lyse Havestue, se Haven derudenfor frisk og junigrøn og høre Solsort og Drossel fløjte i dens høje Træer. — Netop fordi vi kom og havde vort Arbejde med, blev Damgaard os saa godt et Tilflugtssted, en Sommerarbejdets Fæstning, hvor Intet forstyrrede vort Kunstnerarbejdes

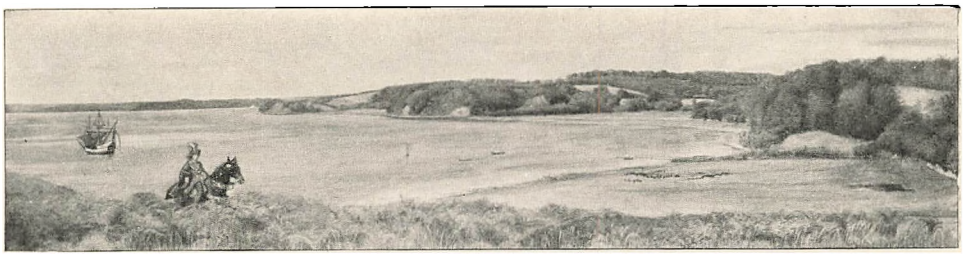

Hjemkomst.

Fred, vore Værtsfolk elskede selv Fred og Ensomhed de fleste af Dagens Timer, hvor gæstfri og livlige de end ellers godt kunde være. I en Udkant af Haven, op under Skoven, laa et gammelt forladt Drivhus, det blev gjort istand med nogle nye Ruder og her havde vi saa vort »Atelier«, et Sted hvor vi frit kunde brede os og have alt vort Rod af Malersager, Staffelier, paabegyndte Billeder o. s. v. uden at det kunde være til Gène for Nogen.

Naturomgivelserne var for mig Altsammen: *Folkevise*, Haven, Skoven, og den blaa Strand, det vil sige ypperlig Baggrund for alle de Viser jeg vil kalde: de østlige, eller Viserne med Ø-Natur, de mere lyriske, Kærlighedsviserne, i Modsætning til de stor-jydske Viser, hvor man møder de store, historiske Personligheder paa deres Færd gennem Landet »de ride saa fri igennem Jylland« eller »vel op før Dag vi komme vel over den Hede« o. m. a.

Den Fredlysthed der var overalt paa Damgaard i Havegange, som paa Skovstier, hvor man aldrig risikerede at møde »fremmede Mennesker« gav

Gæsteværelse paa Damgaard.

En en Ro til at fordybe sig i Arbejdet, som virkede i høj Grad fremmende paa det; naar jeg kommer ud paa Landet vil jeg helst have Følelsen af ikke blot at have flyttet mig i Rummet, men ogsaa i Tiden, helst 700 Aar tilbage i Tiden, og gemt oppe i Skoven, uden at Nogen rigtig vidste hvor jeg var henne, eller hvor jeg stod og malede, blev Skoven mig da »Rosenslund« den grønne Folkeviseskov, hvor »Ridder tager Høg og Svend tager Hund og rider i Lund at bede«.

I en saadan Skov med høje Ege og Bøgetræer, hvor Solen spillede paa Stammerne og ind mellem Kronernes Grønt, eller Lyset straalede gyldent i det tætte Buskads, der lukker Baggrunden, medens Solpletterne gled mildt og stille over Skovbundens friske grønne Mos og de lave Blaabærris, dér kunde kun lidet være ændret fra for 700 Aar siden. Skovduernes melankolske Kurren lød derinde og Fugle smuttede hid og did. I en saadan gyldentstraalende, grøn Skovs Lyksalighed skulde *Ribold og Guldborgs* blodstrømmende, ligblege Ve og Vaande ride frem.

Ribold bejler i Løndom til Skøn Guldborg, han fortæller om fjerne Lande, hvor Sorgen aldrig skal kunne naa dem, om hun blot vil følge ham derhen; tøvende, angst for, hvorledes hun skal slippe fra alle dem der vogte paa hende, Fader, Fæstemand og Brødre, indvilliger hun dog, og Ribold sætter hende op bag sig paa Hesten og rider bort med hende. — Men undervejs møder de Guldborgs Morbroder, der genkender hende og skøndt hun tager en Guldring af sin Arm og giver ham, for at han skal tie om, at han har set hende, rider han strax til hendes Faders Gaard, og Faderen og hendes 7 Brødre sætter afsted for at indhente de Elskende. Guldborg hører »Hestegny« og »Brynjebrag« bagved sig, og da hun ser sig tilbage, ser hun Faderen og Brødrene komme; de Elskende forstaar, at Kampen ikke er til at undgaa, Guldborg spænder Ribold Brynjen om hviden Hals og han beder hende blot om ét, saalænge han kæmper maa hun ikke nævne hans Navn. Saa rider han mod Forfølgerne og hugger ind paa dem, først dræber han hendes Morbroder og hendes Fader, saa de 6 Brødre i Flok, men da han hæver sit Sværd mod den sidste og yngste, raaber Guldborg ude af sig selv:

»Holder op Ribold, min Hjerten kjære,
I stinge omsider ind Eders Sværd.
»Min yngste Broder I intet Ondt gøre.
Han kan min Moder de Tidender føre«.

Men ved at nævne Ribolds Navn har hun »nævnt ham tildøde«, og i samme Øjeblik faar han sit Banesaar.

Ribold stak sit Sværd i Skede:
»Kommer nu Guldborg! nu ville vi ride«.
»Hør I Ribold min Hjertenskjære
Hvi er I ej saa glad som I var førre?«

De rede gennem Rosenslund
Der kom ej et Ord af deres Mund.
»Et er det at mig rinder Blod,
Et andet det, at jeg er træt og mod.«

»Et tredje det, at jeg skal dø.
Et fjerde Guldborg! at Du est Mø.«

Ribold og Guldborg.

Visen har et Omkvæd der er saa forunderlig rigt og dybt: *Der Huen legtes for dem*; kan det Trylleri, der gaar forud for Kærlighedens Opstaaen, antydes finere?

Det var dette Dødsridts Modsætning til den omgivende Naturs stille Lyksalighed jeg vilde fremhæve i mit Billede, som jeg arbejdede paa flere Somre efter hinanden. At det er den samme Modsætning, denne voldsomme Spænding mellem lyst og mørkt, der har skabt Visens Yndest alle Dage, tør jeg vel ikke paastaa, men det er yderst faa Viser der har været saa udbredte, kan tælle en saadan Række af Opskrifter fra alle Dele af Landet som denne, den tæller fra A til T ikke mindre end 19 Opskrifter i Sv. Grundtvigs: Danmarks gamle Folkeviser.

Og mærkeligt nok er der en anden Vise, der paa lignende Vis stiller lyst og mørkt mod hinanden, hvor Ridder og Jomfrus lykkelige Kærlighed ogsaa drukner i Blod; det er Visen: *Ridder dræber Jomfruens syv Brødre*, med dens Modsætning mellem den straalende og skælmske Skildring af Ridders og Jomfrues lykkelige Kærlighed i den lyse Sommernat, og dens bratte Vending til Død og Ulykke, idet Ridderen, da han kommer ud af Skoven, efter at have sagt den Jomfru tusind Godnat, møder hendes Brødre syv »de raske Hovmænd og vrede«, som han hugger ned, men

falder selv tillige. — Det Billede jeg har malet til denne Vise holder sig kun til den første Del af Visen, hvor Ridderen og Jomfruen hviler under den blomstrende Lind. Jeg havde engang en lys Sommeraften sét ind i et saadant blomstrende Lindetræ, hvor alle de Tusinder af gyldenthvide, stjerneformede Blomster lyste; det saa ud som lutter Lyksalighed, og jeg tænkte, »det ligner et Brudekammer«, da jeg læste Visen: »Ridder dræber Jomfruens syv Brødre« blev Billedet til.

Ridder tager Høg og Svend tager Hund
De rider i Lund at bede,
De finde der Dyr baade store og smaa
Som spiller for dem over Hede
Om Sommeren.

Og dér laa de den Nat saa lang
Og ingen Mand til Skade,
Linden hun skjuler dem saa vel
Med sine bolde Blade.
Om Sommeren.

Han fandt en Hind op under den Lind
En Jomfru under de Pile.
Og der slog Ridderen sin Kaabe blaa
Der var saa faurt at hvile.
Om Sommeren.

Og dér laa de den Nat saa lang
Og ingen Mand det vidste.
Linden hun skjuler dem saa vel
Med sine bolde Kviste.
Om Sommeren.

Paa mit Billede ses Ridder og Jomfru begge sovende, hun sidder op, let bøjet over ham, der sover med sit Hovede i hendes Skød og med sin venstre Haand holdende hendes højre. Hun er hvidklædt med et »Rosenbaand« om sit gyldenblonde Haar, han, ogsaa blond, bærer en gyldengrøngulhvid, mønstret Dragt, under dem ligger hans blaa Kappe, der er bredt henover Skovbundens Mos og lave Blaabærris. Skjulende dem som en levende Væg hænger Lindens blomstrende Grene bagved dem helt ned paa Græsset. Billedet har en gylden Ramme, som jeg komponerede og tegnede til det for at faa den lyse Sommernatshimmel med ind i Billedets Virkning. I to smaa Dobbeltbuer, én til hver Side og et langt smalt Felt i Midten, ses Himlen lysblaa med enkelte hvide Skystriber. Som Afslutning paa Rammens Sidestykker danner nogle Lindeblade en Art Kapitæl. — Jeg havde tænkt at male endnu et Billede, den mørke Modsætning til det første lyse, til Visen, men det er endnu da ikke blevet. Med Hensyn til Visens Lighed i Yndest med Ribold og Guldborgs Vise kan det maaske anføres, at den er bevaret i Folkemunde til vore Dage og at der hos Sv. Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser gengives ikke mindre end 20 Former af den.

Til Visen om »Tidemand og Blidelil« havde jeg stadig Lyst til at male flere Billeder; jeg havde allerede dengang jeg endnu var Elev paa »Tegneskolen for Kvinder« i 1884 gjort ubehjælpsomme Forsøg paa at tegne Jomfru Blidelil, der ikke kan sove for sine stærke Drømme, men jeg maatte sande det gamle Ord, om at »det er ondt at flyvve førre

Ridder og Jomfru under Linden.

end man vorder fjædret« og lade det blive ved Forsøgene. Tyve Aar efter i Vinteren 1904 tog jeg Motivet op paany; jeg havde Sommeren iforvejen ved et Besøg paa nogle gamle Herregaarde oppe i Nørre-Jylland haft Billedet i Tanke ved Synet af de gammeldags Gæsteværelser med hvide Himmelsenge, hvor Sommermorgengryet luede i gyldent og rosenrødt udenfor Vinduerne, og ved at forme om paa dette Indtryk efter mit Behov, blev Billedet til.

Selve Rammen om Billedet havde jeg tegnet og ladet udføre, saa den havde Form som en Seng, en gylden Seng, hvorfra det hvide Sengeomhæng hænger ned, indenfor hvilket Jomfru Blidelil sidder oprejst mellem de hvide Puder. Hun er nøgen, fordi det var Middelalderskik at ligge nøgen i Sengen, kun over sit mørke Haar har hun et hvidt Nathovedtøj; i højre Haand holder hun den ene af »de Roser to«, hun om Dagen har fundet ved Stranden og stukket i sit Ærmelin, den anden ligger paa Lagnet foran hende; hun stirrer frem for sig med et lidt tungt, grublende Udtryk, stirrer efter noget hun ikke virkelig kan se. Væggen bag hende er hvid som Sengeomhænget, en Luge i Væggen staar aaben i den varme Sommernat og derudenfor ser man Himlen gylden og rosenrød. »Det dages op under Liden«.

Jomfru Blidelil.

I Eftersommeren 1904 gjorde vi en kort Rejse til det nordlige Italien; jeg havde været syg det meste af Aaret og det formentes, at Luftforandring med Sol og Varme vilde virke helbredende paa trætte Nerver. Vi havde tænkt at kunne bo fredeligt i en lille Bjergby i Brescia's Nærhed ved Lago d'Iseo, men det viste sig, at der i disse Smaabyer var en aldeles infernalsk rent neapolitansk Støj; nede ved Havnen, de laa jo alle lige ned til Søen, steg hele Tiden et vældigt Spektakel op imod vore Vinduer; en lille Tramvia tuttede og hvinte, Vogne ramlede med vældige Hjul paa den ujævne Brolægning, Kuskene raabte og vrælte til deres Dyr eller til hinanden — det var egentlig ikke landlig Stilhed. De forskellige Albergo'er havde alle de herligste Udsigter fra Vinduer og Balkoner til den uendelig klare og gennemsigtig-grønblaa Sø, og dejlige høje Bjerge paa den anden Side; ind i Landet løftede endogsaa Snebjerge deres blændende hvide Tinder højt over de blaa Bjerge, men — der var nusket og

snavset i Værelserne, Sengene var slet ikke tiltalende, Alt manglede hvad der kunde gøre det net; det var slet ikke noget Sted, der indbød til at slaa sig til Ro. Saa kom ogsaa dertil, at jeg efterhaanden som jeg følte mig lidt bedre tilpas længtes efter at se Kunst — vi var jo da i Italien; begge længtes vi efter at gense Venedig, som vi jo ikke var saameget langt fra, og i en By uden Heste og Vogne, som Venedig, maatte der jo vel ogsaa kunne tænkes at være ret stille.

Saa rejste vi til Venedig og fik omsider den dejlige By at se som den skal ses, i klart og sommerligt Lys paa milde solvarme Dage. — Ogsaa Kunsten her fik vi endelig Øje paa, det vil sige, det viste sig, at der var Dele af den, der netop var, hvad vi havde Brug for, det var Carpaccio først og Carpaccio sidst, hele Rækken af Billeder af Legenden om St. Orsola og hendes 11000 Jomfruer i Akademiet og Billederne af forskellige Helgeners Historie i den lille Kirke: San Giorgio degli Schiavoni.

Hvad jeg her beundrede var den fine, festlige Skønhed i Billederne, den klare, simple, ligefremme Maade hvorpaa de var fortalt og den ærlige, nøjagtige Gengivelse af Alt, Figurer som Omgivelser. Der er f. Ex. Billedet af S. Orsola's Drøm, hvor en Engel varsler hendes Martyrium. I et stort højloftet Værelse af det skønneste, tidlig-Renaissance Udstyr ligger en ung, blond Kvinde og sover med Haand under Kind, i den ene Side af en stor Dobbeltseng; ad en Dør helt tilhøjre i Billedet er en Engel, med en Palmegren (Martyriets Symbol) i højre Haand, lige kommet ind. Med en egen inderlig Nøjagtighed er Alt, hvad der i Værelset malet, Seng, Stol, Læsepult og Boghylde. Alt er skildret af omhyggeligt, tyde ligt, men uden særlig Fremhæven af Genstandenes maleriske Egenskaber. Selv Guldkronen, der ligger ved Fodenden af Sengeskamlen har ikke fristet Kunstneren til at vie den en Opmærksomhed, der kunde blive skæbnesvanger for hvad der er Hovedsagen; hun er en Prinsesse, her ligger hendes Krone, det er en gylden Ring med 14 Takker, en Perle paa hver Takke. Saaledes er alle Genstandene skildret, lidt tørt i Følelsen, Lyriken er gemt til Figurerne, men disse, den unge, sovende Kvinde i Sengen og Englen, der stille bringer et himmelsk Budskab, sér man først og sér man sidst. Hun er meget blond, skær og lys i Farve, som en hvid Rose med svagt rødmende Blade; der er en uendelig Blidhed i hendes Udtryk, lige Skyggen af et vemodigt Smil om hendes Mund. Jeg maatte tænke paa et Par danske Verslinier »Du hvide, vemodige, Du fromme, sødtduftende Rosensblomme«. —

Forunderligt var det at se som Kunstneren havde magtet at lade de, i Forhold til Billedet, smaa Figurer virke, saa de *helt* var Hovedsagen og Omgivelserne kun — Omgivelser, og endda er der gjort saa skønt og troværdigt Rede for disse Omgivelser.

Fortælleevnen er vel nok den mest fremherskende Evne hos Carpaccio, men fortælle er jo ogsaa det jeg helst vilde med mine Billeder: »Et Sagn fuld værd at høre — med gamle Runer staar —«.

Nu vilde det være ganske misvisende, hvis man fik Indtryk af, at Carpaccios Billeder manglede Farve, eller malerisk Skønhed, de er tvertimod meget rige derpaa, de har megen *Tone*, gennem deres mange gyldne, vinrøde, højrøde, brune Farver en Tone af Aftenglød. For Exempel ligger hele Billedet, hvor de engelske Ambassadører tager Afsked fra Kong Maurus, St. Orsula's Fader, efter at have anholdt om Prinsessens Haand for deres Prins, i en lysende Skyggetone, der er mildt rosengylden. — I Billedets Baggrund er en Dør, hvor en stor Trappe ses udenfor, men der er saare lidt Forskel i Valører paa, hvad der er udenfor, hvad indenfor, noget der i høj Grad giver Billedet Helhed. Figurerne ved Vinduet tilvenstre i Billedet, Kongen paa sin Trone, er i mørke, vinrøde, højrøde og brune Gyldenstykkes Farver, der gløder dunkelt. I Baggrunden indenfor Døren sés den dejlige Gruppe af en ung Adelsmand, der dikterer til sin Skriver (er det ikke Portia og hendes Skriver?). Herren bærer en Hat af grønne Fjer paa sit lange brune Haar, lysolivengrøn Kappe med blaagraalige Opslag, indenfor en hvid Skjorte. Ude i Døraabningen en dejlig Mandsskikkelse, helt rafaelisk, mørkegrøn Kappe med Skindopslag, sort Hue, blond Haar. —

De mange røde, sorte, brune Figurer har ofte en landskabelig Baggrund af fine blaa, blaagrønne og blegblaa Farver. — Saaledes er i Billedet af St. Orsola's Ankomst til Køln paa Skibet med alle de 11000 Jomfruer ombord, det sommerlige, hvidlig-grønblaa Vand, hvor den lyse Himmel med hvide Sommerskyer, og Skibene, og Byens Taarne og Paladser spejler sig, saa dejligt givet. Broen i Forgrunden med den daarligt tegnede Hund er af en elskelig Troværdighed uden nogen Slags Bravur.

Men blandt alle Orsola-Billederne er vel nok det af selve Martyriet og derefter S. Orsolas Ligfærd det rigeste i Retning af dramatisk Fortælling. — Det er to Billeder, men de ses som én Helhed paa Væggen, takket være, at Luften, Arkitekturen og Landskabet bagved, staar ganske i samme Tone, kun en høj, brunrød Søjle skiller her mellem de to Billeder.

I Martyriet er den vilde, fortvivlede Forvirring skildret, hvor Myrderierne skér; Sabler, Krumsabler blinker i Luften, Øxer, Spyd og Morgenstjerner suser gennem Luften, gyldent Jomfruhaar flyver, Taarer strømmer, fine Jomfrupander kløves, saa Blodet flyder, det røde Blod og Dødens Bleghed sés overalt, Skrig og Jammer lyder — Hestetramp dønner, Hedningers Sejrsfanfarer skingrer. — Og saa i Billedet ved Siden af: Dødens kongelige Ro, andagtsfuld Stilhed paa Torv og Gade, stille Sorg, værdig-tilbagetrængt Smerte; højtidsfuldt, sorgfuldt, »det er fuldbragt«.

Paa Baaren under den gyldne Baldakin, som Bisperne bærer, ligger S. Orsola sovende (som vi sér hende paa det første Billede, hvor Englen kommer til hende) men her er det Dødens Søvn. Det blege Hoved hviler

Den døende Fæstemand.

paa en hvid Hovedpude med rød Bort og røde Kanter, et blegrødt Tæppe, et hvidt Lagen dækker hende, under hende et hvidt Lagen og et olivengrønt Tæppe. Ogsaa Baarestængerne er gyldne; »Leden var lang og Gaden var trang — selv gik Dankonning under Baarestang —« det tænkte jeg paa, da jeg saa det.

Med disse Indtryk fra Carpaccio og med Ønsket om at kunne udtrykke mig ligesaa klart, følelsesfuldt og letfatteligt som han, tog jeg ved min Hjemkomst til Danmark i Efteraaret fat paa Billedet af: »den døende Fæstemand«. Jeg havde haft det i Hovedet inden jeg kom til Venedig og ofte tænkt paa det dernede.

Hr. Oluf ligger syg under Ø
— for norden —
han sendte Bud efter sin Fæstemø.
Nu ligger alle Aarer ud forborde.

Hr. Oluf er dødelig syg og sender sin Fæstemø Bud om at komme til ham saa hurtigt hun kan, hvis hun endnu »vil tale med hannem et Ord«. — Liden Kirsten spørger først sin Fostermoder, om det vel kan være en Skam, at hun skynder sig til sin syge Fæstemands Seng, og faar det Svar, at det kan det ikke, det kan snarere regnes hende til Hæder. Hun tager da den bedste Hest og rider afsted; i Hr. Olufs Gaard træffer hun først Moderen, der paa Liden Kirstens Spørgsmaal om Hr. Oluf svarer:

»Hr. Oluf er syg og ilde han maa,
jeg og hans Søskend' gaa ham til og fra. —«

Saa træder Jomfruen ind i Sengekamret, hvor Hr. Oluf: »klapper paa Hynde blaa — gaar hid liden Kirsten og sid herpaa«. Derefter beder han den liden Smaadreng hente ind hans jernbundne Skrin, og med det paa sit Knæ giver han sig til at skifte Gaver ud til sin Brud.

Han gav hende de Guldkæder fem
baade Hjorte og Hinde stod udi dem.

Han gav hende de Guldringe tre
baade Roser og Lilier stod udi de.

Saa gav han hende en Guldbradse bred,
derfor blev hans Moder vred.

I den Grad bliver det Moderen formeget, at hun udbryder, at nu kunde Hr. Oluf gerne tænke paa sine Sødskende smaa. Dertil giver han det milde Svar, fuld af sorgfuld Ømhed for Fæstemøen:

»Mine Søskende haver baade Ager og Eng,
min Fæstemø kommer aldrig i min Seng.«

»Mine Sødskende haver baade Hus og Jord
min Fæstemø gaar saa sørgende til Bord.«

Hr. Oluf vendtes til Væggen i Dvale
han svalt udi den samme Tale.
Nu ligger alle Aarer ud forborde.

Det var især dette Omkvæd, der havde givet mig Lyst til at male Billedet. Var der nogensinde i dansk Poesi givet et skønnere Billede af den ventende Død end dette Skib, der med alle Aarer lagt ud forborde, venter paa at sejle Hr. Oluf bort til ubekendte Strande? Saa rig har den poetiske Evne alle Dage været her i Danmark, at den allerede for 4—500 Aar siden magtede sligt.

Paa Billedet ses Hr. Oluf siddende oprejst i sin røde, rigt udskaarne Alkoveseng mellem brogede Puder; han er nøgen i Sengen, efter Middelalderskik. Paa Alkovens inderste Væg, lige bagved Hr. Olufs Hoved, sés et gyldent Krucifiks; selv er han mager og udtæret, Kroppen hvidlig gul, Ansigtet ligblegt, han har straagult Haar og lyse, blaagraa Øjne. Paa Sengen, paa det Raadyrs Skind der tjener til Tæppe, sidder liden Kirsten, hun har med begge sine Hænder grebet Hr. Olufs venstre Haand, som hun bøjer sig helt ned over og, under Taarer, kysser; hendes lange, mørkebrune Haar ligger løst ned over Skuldrene og over hendes Kjole, der er blaa med indvævede Fugle og grønne Ranker. Mellem Hr. Oluf og hende staar paa Sengen det røde Skrin, hvorfra de gamle Smykker er taget helt eller delvis frem: brune Ravperler, forgyldte Kors med kulørte Stene, gyldne Bælter og Ringe, den store »Guldbradse«. — Ved Sengens Fodende hænger et sorteblaat Tæppe ned, bagved det sér man ud til Svalen, der ligger granstrøet, som ventede man Ligfærd, og over Svalens Rækværk, paa det stille taagegraa Vand, Skibet, med et stort hvidt Sejl hejst og alle Aarer ud for borde. —

»Nu ligger alle Aarer ud forborde«.

Den første Halvdel af Sommeren 1905 tilbragte vi i det sydvestlige Fyen, i Falsled, ikke langt fra Steensgaard. Jeg fandt dèr i Udkanten af Skoven, hvor en Bæk snoede sig frem mellem høje Siv, overskygget af et Par Piletræer og spejlende, dels Egetræernes Kroner inde i Skoven, dels et Stykke blaa Himmel, det Sted, hvor Hr. Svend fandt sin Søster.

Jeg stod mig ved en Bæk at to
— Under Lide —
Der kom ridende de Riddere fro.
Hvor langt vil I Hr. Hagens Sønner udride?

Den ene Ridder rider straks videre, den anden stanser og snakker med Vaskepigen. Han byder hende først et Guldbaand for hendes »Tro«, hun afslaar det, men ved at de tale nærmere sammen, viser det sig, at hun er hans Søster, hvem han, da de begge blev forældreløse, har givet til en Fostermoder og siden ikke set. Nu glædes han ved at finde hende og lover at give hende til »saa rig en Ridder«.

Paa Billedet ligger Søsteren halvt knælende paa den lille Vaskebro og

Unge, danske Adelsfolk.

skyller Tøj i Bækken; Hr. Svend staar tilhøjre i Billedet og holder ved sin Hest, hvis Hoved ses over hans Skulder, han bærer en mønstret og stribet, mørkegul og gyldengrøn Dragt.

Foruden Landskabet i dette Billede malte jeg et Studie af det venlige, sydfynske Landskab med Enge, Bakker og Smaaskove, der skulde være Baggrund for et Figurbillede jeg længe havde tænkt paa.

I Sct. Hans Kirke i Odense er der, nu indsat i Væggen, en Gravsten over Gert Bryske († 1441) og Elsebe Hemmingsdatter Kabel. Paa Stenen ses det svage, næsten helt afslidte Omrids af en Ridder med Hjelm og Kappe, støttende sig til et stort Sværd, ved hans Side en høj Kvinde, der bøjer sig frem imod ham og med højre løftede Haand rækker ham en Rose; hun bærer Hovedlin, vide foldede Ærmer og en lang folderig Kjole med højtsiddende Bælte. — Under Figurerne, adskilt ved en Streg, er et Felt, hvori de to Vaabenskjolde Bryskernes og Kabel'ernes. Langs Stenens fire Sider er med Minuskler indskrevet Navne og Dødsaar; i de fire Hjørner Evangelisttegnene.

Dette Billede af et Par fynske Adelsfolk fra det 15de Aarh. havde jeg Lyst til at prøve at give Liv og Farve. Da Tidskoloritene og Tidskarakteren helst maatte fastholdes saameget som muligt, valgte jeg at male det som et Temperabillede. Gert Bryske staar i blank, staalgraa Rustning, med Brynjehætte under Hjelmen; han bærer Staalhandsker, hvormed han i højre Haand holder sit lange Sværd, i venstre en kort Bannerstang, hvorfra en Vimpel med hans Vaabenfarver: rødt, hvidt, sort vajer; han ser lige frem for sig; Fru Elsebe bærer en lang, rosenrød Kjole med hvide Underærmer, over det blonde Haar et halvklart, hvidt Hovedlin, der bølger frem over Brystet og falder ned over venstre Skulder. Bag Ægteparret ses det Fyens Land, hvor de tilbragte deres Livsens Dage.

Den Rose, som denne unge Frue rækker frem til sin Husbond, syntes mig saa fint et Indfald af den gamle, danske Stenhugger, som i sin Tid har hugget Stenen, men den trængte til at have et Ord med, og jeg fandt det i Omkvædet til én af Folkeviserne: »*Mit Hjertes røde Rose er min Kierest*«; det staar paa mit Billede skaaret i Træ og malt med sorte og røde Bogstaver i Feltet under Figurerne, hvor deres Slægtvaaben ses; hans: Skjoldet delt med en halv sort Ørn og halv rød Lilie i hvidt (Sølv) Felt, hendes ligeledes delt, den ene Halvdel atter delt af blaat og hvidt (Sølv), den anden 2 røde Skraabjælker i hvid (Sølv) Bund. Rammen om Billedet har Gravstenens Indramning til Forbillede, men hvor Minuskelskriftens smykker hin som et Ornament, slynger her en gylden Vinranke, Livsfyldens og Livskraftens Symbol sig langs alle fire Sider; i hvert Hjørne en stor gylden Rose, i Evangelisttegnenes Sted. Rammen i sin Helhed er skaaren i Egetræ.

Paa Gravstenen over Gert Bryske og hans Frue har vi et, omend kun svagt Spor af en Fremstilling af de to Personer, hvem selve Graven under Kirkegulvet i Sct. Hans Kirke i Odense gemmer, der er et andet gammelt Gravminde, som ikke kan give nogen direkte Vejledning til, hvorledes de Døde, der hvilede under det, i deres Livstid har sét ud, men som, ved den mægtige Stemning af aarhundredgamle Sagn det er omgivet af, vel er istand til at ægge en Kunstners Fantasi til at spørge: *hvem? hvorledes?* og forsøge at finde et Svar; det er Dobbeltgraven paa Vestervig Kirkegaard, gennem Aarhundreder af Sagn og Folkevise, historisk Studium og direkte Undersøgelse kaldet: *Liden Kirstens Grav.*

Alle danske Opskrifter af Middelaldervisen: *Kong Valdemar og hans Søster* ere enige om at betegne *Vestervig* som det Sted, hvor Kong Valdemar lod sin Søster, liden Kirsten, begrave.

Visen begynder i sin ældste Opskrift saaledes:

Kongen og Sophie de sidder over Bord
— Under de Roser to —
De snakked saa mangt et Gammens Ord.
Naar andre Jomfruer sover, jeg sover ikke om Aftenen.

Dronningen foreslaar Kongen at give liden Kirsten til Buris, men Kongen afviser det haanligt med, at Buris er en Hestetyv, og selv om Buris er Dronningens Broder, kunde det aldrig falde Kongen ind at give sin Søster til en Tyv. Saa drager Kongen i Leding, og mens han er borte pønser Dronningen uafbrudt paa, hvorledes hun skal faa Buris til at »lokke« liden Kirsten; alle Buris' Forsøg strander paa, at: »liden Kirsten gemmer baade Tugt og Ære«. Saa finder Dronningen paa Raad, hun lærer Buris de Runer, der nok skal bringe liden Kirsten til hans Seng — og det lykkes.

Han kasted Runer paa Spange
Som liden Kirsten skulde over gange,
Nu haver han hende saa længe giljed
Fuldkommed haver han al hans Vilje.

I dette og i det følgende Vers sætter Omkvædet, der fra først af har baaret en Stemning af Elskovs Betagethed, ind med sin fulde Styrke.

Naar andre Jomfruer ganger i Eng
— Under de Roser to —
Saa ganger liden Kirsten med Buris til Seng
Naar andre Jomfruer sove, jeg sover ikke om Aftenen.

Og den onde Dronning Sophie, der aldrig har villet liden Kirsten vel, »smiler under Skind«, da hun ser liden Kirsten »blegne om Kind«.

Saa kommer det Øjeblik hvor liden Kirsten maa bede de høviske Fruer følge hende »i Stenstuen ind«, det vil sige, dèr hvor Kvinder gør Barsel; hun føder en Datter, og samme Dag kommer hendes Broder, Kong Valdemar, hjem. Paa hans Spørgen efter liden Kirsten, siger Dronningen ham, at hun lige har født et Barn og umuligt kan komme, men Kongen, der ikke vil

tro herpaa, sender sine Svende efter hende og byder, at hun *skal* komme. Skildringen af hvorledes Svendene kommer til Stenstuen og beder om Lov at komme ind (ingen Mand maatte sætte sin Fod i Barselstuen), hvorledes de ynkes over den ulykkelige unge Kvinde, der saa lidt er istand til at staa op og klæde sig paa, hører til det mest gribende i hele vor Visedigtning. Først beder liden Kirsten Kvinderne tage Vare paa hendes lille Barn:

»I tager min Datter svøber hende i Skind
ret aldrig ser hun Moder sin«.

»I hjelper min Datter til Kirke alle
Lucielille lader I hende kalde.«

Hun bød dennem god Nat, Møer og Kvinder,
saa saare da fælded' de Taare for hende.

Alle bød hun dem gode Nat.
Selv var hun i Hjertet uglad.

De slog over hende Kaabe blaa,
alt stod liden Kirsten sort som en Jord.

Hun satte sin Fod i forgyldte Spore
hun faldt end død for Hestefod.

Det gjorde Hr. Peder for han var god:
han løfted hende paa sin Ganger graa.

»Det maa nu hver Danekvinde vide
hvor jeg kan i gyldne Sadel ride!«

De kommer saa til Kongens Gaard og liden Kirsten gaar ind til sin Broder. Kongen beder hende om at kvæde »en Elskovens Vise« og danse dertil, hun synger og hun danser, Kongen danser selv med hende; han prøver hendes Sang, han prøver hendes Gang, men kan ikke tro, hvad hans Dronning har fortalt og bebrejder hende det harmfuldt.

»Skam faa Du Dronning Sophie:
hvor haver Du løjet paa Søster min.«

Men da farer Dronningen rasende frem mod liden Kirsten.

Hun gjorde liden Kirsten det til Harm,
Hun tog hendes Bryst af hendes Barm.

Saa malked hun hende for Kongens Fod:
»Min ædelig Herre, tror I mine Ord?«

Kongen bliver baade rød og bleg; vild af Sorg og Raseri lover han liden Kirsten »saa haard en Død«; fortvivlet falder hun ham tilfode og beder blot om forinden at maatte skifte sine Sjælegaver ud, og medens hun gør sit Skriftemaal græder Alle, som der var inde, baade Kongen og de høviske Kvinder, kun én græder *ikke*, Dronning Sophie. Kongen har ladet de »Ølsvøber« Læderremme, der var flettede som Piske, bringe ind og med dem pisker han den ulykkelige Kvinde tildøde.

Han slog hende i saa længe,
hun laa udi blodige Strenge.

Forgæves søger hun at krybe ind under Dronningens Skind, denne sparker hende ud med sin Fod:

Da blev Kongen af Banghed kryst,
sønder slog han hendes Hjerte i hendes Bryst.

»Se nu, Sophie, Du onde Kvinde!
Nu er det sket, det Du gerne vilde.«

»Nu er min kære Søster død,
hvor skal vi lægge den Rose rød?«

Men Dronningen har knapt faaet Hævn nok endnu, hun foreslaar at lægge hende »paa Ribe Gade — hver Dag under vor Hesteplade« — (der kan hun daglig ride hen over hendes Grav) men dertil svarer Kongen, at *den* Glæde skal Dronningen ikke faa.

»Til Vestervig vi hende føre
Og bygge over hende de Borge saa røde«.

»Jeg lægger hende i Vestervig Kloster,
Vi giver det did hendes Guld saa rød.«

Selv vil han gaa i saa mørkt et Hus »hvor jeg ser hverken Ild eller Lys«, det vil sige, han vil frivillig dømme sig selv til Fængsel, for at gøre Bod for sin store Synd. Dronningen vil han aldrig mere blive god, og over Buris skal Straffen falde med al dens Kraft. Kongen byder, at han skal miste Synet og højre Fod og Arm. Selv synes Buris ikke at ønske at skille sin Sag fra liden Kirstens:

»Elendig vil jeg leve mit Liv,
Ret aldrig glemmer jeg den væne Viv.«

Sagnet (der dog rimeligvis blot er afledt af Visen) siger, at »der skal have været en Lænke fra Kirken fæstet til Kirstens Grav, ved hvilken hand kunde ledis til hendes Grav, der at sætte sig neder og begræde sine Synder.«

Fem af Visens syv Opskrifter slutter med Udmalingen af, at Boris endte sit Liv i Vestervig Kloster hvor han hver Dag gik til hendes Grav og ved sin Død gav Kongen alt sit Gods for at faa Lov til at blive begravet hos hende.

Saaledes i Peder Syv's Visebog:

Kongen han lod en Lænke smede:
I Vestervig Kloster lod han den legge.

Han maatte i Klostret begraves hos hende.

Der gik Buris i elleve Aar:
Hver Dag han til hendes Grav monne gaa.

Alle sine Lande maatte han Kongen give,
Førend han maatte i Klostret ligge.

Han monne det hver Dag af Kongen tinge

Han døde saa brat om det tolvte Aar
Kongen var aldrig Dronningen god.

Fru Anna Krabbe, en af de Adelsfruer, der har gjort sig saa fortjent til vor Taknemlighed ved at sørge for, at Folkeviserne, eller som de tidligere med et nok saa klangfuldt Navn kaldtes: Kæmpeviserne, blev afskrevne, medens de endnu levede i mundtlig Tradition, føjer i 1618, til sin Afskrift af Visen om: »Kong Valdemar og hans Søster«, følgende: »och leger liden Kierstin paa Wester=uig closter=kierckegaard begraffuit wed den nöre kierche=dör, och stienen, som legger paa hindis graff er graa kamp och er unge=ferlig halff=siffuende alle lang och IIII quarter bred.«

En Aften i September Maaned 1907 saa jeg Graven paa Vestervig Kirkegaard. Jeg var taget op til Egnen, fordi jeg tænkte paa at male et Billede med Udgangspunkt i det gamle danske Sagn om liden Kirsten og

hendes ulykkelige Skæbne, som i mere end syv Aarhundreder havde levet i det danske Folks Minde, og jeg var paa Vej ud til Agger, hvor jeg vilde male et Studie af Havet, som jeg havde Brug for til mit Billede. — Da jeg havde kørt vel en trekvarters Tid fra Hurup Station viste det sig, at Vejen ud til Agger gik lige om forbi Vestervig Kirke og Kirkegaarden; jeg kunde da ikke dy mig, jeg havde ellers tænkt at vente dermed til senere, men bad Kusken stanse, mens jeg gik der op — og jeg fortrød det ikke.

Graven ligger lige foran En, naar man kommer ind ad Laagen; jeg blev helt overrumplet ved straks at se den. Jeg kan ikke sige hvilken rørende Magt, der var i dette ældgamle Monument, der, højfornemt som det er ved den gyldne Glans af Sagn og Poesi, der i Aarhundreder har udstraalet fra det, ligger her paa en fattig Landsbykirkegaard, under den aabne Himmel og de vilde Vinde, indhegnet som en fattig Bondegrav af noget sort Pindeværk, der ikke kunde være ringere eller mere ydmygt; men netop saadant som det er, er det som det skal være, der er en saadan Højhed over denne Fattigdom, den ædle Simpelhed der er over denne gamle Gravsten, der næsten er helt sort af Ælde, kommer saa fuldelig til sin Ret i de beskedne Omgivelser. Man vil maaske forstaa, hvor stærk den Stemning af streng Skønhed, af tung Alvor, der omgiver denne Grav, er, naar jeg fortæller, at jeg havde en stor Buket lyserøde Roser med mig, som jeg havde faaet samme Morgen ved min Afrejse fra en jysk Herregaard, dem lagde jeg paa Graven, det faldt saa naturligt, da jeg havde dem i Haanden, jeg havde slet ikke tænkt derpaa forinden; men *de saa slet ikke godt ud*, de gode, sunde, skikkelige, skønne Roser, saa uhyggeligt moderne, ja *demimondæne* ud paa dette Sted. Jeg vilde egentlig have taget dem bort igen, men nænnede det saa ikke, nu laa de der engang, og man tager ikke Blomster *fra* en Grav.

Denne Gravsten har ligget her siden det tolvte Aarhundrede, dens Stil er et fuldkommen uforkasteligt Vidnesbyrd om dens Alder, den dækker en Dobbeltgrav, der rummer to Skeletter, en Mands og en Kvindes. Graven findes første Gang omtalt i Litteraturen som Liden Kirstens af en historisk Forfatter Jonas Colding i 1594, han beraaber sig Visens Vidnesbyrd, (omtrent 100 Aar før denne blev *trykt*), siden omtales den som nævnt af Anna Krabbe i 1618, og af Resen i hans Atlas syv Aar før Visen trykkes i Syv's Visebog. Det er altsaa Visen, der først og længst har betegnet Graven som liden Kirstens; Sagnet om, at den i sig indeholdt to Grave, en Mands og en Kvindes, bekræftedes i 1610, da Lensmanden paa Vestervig, Jørgen Lunge, lod den aabne og der virkelig fandtes to Skeletter i den*. Siden har vor Tid yderligere stadfæstet Rigtigheden af dette Fund, da I. B. Løffler i 1875 undersøgte Graven og under Stenen fandt to Grave, satte af raat tilhuggen Kamp med særskilt Plads til Hovederne og med Dæksten, og i Gravene to velbevarede Skeletter, et mandligt og et kvindeligt. Løffler henleder i sin Redegørelse Opmærksom-

* Sv. Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser, III Bd. 126.

heden paa, »at Gravstenen — hvad der hos os er meget ualmindeligt — til vore Dage betegner de Grave, hvorover den oprindeligt er bleven lagt, en Ærbødighed mod Monumentet, som sikkert ene skyldes Sagnet, der knytter sig til det, og (i en Anm.) »ved Eftersøgning under Ligstene, der hist og her findes paa vore Kirkegaarde, har jeg, »liden Kirstens« fraregnet, kun én Gang fundet en Grav, men til Monumentet, som dækkede den, knyttede der sig her, ligesom i Vestervig, et stedligt Sagn.«*

Hvorledes skal jeg forklare, hvad der drev mig til at ville forsøge at male et Billede til denne Vises, dette Steds, dette Sagns Ihukommelse? Var det ikke netop dette at forsøge at kalde et Minde tillive paany, kalde paa Erindringen om Begivenheder, som engang foregik her i vort Land, og som i al deres Vildskab og Gru rummede saa megen storslaaet Menneskelighed, at Beretningen om dem fremkaldte et Digterværk, en Vise, der paa ægte poetisk Vis tegnede de optrædende Personer klart, forstaaeligt, uforglemmeligt.

Middelaldervisen om Kong Valdemar og hans Søster er Poesi, men i alle de Aarhundreder, hvori den har været kendt og sunget, har det været fastholdt, at der i dens Tildragelser var historisk Sandhed, og dette har uendelig øget den trofaste Kærlighed, hvormed den er bleven værnet mod Forglemmelse, mod Udslettelse, ved at hvert eneste Slægtled rakte den videre til det næste, som en Skat der aldrig maatte mistes. Blandt Visens Udsagn er Stedfæstelsen af Vestervig som liden Kirstens Hvilested ogsaa haardnakket blevet fastholdt; med fuldkommen sundt Instinkt har Folket følt, at det ligesom ejede Muligheden for Visens historiske Sandhed to Gange, naar det kunde føre et saa haandgribeligt Vidnesbyrd, som den store romanske Dobbelt-Gravstens virkelige Tilstedeværelse paa Vestervig Kirkegaard, i Marken for Sandheden i det gamle Sagn om grænseløs ulykkelig, men trofast Kærlighed.

Den store, sortegraa Sten med de to Korsstave lagt i Forlængelse af hinanden, som de to Døde ligger, der hviler under dem, har engang kunnet tale et noget tydeligere Sprog end det den endnu taler gennem sin Stil, idet der oprindelig var en latinsk Indskrift paa Stenen, som lærde Folk gennem mange Slægtled med Flid og Kærlighed har gjort sig Umage for at tyde; Tydningen gaar som Helhed ud paa, at Graven rummer et højfornemt Par, Søster med Broder, men allerede da Indskriften første Gang forsøgtes løst ved Indberetningen til Resens Atlas, var mange Bogstaver »fast ukendelige« og andre »aldeles borte«.

Af alle de forskellige Tydninger af Indskriften, der har fundet Sted lige til vore Dage, synes kun: *cum fratre sororem* en Søster med en Broder og: *dispar habet tumulus* (Graven rummer) stadig at vende tilbage eller nøjagtigere som Løffler læste det: .... TRЄ : SORORЄM : DISPA(R) : HABЄT : TVMVLV...., »der nøjagtigt staar paa de i Resens Tegning angivne Steder.«**

* Aarbøger for nordisk Oldkyndighed. 1876.

** Løffler.

»Cum fratre sororem — —«.

Naar jeg i mit Billede har fremstillet det gaadefulde Par, der hviler under den romanske Dobbeltgravsten paa Vestervig Kirkegaard, som Munk og Nonne, har jeg valgt det saadan, fordi ogsaa jeg maatte holde mig til det eneste, som Stenen med Sikkerhed siger os: »Søster med Broder«. Og naar vi betænker, at Stenen maa være blevet hugget af Haandværkere i Vestervigs Klosters Tjeneste, formodentlig af Munkene selv, disse var jo ofte dygtige Folk med betydelig kunstnerisk Evne og Kunnen og at Stenens Indskrift først kan være blevet forfattet, da ogsaa Buris var død, saa er det rimeligt, at *denne Indskrift er forfattet i Klostret*, og at det er selve *Klosterstiftelsen der taler*, naar den betegner Buris og liden Kirsten som en Broder og en Søster af det Klostersamfund, der havde tilhuse i Vestervig. Først skænkede jo Kong Valdemar ved liden Kirstens Død, efter Folkevisens klare og tydelige Ord, hendes »Guld saa rød« til Vestervig:

»Vi lægger hende i Vestervig Kloster,
Jeg giver det did hendes Guld saa rød.«

Og da Buris er død giver han alle sine Ejendomme for at faa Lov til efter at have udstaaet sin lange Bodstid at blive lagt ned til liden Kirsten i Graven. *

Paa Billedet ses Buris og liden Kirsten ved hinandens Side, klædt i hvide, grove Klosterklæder med store sorte Kapper, hans Hoved dækket af en Hætte, hendes af et Slør. De har det blaa Hav og Himlen over det til Baggrund.

Billedets Ramme har jeg givet Form efter den Buelinie, som afslutter Gravstenens Hoved- og Fodende, den er dekoreret med en Bladekrans og udført i drevne Messingplader i Lighed med Indramningen af de i drevne Kobberplader udførte romanske Altre paa Nationalmuseet.

Der er en Bog, som allerede medens jeg var Barn, halvvoksen, og gennem hele min Ungdom, hørte til min kæreste Læsning, det er Trap's »Danmark«. Naar jeg som Barn i Vinteraftenerne sad med den ved Dagligstuebordet, under Lampelyset, voksede der fra dens Blade et Danmark frem, der paa én Gang var fortidigt og nutidigt; jeg saa for mig Landet med Marker og Enge, med Bakker, Skove og Hedejord, med blaa Fjorde der skar sig dybt ind i Landet og langt ude Havet, — — men bedst af Alt, morsomst var det at se de gamle Gaarde, Herregaardene, hvis kamtakte Gavle, røde Tage eller høje Spir, man blev — var langvejs fra, skønt de oftest laa gemte bag store Træer i Haver eller Skove. »Trap« var jo heldigvis en Billedbog, samtidig med at den fortalte Gaardenes Historie og beskrev Kirkernes Ydre og Indre, bragte den Billeder af det ene og det andet, og det var vel nok Billederne, *Synet* af de gamle Bygninger, hvad enten det nu var Borge eller Kirkerum, der først fik Tag i mig og gjorde Alt det levende for min Fantasi, som de historiske Meddelelser berettede om.

Gaardenes og Kirkernes Historie var jo et stadigt gentaget Højdesnit gennem et stort Stykke Danmarkshistorie, og jeg tror ikke jeg vilde være blevet knyttet saa fortroligt til denne, som jeg er, hvis jeg ikke tidligt i Fantasien havde færdedes Landet over, ude og inde i Herregaarde og Kirker, følgende Slægternes vekslende Gang ved Hjælp af, hvad jeg lærte om dem og den Tid *de* ejede Landet, det samme Danmark som jeg nu levede i, gennem »Trap«.

Hvorfor jeg altid foretrak at færdes i Jylland paa disse mine Fantasirejser i Danmark, kan jeg ikke udrede, med mindre det skulde være det, at Jylland var længst borte og størst blandt Landsdelene, der blev ligesom mere Plads, mere Dybde i Billedet af de gamle Tider, hvor det fik det store, vidtstrakte, jydske Landskab til Baggrund.

* Hr. Overbibliothekar S. Larsen har i sit Essay: Endnu engang »Liden Kirsten og Prins Buris« paavist, at Klostrene i deres Fortegnelser, »Nekrologier« over Personer, der havde givet store Sjælegaver til Klosterstiftelsen, betegnede disse Mænd og Kvinder som »frater« eller »soror« af vedkommende Klostersamfund, (N. N. frater nostri). Se Aarbog for nordisk Oldkyndighed og Historie 1897, S. 370.

Herregaarden Benzon.

Ogsaa Gaardsagnene i Thieles Danske Folkesagn bidrog i høj Grad til mine Drømme om de gamle Gaarde og til mit Ønske om engang at faa dem at se og, allerhelst, komme til at male dem.

Med denne Forkærlighed for de gamle Gaarde i mit Hjerte var jeg kommet til *Benzon* og havde malt den, til *Kaas* og havde malt den, men der var mange andre Gaarde jeg havde hørt om, eller kendte fra Billeder, som jeg havde svært Mod paa at gøre nærmere Bekendtskab med.

I Foraaret 1903 havde jeg ved et kort Besøg i Nørrejylland, »de stue Jyllæn«, »de swot Jyllæn«, som jeg stadigt længtes efter, nede ved dets sydlige Strande, sét tre af de Gaarde, som tilhørte den store

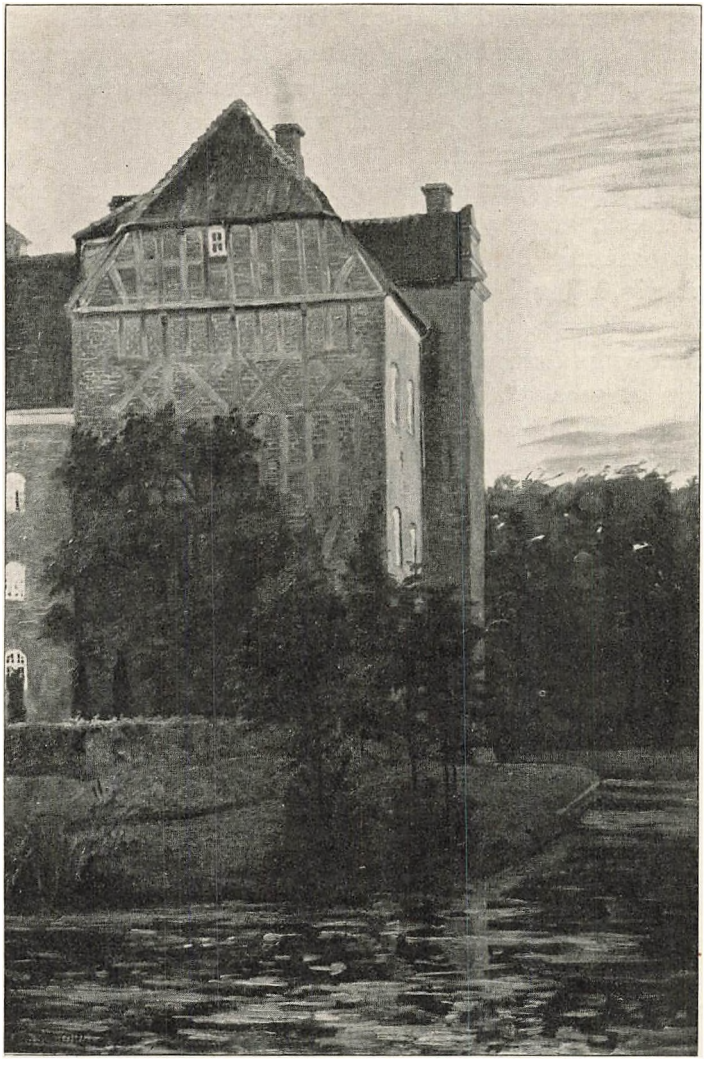

Herregaarden Benzon.

jydske Proprietær- og Godsejer-Slægt, Kieldsen: Lerkenfeldt, Lynderup-gaard og Kongstedlund, af disse tre, hvis Bygninger jeg iforvejen alle kendte fra Trap, havde især Lynderupgaard gjort et dybt Indtryk paa mig. Der blev dengang ikke Tid for mig til at gøre mere end en eneste, farvelagt, Tegning af Gaarden, men jeg fik af de venlige Mennesker, Proprietær Jens Kieldsen og Hustru, der ejede den, Indbydelse til at komme igen ved Lejlighed, og jeg lovede mig selv, at den Lejlighed vilde jeg ikke miste.

Saa hændte det, at jeg i Eftersommeren 1907 af Godsejer Johan Knud-sen, som dengang ejede Bangsbo ved Frederikshavn, fik Bestilling paa at

komme derop og male et Billede af Gaarden; selv kunde han ikke være der paa den Tid, jeg vilde blive ganske alene deroppe, men han bad mig lade som jeg var hjemme. I hvor høj Grad jeg kom til at føle mig hjemme vidner efterfølgende Brev til min Mand om, det er skrevet et Par Dage efter min Ankomst.

»— — hvor jeg dog har det dejligt! Det er saa rent æventyrlig dejligt Altsammen! Tænk, at en yndig Folkevisegaard er blevet stillet til min behagelige, overordentlig behagelige, Afbenyttelse paa ubestemt Tid, er det ikke vidunderligt? Jeg bor dér, hvor jeg helst af alle Steder i Verden vilde bo, paa en gammel jydsk Gaard i en herlig, storslaaet jydsk Egn. — Og som i det vidunderligste Eventyr er Alt mit og Alt til bare for min Skyld. — Jeg er ganske alene, den mest uindskrænkede Eneherskerinde, der tænkes kan. End ikke Husbestyrerinden er her, hun har Ferie, dejligt! To rare, jydske Piger, der river paa r'erne, kappes om at gøre Alt godt for mig. Blot jeg behager at udtale mine Ønsker, flùksens! bliver de opfyldte. Har jeg Ønsker, som ikke kan opfyldes paa selve Gaarden, straks er der en Svend, som rykker Sadlen af Bjælken neder og lægger den paa »Hors hin røde« — og jeg faar min Blindramme bestilt i Fredrikshavn.

Ude er dejlig Natur, inde er der herlig Kultur, Alt vidner om god Smag og den bedste Stræben mod Alt det Bedste. Gaarden er jeg ganske indtaget i, den er hvid med røde Tage, lille, i Forhold til andre store Gaarde, som en hvid Kattekilling, der er Grave om den overskygget af Linde, Alt af ægte Folkevisetone. Jeg har et nydeligt Værelse til Sovekammer, og ét ved Siden af til mine Malersager; i de to Værelser hænger en hel Samling af de gamle Lithografier fra Richardt og Beckers: »Danske Herregaarde«, der er tilsammen 70 gamle, jydske Gaarde. Du kan være vis paa, at der er Stof for mig til al Slags Hitten-paa-en, naar jeg ser paa de Billeder. Min Have er dejlig, fuld af Roser, en Aa løber der igennem — — — ak! mon jeg ikke er død af Sorg over vore Vanskeligheder forgangen Dag og vaagnet i Paradis?«

Næste Foraar lagde jeg Planen for mit Sommerarbejde saadan, at jeg vilde se at faa nogle flere jydske Gaarde malt, dels for deres egen Skyld, dels fordi jeg skulde opbygge en Middelaldergaard som Skueplads for et Folkevisebillede: Ebbe Skammelsen — og maatte samle Motiver dertil.

Jeg havde tidligt i min Ungdom sét Børglum Kloster og det var blevet mig uforglemmeligt, *det* vilde jeg gerne male. I Slutningen af Maj begav jeg mig derop; vi havde haft mildt Vejr i Kbhvn. i Maj med halvtudsprungne Linde udenfor vore Vinduer paa Sct. Annæ Plads, og jeg var helt ængstelig for at Lindene inde i Børglumklosters Gaard skulde løbe fra mig og blive helt grønne, inden jeg kom derop; men min Ængstelse havde været unødig. — I Aalborg var der Solskin og stærkt Foraar med helt udsprungne Træer, Limfjorden var blank og blaa, men straks jeg kom nordenfjords blev det barskere, ingen Træer udsprungne, kun Stikkelsbærbuskene var grønne. Fra Vraa, hvor jeg blev hentet, kørte jeg ud i det

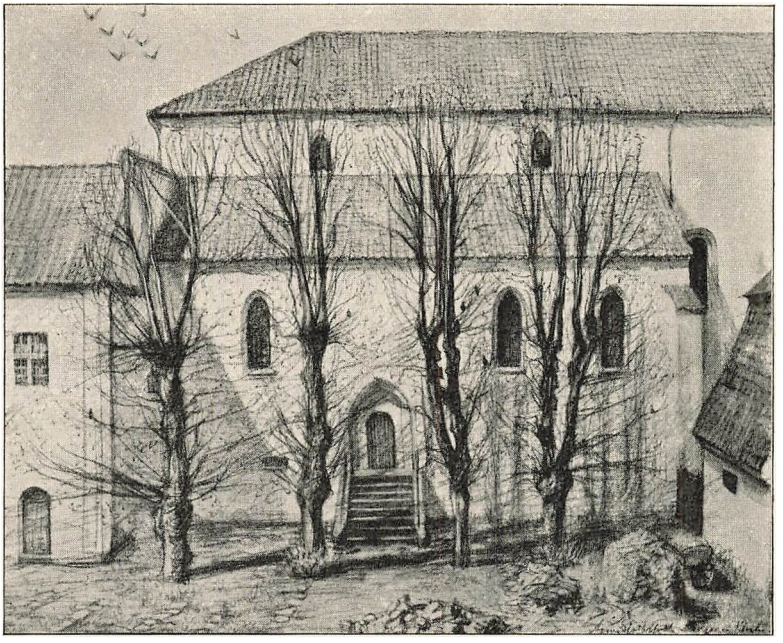

Børglumkloster.

store, vide Landskab med Klosterets Bakkelinie forude og Vennebjerg Kirke og Rubjerg Knude som Kendingstegn i Vest. Da jeg naaede Klosteret og kørte ind under Porten saa jeg straks, at Lindene ikke saameget som tænkte paa at springe ud; der var hundekoldt og havde der ikke været lagt i Kaminen oppe i den store Riddersal, som gennem den aabentstaaende Dør lunede baade i Salen og ned ad de lange Gange, havde det ikke

Børglumkloster.

været til at holde ud. Straks den første Aften jeg var der, blev det, trods Kulden, Tordenvejr med kulsorte Skyer over den kridhvide Klosterkirke, derefter Regnskyl og endelig en pragtfuld Regnbue paa Baggrund af bælmørkt Land, der saa ud som var det lagt i Ban og Interdikt af en vred Prælat.

I de følgende Dage var det saa hunde-vinter-koldt, at jeg, for overhovedet at kunne holde ud at staa ude og male, maatte tage saameget Tøj paa, at jeg havde helt ondt ved at bevæge Armene; jeg gjorde da den personlige Erfaring, som de gamle Kanniker har gjort, da de i 1403 bad Paven om Tilladelse til at ombytte deres hvide Dragt med en mørk »der passede bedre til det regnfulde Klima« og til at bære »almutium« (Skulderkrave med Hætte) og »superpellicum« (Kor-Underklædning).

Men omsider maatte det onde Vejr give sig; da vi rejste ind i Juni Maaned blev der henrivende inde i den hvide Klostergaard, hvor Lindetræernes Knopper tyknedes Dag for Dag, medens Stærene fløjtede fra Træer og fra Tage, og Duerne fløj foraarsglade op mod den lyseblaa Himmel; det blev et rent Kapløb mellem mig og de for hver Dag mere fuldløvede Linde, om de kunde skjule, eller jeg kunde faa malt, de hvide Mure. —

Fra Børglumkloster rejste jeg videre til Lynderupgaard, nu var »Lejligheden« der. Det var en dejlig Junidag, da jeg fra Skals Station, hvor Kieldsens Vogn havde hentet mig, kom kørende ned mod Lynderupgaard og saa den ligge midt i Engene der var helt gulblommede og kniplingsbroderede af Junis Blomsterflor; over den hvælvede Sommerhimlen sig høj og blaa med rige, hvide Skyformer.

Lynderupgaard er helt en Bindingsværksgaard, 2 Stokværk høj, hvidkalket, med lyst-graagrønne Bindinger og med gammelt, dybtrødt Tegltag ligger den bag de gamle Grave, der helt overskygges af mægtige Træer, som ogsaa skygger ned over Gaardens hvide Mure med Pletter af Solstreif. — Jeg malede fra Morgen til Aften, medens jeg var der, og nedskrev tillige et og andet for paa alle Maader at holde Stedet fast i min Erindring. Af det skrevne hidsætter jeg et Par Brudstykker.

»Hvor jeg dog befinder mig næsten ubegribelig vel her? — Hvorfor? Fordi denne gamle Gaard, med Alt hvad til den hører, først og fremmest dens Bygninger, med dens Have, der fuld af kraftige, fuldløvede Elme, Ege og Linde, voksende i et Vildnis af de hvide, kniplingsagtige Vild-Kørvels Blomster, gaar helt ned til Fjorden og de grønne Enge, med dens Beliggenhed midt i Engene ved en blank Aa, der løber ned til Fjorden — — Alt er *Folkevise*, stemmer i den fuldeste, rigeste, stærkest tonende Samstemthed med den Verden af Folkevise, der lever inden i mig. Det er som om jeg genkendte Alt, hvad jeg her ser, det minder, det passer med, det er Skuepladsen for mine Billeder, der er her lys og levende.

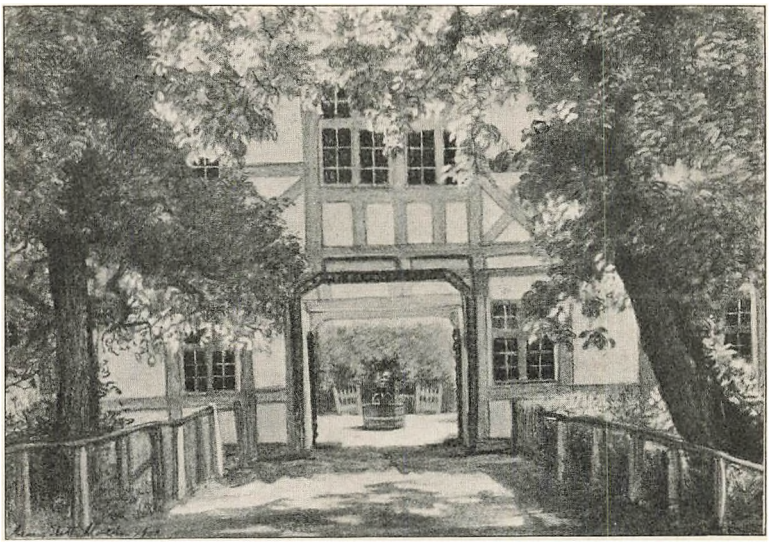

Lynderupgaard.

Og selve Livet som gaar sin Gang her er jo ogsaa i sin hele Virksomhed det samme, som er levet gennem Aarhundreder netop saaledes rundt om paa de gamle Gaarde. I Køkken, i Bryggers, ved Bagerovn, i Lo og Lade og Stalde, som ude i Markerne er det det samme Liv. Naturligvis kan

Lynderupgaard.

Lynderupgaard.

man sige, at Livet paa Landet i alle sine Hovedformer er det samme, som det har været fra Mennesket først saaede Korn og høstede Afgrøde, men kun knyttet til en stor, gammel Gaard faar det for mig Skønhed. Saa kan jeg se Forbindelsen, jeg holder den fast med den Haand, hvormed jeg tegner og maler Gaarden.

Jeg maler hele Dagen igennem; som en sulten Sjæl bænket ved et rigt Bord tager mit Øje for sig af Retterne, med en Appetit, der gerne gad sætte hele Herligheden tillivs paa én Gang. Om Morgenen staar jeg i den lille Have, der adskilt fra Borggaarden ved en grøn stiftklippet Hæk, ligger indenfor Gravene og den store Have. Jeg maler den østre Længe med dens høje, spidse Gavl og skønne Bindingsværk. — Efter Middag og Kaffetid staar jeg ude paa Stenbroen over den nordre Grav og maler Gaardens Indkørselsport med de store Træer, der skygger ned over den, og det Kig man gennem Porten har ind til den snurrige Vandpost, en hel »Funte«, »hvis Lige ikke findes nord for Hamborg«. — Efter Aftensmaaltidet staar jeg ude i Haven og maler det nordvestlige Hjørne af Gaarden i silde Sommeraftenslys. »Silde om Aften Dug faldt paa — —«.

»I Eftermiddags, da jeg ikke kunde male paa Grund af manglende Solskin, drev jeg ned gennem Haven til Egetræerne, der i Række som en Art Gærde, afslutter Haven ned mod Engen og Fjorden. Det var tæt Graavejr, ovre paa den anden Side af Fjorden syntes det at regne. — Landet hinsides laa i en dyb blaa, grønblaa, Tone, hvori dog Gaarde og Træer derovre skimtedes. Den store mørkebrune Lyngbakke paa denne Side, Sejrsbakken kaldet, saà saa kraftig og tungsindig, ud. Her saa ud som alle mine Drømme om Jylland, om en ensom Gaard ved Limfjorden, friskt, ensomt, ægte! Det var mildt, Luften saa blød og stille, Frøerne kvækkede stærkt ude i Engen, Viberne skreg fjernt borte, Gøgen kukkede og fløj hen over mit Hoved, og gav endnu et Kuk under Flugten, da den alt var langt borte. — Hvis jeg har levet en Gang før, saa har jeg levet paa dette Sted, hvorfra vidste jeg ellers, naar jeg for mange, mange Aar siden om Aftenen hjemme under Lampelyset i Dagligstuen sad og læste »Trap«, og saa paa Mansa's Kort, at saadan saa disse Egne ud, som jeg saa inderlig længtes efter at se — for dér boede *Folkevisen*.

Ved disse Besøg paa de gamle jydske Gaarde i Sommeren 1908, havde jeg hele Tiden det i min Tanke at finde Bygninger, eller Dele af Bygninger, som jeg kunde bruge til at opbygge den Folkevisegaard, hvor *Ebbe Skammelsen* har sit Hjem, og hvortil han kommer den Aften, da man er i Færd med at fejre hans egen Fæstemø's Bryllup med hans Broder. Jeg vidste, at Middelalderens Gaarde ikke, ikke hertillands iallefald, havde været stolte Borge, men en Samling mindre Huse omkring et enkelt større af Grundmur, bygget Hus, Stenstuen, der *kunde* være et Taarn, men ogsaa et almindeligt Stenhus. Da Bindingsværk har været dansk Byggeskik for alle beskednere Bygninger, endnu fra før vi havde brændte Sten, og derfor bandt Mellemrummene mellem Egestolperne af Ris og Vidjer og slog Ler paa, har Husene omkring Stenstuen rimeligvis alle Dage været Bindingsværk. Paa Lynderupgaard fandt jeg i den østre Længe, der sikkert er den ældste Del af Gaardens Bindingsværksbygninger*, det Hus i Skammels Gaard, hvor Ebbe holder tilhest udenfor, og Søstrene gaar ud til ham, medens Moderen kommer frem i Døren. — Navnlig Døren, der med en Trappe fører op til det øvre »Loft«, og hvor tre svære Granitstén er Trin ned til Gaardens toppede Brosten, passede udmærket for mig, kun at jeg ændrede de lyse graagrønne Bindinger til sorte, sorte Bindinger til hvide Mure gav et langt strengere Præg til Bygningen.

Studierne til: *Ebbe Skammelsen i Bryllupsgaarden* og Billedet selv malte jeg fra Sommeren 1908 til Foraaret 1910, hvor det blev udstillet.

* Kun den Del af vestre Længe, der er opført af store Marksten og overkalket er meget ældre, det maa være Gaardens gamle »Stenstue«, der findes endnu hvælvede Rum i den og nogle meget gamle Vinduer.

Dette Billede stillede store Fordringer til Studier, men blev mig derigennem blot saameget kærere; jeg vilde faa Lejlighed til ret at leve med i al den Jydskhed, Visen aander ud, jeg vilde opbyde Alt, hvad der var muligt af jydsk Natur, Landskab, Mennesker, ja Dyr for at træffe dens jydske Tone. Billedet var blevet mig klart i sin hele Komposition og Stemning under mit første ensomme Ophold paa Bangsbo i 1907, nu var det »bare« at male det.

Det første jeg saa af det var Landskabet henne i Thy, da jeg tog til Vestervig.

»Skammel han bor sig nør i Thy« —

det var det store Bakkedrags Land, der bærer Kæmpehøj ved Kæmpehøj paa sit brede Bryst, der blev Begyndelsen til Studierne.

Mellem Gudenaadalen og Skjernaadalen, i syd og nord, gaar et Højdedrag, i øst og vest, hvor en stor Landsby Vester-Velling ligger, dèr havde vi fra vor tidligste Ungdom Venner, og dér havde vi, i de svundne Sommere mangen Gang gjort kortere eller længere Ophold for at male, dèr havde jeg bl. a. malet Studiet af den store, røde Hingst, der bar Niels Ebbesen, og dér søgte jeg nu i Sommeren 1908 hen for at male de mange Studier af Heste, jeg vilde faa Brug for til Gildesgaarden hos Ebbe Skammelsen.

Det traf sig saa pudsigt, at den Sommeraften jeg kom kørende fra Ulstrup til V.-V. og var kommet op over Bakkerne, saa jeg, at der i én af de store Bøndergaarde lige ved Vejen, var noget usædvanligt paafærde, der syntes at være Bryllupsgilde. Ude bag Gaarden var der fuldt af tomme Vogne, paa Marken tæt ved græssede de fraspændte Heste, frem og tilbage over Vejen til et Par Huse paa den anden Side løb nogle Kvinder med store Fade og ud fra de samme Huse begav sig, lige da jeg var naaet hen til Gaarden, 3—4 Musikanter med store Messingtruttehorn, Harmonika og Violin over til Gildesgaarden, som viste sig at være fuld af Folk paa Gaardspladsen og ved Trappen ind til Stuehuset. — Jeg lo til mig selv ved det Syn, der saadan blev lagt lige i min Vej. —

Henne i Vester-Velling boede vi den Juli Maaned, som vi ofte havde boet før, hos to kære, gamle Veninder, Frøknerne Marie og Conradine Kaarsberg, i deres lillebitte Hus, ikke stort større end en Fuglerede, men dog altidmed Husrum nok til os med; fra Haven ser man vidt ud over Landet med dets Agre og Enge, dets Huse og Gaarde, de fjerne Skove nede ved Skjern og Karmark, og det endnu fjernere, højtliggende, blaanende Land henad Kvorning og Tjele til.

Naar Vejret var til det, og det var det næsten hver Aften, gik jeg henad Aftenstid ud til en Gaardmand, der boede lidt udenfor Landsbyen, og malte dêr de Studier af Heste jeg havde Brug for; baade Turen ud og hjem var en ren Vederkvægelse i de stille, dugkølige Aftener efter varme Dage. — Endnu et Studie malte jeg i den Juli Maaned, men til et andet Folkevisebillede, det var Granitportalen i Aalum Kirke. — Hver

Granitportalen i Aalum Kirke.

Morgen Kl. lidt over 8 gik jeg ud ad Vejen nordpaa over Bakkerne, over den nye Bro over Aaen, Skjern Aa, til Aalum. Det var de dejligste Morgenture at gaa; mangt et pragtfuldt Vejr med Sol og Skyer, med mørkt og lyst, drog hen over Egnen; de store Fussingø Skove paa Bakkerne bag Aalum nord for Aaen var saa skønne at se paa; jeg elsker at se saadan store Skovstrækninger, de sér ud af ældgammelt, uryddet Land, og giver Fantasien Frihed og Fred til at flyve videre ud — uden straks at slaa imod de altfor mange Menneskeboliger af nyere Dato.

Aalum selv er en lillebitte Landsby paa kun faa Huse og Gaarde, beskedent ligger den ved de store skovklædte Bakkers Fod, men dens Kirke giver den Adel og Værdighed, thi Danmarks Historie taler fra dens Mure inde som ude. Kirke og Kor er af Granit, Taarnet af Mursten, overstrøgne med en dyb vinrød Kalk som Vind og Vejr har givet en gylden Tone af det Mos og de Lavarter, der er groet frem i Kalken. Den

romanske Granitportal med 3 smukke Søjler ved hver Side og en Tympanon med Fremstilling af Kongernes Tilbedelse og Flugten til Ægypten er af en ædel Simpelhed, tung, vægtig, dog yndefuld; den vidner om Landets og Kirkens Kultur i det 13de Aarh. — Denne Granitportal havde jeg Brug for til Baggrund i et Folkevisebillede, hvis Udførelse laa frem i Tiden, naar Ebbe Skammelsen var kommet fra Haanden. —

Saameget af Studier til Ebbe Sk. fik jeg malt den Sommer, at jeg kunde sætte hele Billedet op og lægge det an i Farve i Løbet af Vinteren derefter; næste Sommer tog jeg saa hele det store Billede med paa Landet, vi kom den Sommer til at bo i et Hus, hvor vi havde et virkeligt Atelier. Her blev mit Arbejde væsentligst at male Studier til Figurerne, Dragterne, de mange brogede Bryllupsdragter, Kvindernes hvide Hovedklæder og de to unge Søstres hvide Kjoler, der lyste koldt i Aftenskæret. —

Tydeligere og tydeligere voxede Billedet frem paa Lærredet, de tusinder af Iagttagelser, der var gjort gennem Studierne, blev den Grundvold der var lagt for at give dets drømte Verden Liv og Natur.

Skammel han bor sig nør i Thy
han er baade rig og kaad,
saa væne haver han Sønner fem
de to bar sig ilde ad.
Fordi træder Ebbe Skammelsen saa mangen Sti vild.

Dette er Visens Indlednings Vers og der fortælles saa videre om, hvorledes Ebbe Skammelsen tjener i Kongens Gaard »baade for Guld og Ære«, men imedens rejser hans Broder Peder derhen, hvor Ebbes Fæstemø er, og søger at lokke hende til sig ved at sige, at Ebbe har glemt hende, »han spotter Eder og Hæder«. Fæstemøen Jomfru Lucielille, vægrer sig dog ved at tro det, da hun mener hun kender Ebbe bedre end som saa, først da Ebbe's Moder griber ind til Fordel for Peder ved at sige, at Ebbe døde ifjor« — giver hun Peder sin Tro. Der laves saa straks til Bryllup — men i den samme Tid drømmer Ebbe i Kongens Gaard urolige Drømme, det tyktes ham, at hans Stenstue stod i lys Lue og derinde brændte hans Moder og saa hans skønne Jomfru — hvad hans Svend der sover ham nært tyder som, at det er Peder hans Broder, der holder Bryllup med hans Fæstemø. Saa beder Ebbe Kongen om Orlov og rider til sin Faders Gaard, hvortil han naar at komme den første Bryllupsdag. Da han rider ind i Gaarden er det første han ser sine to Søstre, hvem han fuld af bange Anelser for Svaret spørger, hvad det dog er med alt dette »møgle Folk, her er samlet idag«. Og Svaret lyder »ud af saamegen Nød«: — »det er Peder din Broder holder Bryllup med Din Fæstemø«. Saa vil Ebbe bort lige med det samme, Søstrene er af forskelligt Sind:

Den ene bad han vilde hjemme blive,
den anden han vilde heden ride:
»Tøver Du her i denne Nat
det bliver os Alle til Kvide.«

Men saa kommer Moderen til, og hun vil ikke lade Ebbe ride, han skal just blive, han skal lade som Ingenting, have Hynde og Bænk ved Gildet, og Kande i Haand for at gaa at skænke for Gæsterne. Ebbe gør da som de Andre vil:

Skænkte han den brune Mjød
og saa den klare Vin;
hver en Tid han til Bruden saa
da randt ham Taare paa Kind.

Mælte det de Fruer
der sad paa de øverste Bænke:
»hvi mon Ebbe Skammelsen«
Saa sørgende gaa at skænke?

»I æder og I drikker
Mjød og klaren Vin!
alt faar I andet at tale
end om Sorgen min.«

Saa bliver det silde og Tid til at følge Bruden til Brudehus; da tager Ebbe Brudeblusset (Faklen) ihænde og gaar foran Bruden, ude paa Høje-loftsbroen faar han hende saameget alene, at han kan minde hende om, at det dog var *ham* hun først gav sin Tro; forvirret og angst svarer hun:

»Al den Tro jeg Eder gav
den haver nu Peder Eders Broder;
alle de Dage jeg leve maa
jeg vil Eder være for Moder.«

Ved det Svar bryder al Ebbes Fortvivlelse stormende frem:

»Jeg loved Eder ikke til min Moder,
jeg loved Eder til min Viv!
fordi skal Peder Skammelsen
lade sit unge Liv!«

»Hør du, Jomfru Lucielille,
du følge mig af Lande!
jeg vil slaa Peder min Broder ihjel
og taale faa Eder den Vaande.«

»Slaar I Peder eders Broder ihjel
siden skal I mig miste!
saa maa I sørge Eder selv til Død
som vilden Fugl paa Kviste!«

Det var Ebbe Skammelsen
han sit Sværd uddrog;
det var Jomfru Lucielille
han til Jorden vog.

Med det blodige Sværd under sit Skarlagenskind tumler, den nu gan-ske vilde og blodblinde, Ebbe afsted for at finde sin Broder, han finder ham i Stenstuen og raaber haanlеende til ham:

»Hør Du Peder Skammelsen
du tøver alt for længe:
Bruden længes fast efter dig
ud i sin Brudeseng.«

og faar af Broderen, der er hvid af Rædsel, det Svar (man kan i Verset hører han stammer i Ordene):

Mælte det Peder hans Broder,
svared han alt saa brat:
»Saa gerne vil jeg Dig unde
at sove hos Bruden inat!«

Ebbe Skammelsen i Bryllupsgaarden.

Med den Gemenhed paa Læben falder han for Ebbes Sværd, og i den vilde Tumult, der nu opstaar i hele Bryllupsgaarden, saarer Ebbe, der intet mere kan se eller sanse, blot slaa og stinge med sit Sværd, baade sin Fader og sin Moder.

Sin Fader gjorde han ilde saar,
hans Moder miste en Haand
fordi træder Ebbe Skammelsen
saa mangen Sti vild om Land.
Fordi træder Ebbe Skammelsen saamangen Sti vild.

Da mit Billede stod helt færdigt, holdt Ebbe Skammelsen paa sin sorte Hest midt inde i Bryllupsgaardens brogede Uro; kommende lige fra Kongens Gaard, hvor han har gjort Tjeneste, er han helt jernklædt, med en mørk, ærmeløs Kjortel over Brynjen og med alle sine Vaaben hos sig; han har lige af sine Søstre faaet det sorgfulde Svar om, hvad det er der foregaar, han ser ned for sig, næsten skamfuld ved Forsmædelsen, der tilføjes ham, det tillukkede Udtryk i hans Ansigt røber endnu ikke Harmen, der er ved at stige op i ham. Begge Søstre søge at vise ham deres medfølende Kærlighed, den yngste haaber at mildne hans Sind ved at række ham Hornet med Velkomstdrikken, den ældre, der kender ham bedre, forsøger paa én Gang at dæmpe Uvejret i ham, og at faa ham bort inden det er for sent: »tøver Du her i denne Nat — det bliver os Alle til Kvide«. De to Søstre bærer hvide Kjoler og paa deres lange, lysegule Haar tykke Blomsterkranse, bundet af Blomster fra de hjemlige Agre, der er dem saa nær ved Haanden. Saa kommer Moderen til; med et skrækslagent: »uha! dér har vi Ebbe!« har hun oppe fra det øvre Loft sét ham ride i Gaarde, og er faret ned ad Trappen og frem i Døren. Nu er gode Raad dyre, om hun skal faa ham bort, eller tage venligt imod ham og se at faa ham til at skikke sig. Hun vælger, som Visen fortæller, det sidste. Bag denne Hovedgruppe af Forgrundsfigurer ses hele Gaardspladsen fyldt af Bryllupsgæster, der tager Vej over mod den lille Bindingsværksbygning, hvor Dørindgangen er pyntet som en Æreport med grønt Løv og Blomster, og hvor »Piberne«, Musikanterne, er opstillet udenfor og giver et »Skraal« fra deres Instrumenter for hver æret og adelig Gæst, der træder ind; gennem dette mindre Hus føres Gæsterne op i »Stenstuen«, den graa Granitbygning, hvor selve Gildet skal staa. — Gæsterne er Frænder og Venner, mange kommer ridende til langvejs fra og træffer kendte Folk, Slægtninge de ikke længe har set. (Gruppen tilvenstre i Mellemgrunden). Over og bag Husenes gamle, mørkebrune Straatage løfter sig Thylands høje Bakkedrag med enkelte Kæmpehøje; de laa alt dèr som ældgamle Vidnesbyrd om Oldtidens Liv og Færd, da Ebbe Skammelsens Skæbnedrama udspilledes. Over Bakkerne ses Aftenhimlen med rødtskinnende, urolige Stormskyer.

Den blaa Blomst.

Efter at jeg havde faaet det store Arbejde: Ebbe Skammelsen i Brylelupsgaarden færdigt og udstillet det paa Foraarsudstillingen, hvor ogsaa min Mand det Aar havde flere store Arbejder, og efter et kortere Sommerophold i Jylland, rejste vi allerede sidst i Juli Maaned sydpaa til Tirol og Italien »over de valske Mile«, som Folkeviserne vilde udtrykke det. Vi saa og gensaa dér atter den gamle Kunst, hvis Rigdom paa Skønhedsindtryk synes uudtømmelig, og altid istand til at fornyes for Ens Øjne, takket være den gaadefulde Maade, hvorpaa Ens Syn ud-

vikles, bedres, ser klarere, ser mere i det kendte for hver Gang man ser det paany. —

Saaledes saa jeg først dennegang ret de ældste Mosaiker i S. Marco i Venedig med det fulde Indtryk af deres Storhed og barske Skønhed. I San Isodoro's Kapel malte jeg en »Kopi«, af èn af dem, om man kan kalde et Oliefarvebillede af en Mosaik saaledes. Idetheletaget malte jeg paa denne Rejse flere Kopier. I Firenze i Cappella Spagnuoli ved S. Maria Novella, et af Hvælvingsfelterne med Fremstillinger af Disciplene paa Havet. (Simone Martini); i Pisa, i Campo Santo, et Brudstykke af Andrea Orcagna's store Freske: »Dødens Triumf«, den Del der kaldes »det jordiske Paradis«, hvor Elskende, Riddere og Damer, sidde sammen i en Have og hører paa Musik, medens to Dødsengle med nedadvendte Fakler svæve hen over deres Hoveder; i Siena, paa Raadhuset, en S. Catarina, Del af Sano di Pietro's Freske.

I Firenze gjorde jeg et næsten halsbrækkende Forsøg paa i den halvmørke Kirke at male et Farvestudie af de vidunderlige Glasmalerier i Domkirken S. Maria del Fiore; trods de næsten ulidelige Vanskeligheder derved var det værd at gøre Forsøget, thi disse Ruder med Glasmalerier, der inde i Kirkens Mørke tindrer, funkler, straaler som Tusinder af mangefarvede Ædelstene, er overhovedet det rigeste, kønneste, mest fantastiske Farvetrylleri mit Øje nogetsteds har mødt.

I Firenze malte jeg ogsaa det eneste *egne* Billede jeg fik malt paa Rejsen. Jeg saa en Morgen paa Firenzes Gade hos en Mand, der solgte Blomster fra en Gadedør, hvor en hel herlig Haves Farvepragt vældede ned over Trappestenene, en straalende lys, blaa Blomst, der voksede op fra, og laa som en Krans eller Krone henover, en høj Stilk, hvorfra endnu en enkelt lysblaa Blomst med et Par Blade skød sig ud. Den saa ud som »den blaa Blomst« i egen, høje Person. Jeg kunde ikke modstaa at forsøge at male den og finde de værdigst mulige Omgivelser til den; en af de skønneste Fajancekrukker oppe fra Bargello fik den at vokse i og Krukken blev stillet paa et gammelt Stykke florentinsk Silkebrokade; til Baggrund Arnoflodens stille, graagrønne Vande, og Højene paa den anden Side, der krones af Kirkens S. Miniato og Cypreslunden oppe ved Piazzale Michelangelo. — Billedets Ramme dekorerede jeg i Lighed med de gamle, florentinske Indramninger af Fresker og Billeder.

Foruden al den megen Kunst vi kendte fra tidligere Italiensrejser, saa vi, bl. a., for første Gang Ravenna's Kunst, dens majestætiske, tidlige Arkitektur og dens Mosaiker. Disse Mosaiker bringer som Væg-Udsmykning i store Rum ved deres Farvers Kraft og Morgenfriskhed, deres pragtfulde, tindrende Guldbund *alle* Fresker til at synes smaa og blege; de hundredtusinder af bittesmaa Glasstene, hvoraf de er gjort, kan Tiden aldrig bringe til at falme. Dog ligger disse Mosaikbilleders Udødelighed ikke blot heri, men først og sidst i den kunstneriske Alvor og Friskhed, hvormed de skildrer de højtidelige, storøjede, fornemme Personer de fremstiller. I Kir-

kens S. Vitale er den indre Udsmykning aldrig blevet helt gennemført, men en enkelt Del af den, et Kapel straaler med en Pragt, der neppe overgaas noget steds, Væggene er, hvor de ikke er helt dækkede af Mosaiker, klædt med Fliser af forskelligfarvet Marmor, guldgult, bleggrønt, rødbrunt og hvidt; ogsaa de skønne, tidlig-romanske fritstaaende Søjler, der bærer Buerne, er af forskelligt farvet Marmor: deres Kapitæler er udhuggede i Løvværk og Slyngværk, der glimter af Guld og Mosaik, overalt straaler Guldet, udsmykkende Figurernes Dragter i Mynstre, som Smykker og Kroner for de højhellige og højfornemme Personer, eller som den al Virkning bestemmende Guldgrund, der udgør Baggrunden i *alle* Mosaikerne.

Der var et Minde hjemmefra som dette Kirkerum baade i Lighed og Forskel maatte kalde frem i et dansk Sind: *Fjenneslev;* de to høje Granitsøjler med trapezformede Kapitæler, der forbundne ved Rundbuer bærer tre Arkader i Fjenneslev Kirke, har i deres ædle Stil saare megen Lighed med de skønne Marmorsøjler i S. Vitale. Man blev helt varm om Hjertet ved at tænke paa, hvorledes de højst Dannede i Datidens Danmark har søgt at bygge og smykke deres Kirker, var de end fattige mod Sydens Rigdom. Forøvrigt maatte der jo kunne paavises en direkte Forbindelse mellem Ravenna og Asser Rig's Kirke, thi Kalkmaleriet af de hellige tre Konger i Fjenneslev har en Lighed med Mosaikbilledet af Kongerne i S. Apollinare nuove som er aldeles paafaldende. —

Saadan en Kunstrejse er som en Art Baderejse; man er undergivet en aandelig »elektrisk« Behandling og de mange Puf og Stød og Sitringer man modtager, virker til Sindets Forfriskelse og Blodets raskere Omrullen.

Fra omkring ved Aarhundredskiftet 1900 havde vi været Medlemmer af en af de sønderjydske Foreninger i Kjøbenhavn og hørte og lærte i de følgende Aar ved dens Sammenkomster saameget om Landet dernede, og vore Landsmænds Liv under den nationale Kamp, at vi meget ønskede engang at komme derned. Men mange forskellige Forhold hindrede det længe, først i Eftersommeren 1909 gjorde vi en kort Rejse gennem Landet. Fra Ribe tog vi derned vestenom gennem Tønder og Husum til Slesvig By, derfra op til Flensborg og ad Flensborgfjord til Sønderborg, til Als. — Hvad den Rejse gennem det dejlige Stykke Jylland, som Sønderjylland er, og altid har været, kom til at betyde for os, vilde det være altfor langt at udrede her, det skal blot siges, at den uendelig øgede vor Lyst til at lære Landet nærmere at kende ved et længere Ophold. Det var derfor med stor Glæde vi i 1911 erfor, at der paa Als var et møbleret Hus, der ønskedes udlejet for Sommeren, vi betænkte os ikke et Øjeblik, men lejede det straks og tog sidst i Maj

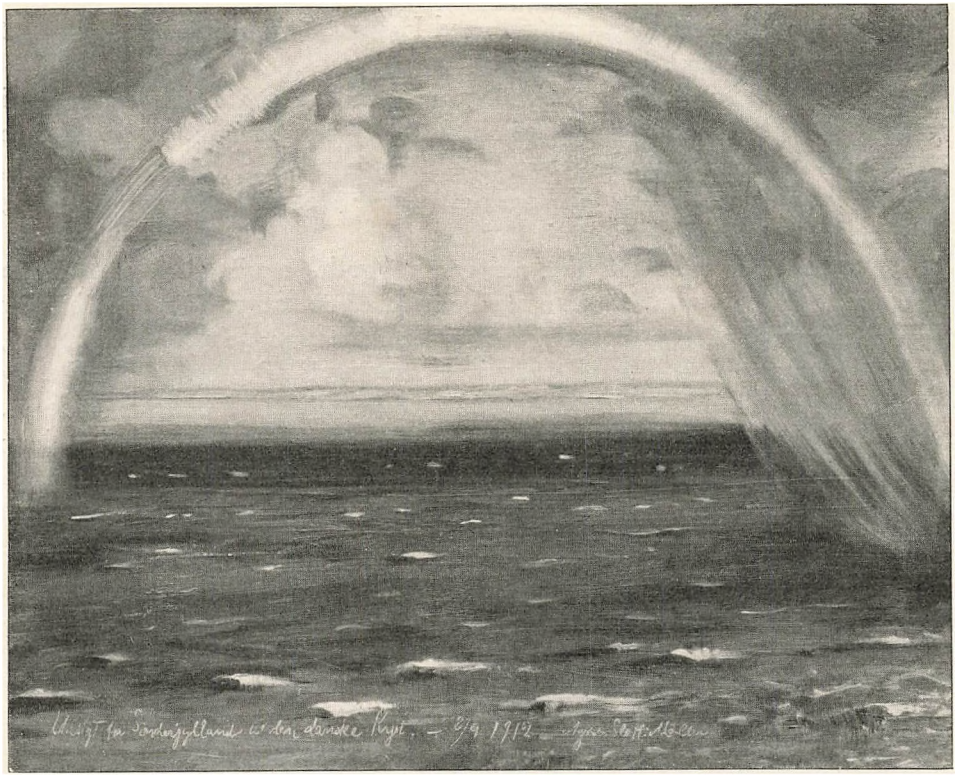

Regnbuen.

derned, hele Familien med samt vor Pige, vi skulde jo selv føre Hus. Ved paa denne Vis helt og fuldt, omend kun for et Sommerophold, at gaa ind under de daglige Livsforhold dernede, lærte vi vore Landsmænds Liv og dets Kaar at kende nærmere og nøjere end et Gæsteophold kunde have gjort det, lærte at ære og takke dem for den stolte Maade, hvorpaa de hævdede deres Danskhed og aabent lagde deres Kærlighed til Danmark for Dagen. Jeg har skrevet om dette andetsteds* og skal her blot omtale dette Ophold paa Als af Hensyn til omstaaende Billede. Vi boede dernede i Somrene 1911 og 12 og det var en af de sidste Dage af vort Ophold der, at jeg kom til at male Billedet. Jeg anfører af »Sommerminder«.

»Som det sidste jeg vil fortælle om Minderne fra Als, vil jeg vælge det, der kom til at staa som det sidste for mig selv, og som staar saa uforglemmelig fast, fordi det formede sig som et Billede og straalede som et Symbol.

Jeg malede den Sommer paa et Billede fra Strandskrænten nede i Skoven med den dejlige i lyse, blaa og grønne Farver spillende Strand foran mig. Over Vandet, det vil sige over Lillebælt, ser man lige frem for

* Se: Grænsevagten 15de Oktbr. 1918. »Sommerminder fra Als«. Nedskrevne i 1916.

sig til den danske Kyst, Fyens Kyst med Helnæs og Horneland, og længst ude mod Øst til Ærø.

Det havde været uroligt Vejr i nogen Tid, jeg var blevet sinket i at male paa mit Billede, som var anlagt til at være Solskin, og jeg maatte derfor, om jeg vilde naa at blive færdig, gaa til Stranden for at male, selv om Vejret saa uroligt ud, og det gjorde det netop den sidste Dag jeg var der.

Til at begynde med gik det nu ganske godt, og jeg malte under en nogenlunde klar Himmel. Men pludselig saa jeg, at vældige Skybanker rejste sig over Skoven bag mig, og at et frygteligt Vejr kom dragende, som snart lukkede hele Egnen inde i en mægtig Uvejrssky. Jeg fik i største Hast mine Sager samlede og tyede med dem, for at undgaa Bygerne, ind under nogle store Egebuske, der stod paa Skrænten. Saa kom Vejret; det brød med en rasende Voldsomhed løs over hele Stranden, Skrænten og Skoven, Bæltet blev sortegrønt og brungraat og piskedes til skumhvide Bølger af Haglene der raslede ned, medens et tykt graat Mulm skjulte Strand og Land til alle Sider; Vejret var saa ondt og saa vildt, saa mørkt, at det næsten gjorde En hjerteangst. Men pludselig lysnede det — og hurtigere end jeg nu kan fortælle det, brast Skyerne tilside, Vinden flængede alt det Mørke bort, som skjulte Landet ligeoverfor, og i et straalende Lys laa *Danmark's* Kyst solbeskinnet midt i det vilde Vejr, medens en vældig, syvfarvet, straalende Regnbue spændte sin mægtige Bro henover Bæltet og de vildtskummende Bølger, mellem den *lyse* Kyst derovre og den *mørke*, hvor jeg stod.

Synet var saa storslaaet, at jeg, som man siger, ligesom ikke kunde tro mine egne Øjne; i et mægtigt Symbol samledes alt det, jeg havde følt laa gemt bag Hverdagens Samliv med dem dernede, det var som om selve Elementerne afspejlede de Tanker og Drømme om Haabets Opfyldelse, om Pagten med Fremtiden, som dernede *bevidst* og *ubevidst* fyldte alle Sind; alt stod det her lysende og ligesom levende foran mig. — Intet Under at jeg ikke har kunnet glemme det og aldrig *vil* kunne glemme det.«

For mange Aar siden, det maa vist have været tidligt i 90'erne, kom jeg engang ind i Roskilde Domkirke, Orglet spillede og i ét af Sideskibene saa jeg Kvinder gaa op og ned med Spædbørn i deres Arme; der skulde være Barnedaab. Det syntes mig da, at det var som om Kvinderne paa dette Sted bar Børnene, ikke blot til Kirkens Daab, men de bar dem ligesom med ind i Danmarkshistorien, den *de* nu skulde leve med i, tage deres Del i og Part af Ansvaret for. I lange Tider tumlede jeg med Ønsket om at udtrykke denne Tanke i et Billede, jeg har gjort en Mængde Udkast til det, men atter opgivet det. Saa endelig fik det Form i det Billede jeg har kaldt; *Fædrelandets Vaar*, Navnet har jeg

Fædrelandets Vaar.

»Men Linden hun løves«.

hentet fra det gamle latinske: ver sacrum, »hellig Vaar«, hvormed Romerne betegnede det unge, nye Mandskab, der aarligt mødte under Fanerne.

Da det endelig blev mig klart, hvorledes Billedet skulde se ud, valgte jeg et Kirkerum af et endnu ældre Ydre end Roskilde Domkirkes: Bjernede Kirke i Nærheden af Sorø. Stenkirken i Bjernede er en Rundkirke, hvor 4 mægtige Granitsøjler bærer Kirkens Hvælvinger; den er bygget af Sune Ebbesen, og hvor den nu ligger, laa tidligere en Trækirke bygget af hans Fader, Ebbe Skjalmsen. Da jeg til mit Billede havde valgt Bjernede Kirkes Indre til Baggrund for Kvinderne, der bærer Smaabørnene til den gamle Døbefont, komponerede jeg Rammen til det i Lighed med de gamle Trækirkers, Stavkirkers, Portaler, for at mindes, hvad der laa endnu længere tilbage i Tiden.

Under de fire høje, ganske lyse, af hvidgraa, blegblaa, blegrøde Sten opførte Granitsøjler, gaar en Række høje hvidklædte Kvinder frem, med

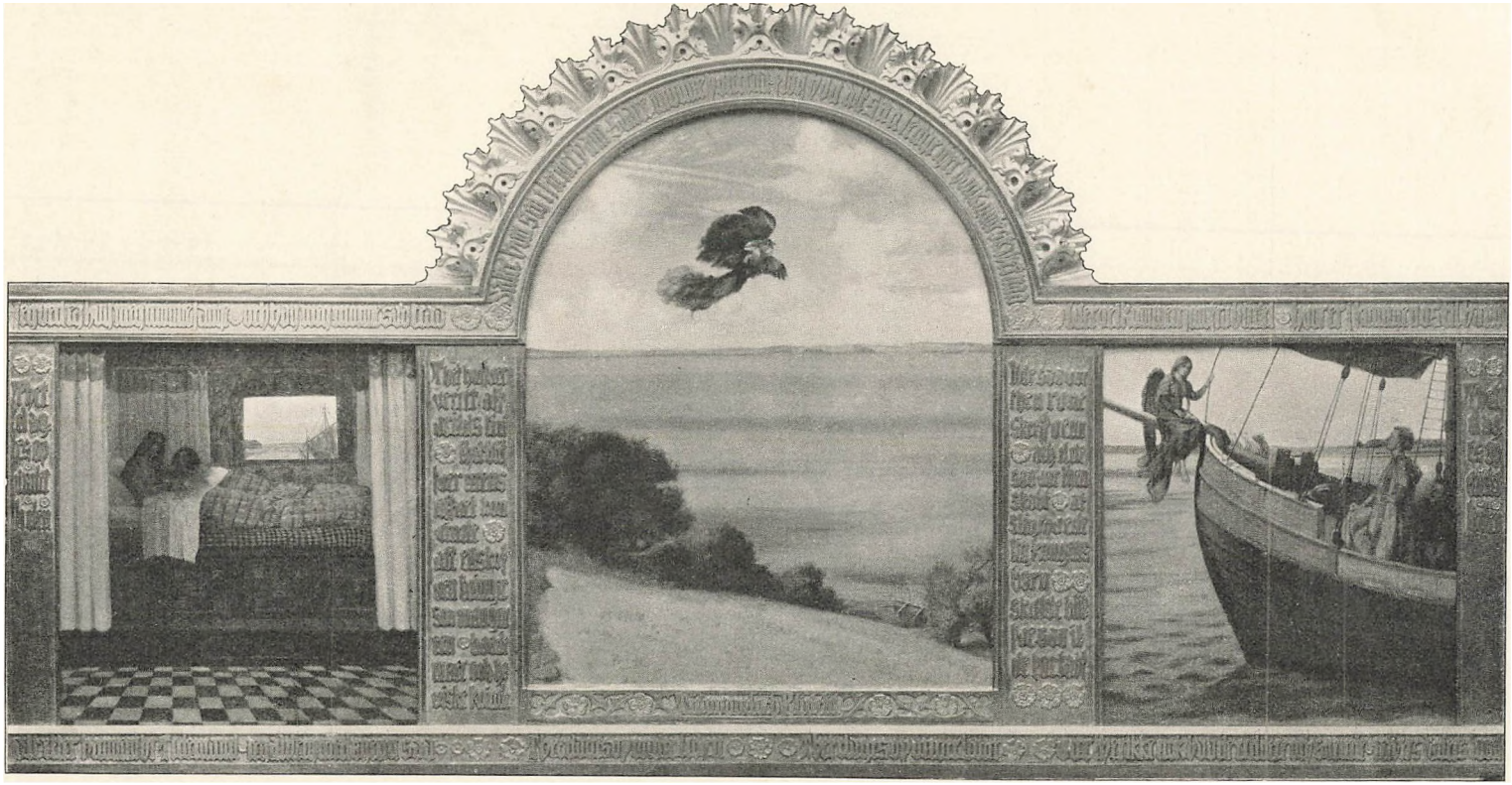

Visen om Hr. Tidemand og Jomfru Blidelil.

Spædbørn i deres Arme. De bærer dem frem mod den gamle, sortegraa Døbefont, der staar forrest i Billedet; i dens Granit er udhugget vort gamle, danske Rigsvaaben: de tre springende Løver omgivet af Hjerter, eller Søblade, for at anskueliggøre, at Børnene ikke blot bringes til Kirkens Daab, men at de gives til, indvies til at tilhøre Fædrelandet. Det smallere og mindre Buefelt til hver Side af Midterfeltet udfyldes af store Linde i Udspring. Billedet har en Folkevisestrofe til Undertilel:

»*Men Linden hun løves*«.

Saa gerne vi havde villet det lod det sig ikke gøre, da det blev Sommer i 1913 atter at vende tilbage til Als; vort Ophold der i *to* Sommere havde i den tyske Presse derovre vakt én for os ganske vist smigrende, men dog noget ubekvem Opmærksomhed, og vore Venner paa Als bad os derfor vente nogen Tid med at vende tilbage til *det samme Sted*, for ikke at risikere formeget derved. Vi valgte da at tage til Fænø, jeg vilde gerne endnu engang arbejde med nogle Billeder til Visen om Tidemand og Blidelil, og denne syntes mig uadskillelig knyttet til Fænø, her fløj Jomfru Blidelil uroligt søgende frem og tilbage mellem Kyst og Kyst.

Jeg vilde dennegang prøve at samle flere Billeder til den samme Vise indenfor en fælles Ramme, som jeg paa mangen en gammel, gotisk Altertavle havde set en Helgens Livstildragelser fortalt gennem flere Billeder, og dekorere Rammen med Bogstaver, hvor Visens Vers stod at læse, som den hellige Tekst jo tidt stod at læse paa Altertavlernes Rammer i Middelalderens Minuskelbogstaver.

Der skulde være tre Billeder, men Billedernes Emner maatte nødvendigvis blive de samme som dem jeg tidligere havde behandlet, thi det var jo Visens Hovedoptrin.

I det første Billede ses derfor Jomfru Blidelil, som før, siddende oprejst i sin Seng i Uro og Angst for de Følelser, som de to Roser, der ligger foran hende paa Lagnet, har vakt; den gaadefulde Længsel efter En, hun slet ikke kender, ved hendes Side helder Søsteren, af hvem hun vil laane Fjederhammen, sig frem imod hende, advarende mod Fjederhammen, den »er braadden — og Fjedrene hænger fast ud«. I Væggen bag Sengen staar en Luge aaben, man ser udover Vandet, Sommermorgenen gryer, og derude sés det øverste af Sejlet paa Hr. Tidemands Skib.

I det næste, det midterste Felt, der er et Buefelt, flyver Jomfru Blidelil trods Søsterens Advarsler, afsted »over den salte Fjord«, som en stor, blaa Fugl med mørke Vinger mod den lyse Sommerluft. Dybt under hende er Vandet og et Bakkedrag med store Træer paa Strandskrænten.

I det tredje Felt har hun naaet Hr. Tidemands Skib, er fløjet derned, har slaaet Vingerne sammen og sidder nu paa Bougsprydet sky og angst. Hr. Tidemand staar noget fra hende klædt i en gyldenstribet Dragt med

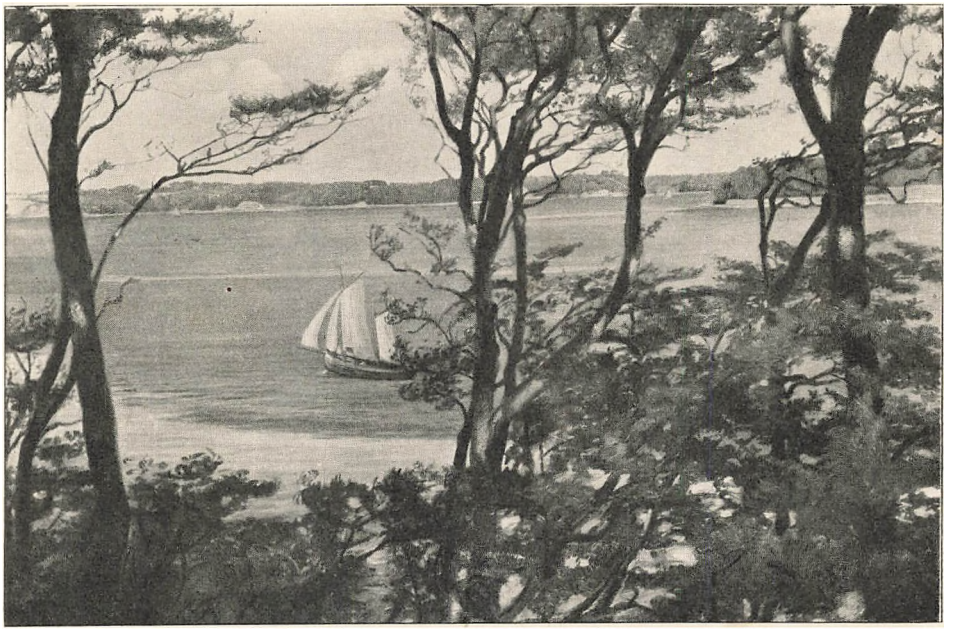

Lillebælt Strande.

rosenrøde Ærmer, han kaster Hovedet lidt bagover og begynder sin spottende Tiltale.

»Vær velkommen Jomfru Blidelil
og velkommen os til Hand:
var der ingen Riddere og Svende
i Eders Faders Land?«

Bag ham paa Toften sidder hans slette Raadgiver Hagen Styrismand, der lærte Hr. Tidemand de ramme Runer, han ler, som gottede han sig over den unge Jomfru's grænseløse Forlegenhed.

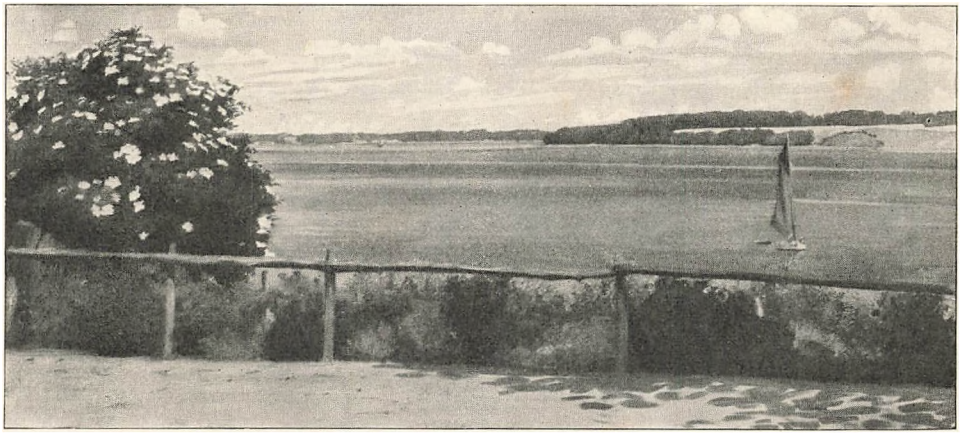

Lillebælt Strande.

Af de to omstaaende Billeder fra Lillebælt Strande er det første malt paa Fænø i 1913, det andet ved Stenderup Strand i 1918. Paa Fænø-billedet sér man gennem de høje, forblæste Bøgetræer ud til Fyens Kyst med Hindsgavl, Gavlsklint, og over til Jyllands Kyst med Damgaard Skov og Strand. — Paa Stenderupbilledet med den store Hyldebusk i Forgrunden — ses Fænø's Kyst tilhøjre og i Baggrunden Jyllandskysten ved Damgaard.

Ofte naar jeg gik langs en sommerblaa Strand paa én af vore Kyster, er jeg standset ved et Syn, der tiltalte mig stærkt, en gammel sorttjæret Baad, som øjensynlig ikke brugtes mere, og som laa uheget nede i Strandkanten blandt Grus og Rullesten, hvor Græsset voxede højt op om den — det var øjensynlig længe siden, der havde været Brug for *den*.

Der var i det Syn en egen Friskhed, den gamle sorte Baad, de raske blaa Bølger, der blæste forbi ude bag ved den, og det grønne Græs svajende og viftende for Vinden under dens Sider, kaldte paa Minder om rask Sømandsfærd langt tilbage i Tiden — og kaldte et Folkevisevers frem i min Erindring, der syntes som skrevet hertil:

Snekken hun ligger paa Lande
og Græsset under hende gror,
og hende styred aldrig saa rask en Hofmand,
siden hende styred Hr. Jon.

Det er Indledningsverset til Visen om: *Jon Remorsøns Død paa Havet.*

Den er kort og klar denne Vise, hvor Børen blæser, og Bølgen leger, og kaster Skibet, hvor Hr. Jon er Styrismand, overende. Hr. Jon har selv om Morgenen sét, at det ikke var vel at sejle med den Bør, men hidset af Niels Morsing, der tyder hans Tøven som Mangel paa Troskab mod Kongen, gaar han tilsøs med sit Skib. Snart viser det sig, at Hr. Jon faar Ret, det lufter lige rigeligt nok, og Hr. Jon raaber gennem Stormen til Niels Morsing:

»Hvor er nu den Morsing
imorges slog saa stort?
den holde nu ham udi Hænder to
for nu gaar Ankeret bort!

Hvor er nu den Morsing,
imorges kunde saa store Knøs?
den holde nu ham i Hænder to
for nu gaar Sejlet løs!«

Bølgerne slaar ind over Skibet og det begynder at skilles ad; Hr. Jon sidder for Styret, han sér den Fare de er i, og i Bevidsthed om sine mange Synder véd han intet andet Raad end frivillig at ofre sig for de andres Frelse, thi det var gammel Sømands Tro, at et Skib kunde ikke sejle, om

»Snekken hun ligger paa Lande — —«.

det havde en meget syndig Mand ombord; han gaar da frem til Masten, til »Sejletræ« og gør sit ærlige og fortvivlede Skriftemaal:

»Lokket saa haver jeg Enker
og daaret saa mange Møer,
det kom aldrig udi min Hu
jeg skulde paa Vandet dø«.

»Og kommer der nogen til Land af Eder
og spørger min Fæstemø efter mig,
sig jeg sank for striden Strøm,
vel maa hun mandgifte sig«.

»Kommer der nogen til Land af Eder
og spørger min Moder til mig,
da sig jeg tjener i Kongens Gaard
og siger mig skader ej«.

Skib og Mandskab staar, trods Hr. Jons Offer, ikke til at redde, de gaar tilbunds i den stride Strøm, der ikke giver Ligene igen, af de syv og syvsindstyve Kongens Mænd (et almindeligt Folkevisetal) der er ombord, kommer kun en liden Smaadreng iland.

»Vi gaa om den Kirkegaard,
vi beder for Sjæl og Legem,
Vi beder for Hr. Jon Styrismand
Kongen fanger aldrig hans Lige.«

Visen hedder som nævnt: Jon Remorsøns Død paa Havet og det synes som om vi i dens Helt har en historisk Personlighed; Navnet er da snarere Jon Regmothson; men indenfor den danske Adel i Middelalderen

Borgund Stavkirke.

kendes kun én Mand, der bærer et saadant, det er en sjællandsk Stormand paa Valdemar Sejers Tid, første Halvdel af 13de Aarh.; han var giftet ind i Hvideslægten ved sit Ægteskab med Cecilie, Ebbe Sunesøns Datter, og har herigennem staaet Kronen og Kongehuset nær; han maa være død tidligt, thi hans Søn, den kendte Ridder fra Erik Mendveds Tid, Jon Litle, overlevede ham i 59 Aar, maaske endda længere.*.

* Se Danmarks gamle Folkeviser, udg. af A. Olrik. VI. Bd.

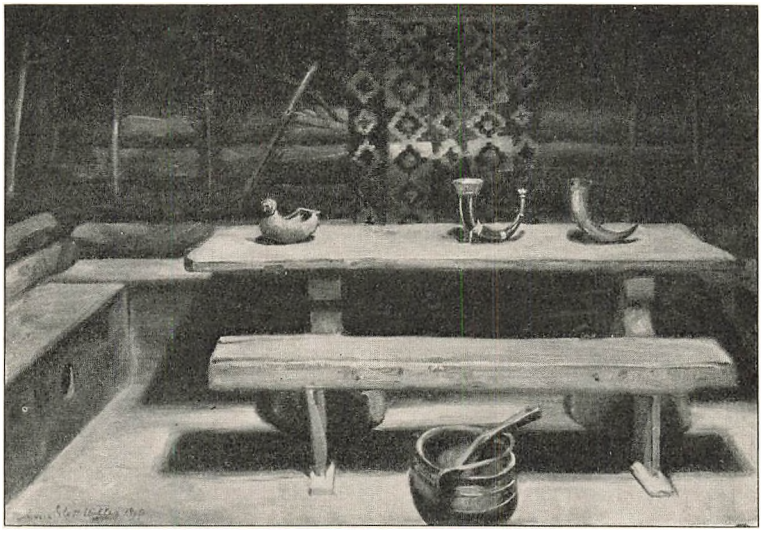

Gammel Aarestue.

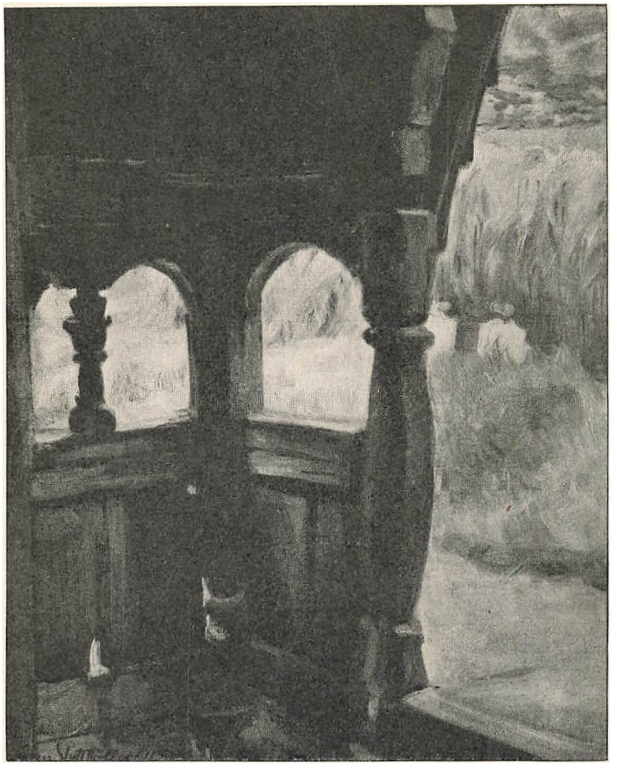

Borgund Stavkirkes Svalegang.

Naar jeg i min Tanke holdt Synet af Baaden paa Stranden og Folkevisestrofen sammen, syntes jeg alligevel, at den Baad jeg hertil skulde male maatte være mere præget af gammel Form end en almindelig Fiskerbaad kunde være det. Jeg søgte længe i Musæer og blandt gamle Skibsmodeller, og i Afbildninger, efter én der havde det rette Præg — men forgæves. Da saa jeg i Sommeren 1914 en Dag ved den mørkeblaa Siljan Sø en af de gamle Kirkebaade med Plads til 20 Mand ved Aarerne liggende i det høje Græs — og havde ikke længer nogen Grund til at betænke mig paa at male *den*, nærmere vilde jeg ihvertfald ikke paa *denne* Jord kunne komme et gammelt, nordisk Fartøj, naar jeg forlangte at se det i Sammenspil med Naturen.

Vi var den Sommer for første Gang i Sverige, hellere end gjerne var vi kommet der før, men vore Veje var nu ikke faldne saadan tidligere.

Besøget styrkede stærkt den Forestilling jeg altid har haft om de de to Lande der nordpaa, Sverige og Norge, at det er som dvælte Fortiden længere deroppe end hernede i Danmark; som gemte Oldtiden sig endnu langtovre paa den anden Kyst af en stor, svensk Sø, eller dybt inde

i de milevide Skove. Ja, jeg véd nu, at det *er* saadan, for jeg har selv sét Vølunds Smedje, med alt Smedeværktøjet, midt i Solskinnet under aaben Himmel i en Lysning i Skoven, med Ambolten fastgjort, nedfældet med svære Jernringe, i en frisk, voksende Træbul, og Essen glødende mellem store Kampesten, der halvt skjultes af Bregner og vilde Blomster. Og én af Thors Bukke saa jeg stikke Hovedet ud, hvid og langskægget, af den lille Træluge, mellem sølvgraa Bjælker i en gammel svensk »Stuga«, hvor Thor hvilte paa Rejsen.

Og Norge da! Hvem kan i én af Norges Dale, eller paa Skrænten af Fjeldet ned til den sølvlysende Fjord, staa overfor en af de gamle, sortebrune Stavkirker uden med Jubel i Sindet at føle, at her ser man nordisk Middelalder lige ind i dens gamle, skønne, barske, lystige Ansigt!

Endnu kan man i Norge en Sommeraftenstund køre ind paa Tunet i en af de gamle, farvestraalende, gudbrandsdalske Gaarde, store Ættegaarde, mangen af dem en gammel Kongsgaard, og se alle de morsomme Træhuse med Svalegange og udvendige Trapper; ét Hus malt vinrødt, med det udskaarne Træværk hvidmalet, et andet Hus, der staar med Træets egen graabrune Tone, har brede citrongule Døre, hvis Snitværk er malt skinnende grønt. — Paa Stabburets øverste Loft gemmes alt det gamle Slægtseje, Smykker, Dragter, Krus, Kander, Fade af Træ udskaarne og malt med gule, røde, grønne, blaa Farver, her opbevares ogsaa Gaardens Arkiv, gamle danske Kongebreve, Bønnebøger etc. Nede i Gaarden foran Trappen ligger den store Stenhelle, hvorfra Rytterne steg tilhest.

Gaardens Øl, man bliver budt at drikke, smager krydret og stærkt, men bittert, urteagtigt, som Øl paa Harald Haarfagers Tid.

Og endnu kan man i Norge stedes for Borde i en gammel sortebrun Aarestue, som den saa ud ved Midten af 15de Aarh., hvad enten den var Kongehal eller Bondestue. Midt bag Bordet er Høvdingens, eller Bondens, Sæde kendetegnet ved det farverige Aaklæde, der tjelder Bjælkevæggen bag ham, hvor hans Vaaben, Buer, Pilekogger, Øxer er ophængte, og med Aaren, Arnen, Ildstedet, midt paa Gulvet, hvorfra Røgen gaar op gennem Ljoren (dansk: Lyren) i Taget; alt Dagslyset kommer ned igennem Stuen fra denne Ljore, og ikke Dagslyset blot:

»De Stjerner blikke som i en Brønd
ned i Hallen gjennem Ljaaren,
Fjeldtinden hilser med Birken grøn
der nedigjennem om Vaaren.«

Allerede i Juni Maaned 1900 havde jeg paa Damgaard malt et Landskabsstudie, en Baggrund til et Billede til Visen: *Hr. Jon og Fru Bodil.* Saameget trængte sig imidlertid i de følgende Aar imellem af andre kunstneriske Planer, at jeg naaede frem til Sommeren 1918 før der blev klar

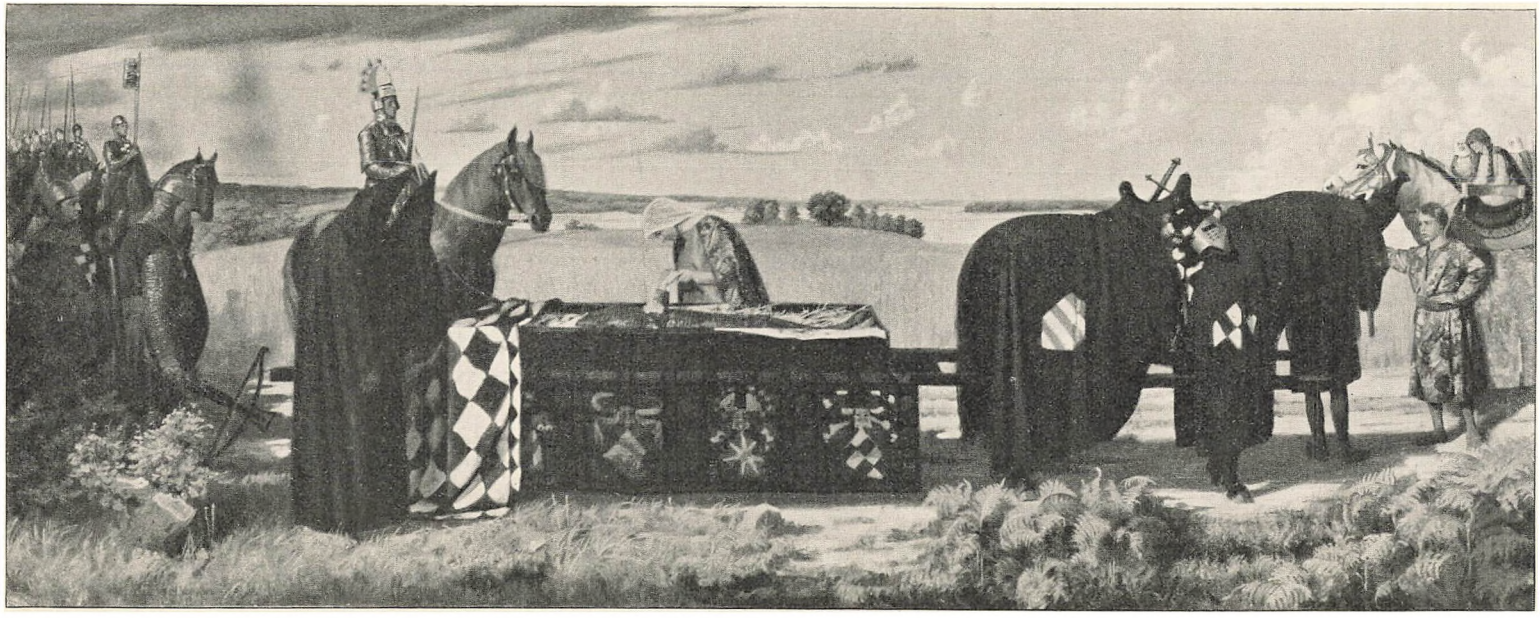

Hr. Jon og Fru Bodil.

Vej til at gøre Alvor af Studierne (og de var mange), som skulde bære Billedet. Vi skulde den Sommer atter bo nede ved Lillebælt, men denne Gang paa en ny Kant, Stenderupstrand paa Jyllandssiden; i Virkeligheden var vi her i Sønderjylland, det vil sige som det var før 64, da det gik til Kolding Porte, Stenderup var et af de 8 Sogne, som vi ved Fredsslutningen kom til at beholde.

Det Landskabsstudie jeg havde malt til: Hr. Jon og Fru Bodil i 1900 var kun et ganske lille Billede, det vilde ikke ret slaa til, naar der i et stort Billede skulde gøres Rede for Enkeltheder, men ved at vælge Stenderupstrand til Opholdssted den Sommer, vilde jeg der have et Landskab for Øje, hvormed jeg kunde supplere, hvad jeg Alt havde af Studie. Og Landskabet vilde komme til at spille en betydelig Rolle her idet det var givet i Visens Omkvæd. Visen er ikke synderlig kendt, det maatte jeg gaa ud fra, og for at lette Publikum Forstaaelsen af hvad Billedet fremstillede, var jeg, da det blev udstillet, nødt til at lade trykke 8, otte, Vers af den i Katalogen.

Nuvel: Hr. Jon og Fru Bodil er et ungt, højfornemt Ægtepar, tilhørende Landets adelige Slægter, Marsk Stig nævnes som hendes Broder, der lever lykkeligt paa deres Gaard. Saa vaagner unge Hr. Jon en Nat af sine »stærke« Drømme; han har drømt »saa underlig — om Sværd og dragne Knive.« Med Skræk i sit Hjerte tyder Fru Bodil det som noget ondt, der truer Hr. Jon »iaar udi den Krig«, og raader ham, at han skal gaa til Skrifte, som om han skulde dø nu, og lade »Banner slaa«, hvilket vel maa betyde gøre sig rede til den Krig, han ikke kan undgaa at komme med i. Fru Bodil vil endog, at han skal lade hendes Broder »Marsti« føre »den Banner saa røde«, men det vil Hr. Jon ikke, han er taprere Mand end som saa:

»Jeg lader mig skrifte og Banner slaa og selv da skal jeg fremmerst være
som jeg skulde gange til døde; og føre det Banner saa røde.«

Alt er dermed beredt og de Kongens Mænd rider bort »gennem de grønne Skove«; Fru Bodil følger Hr. Jon tilhest saa langt hun kan, og da de endelig maa skilles, saa tunge i Sindet er hendes sidste Ord til ham:

»I lader Eder mindes min ædelig Herre,
Jeg haver Eders Barn i Barm.«

Hr. Jon og hans Folk drager i Leding, Krigen gaar sin Gang — og Hr. Jon falder. Saa kommer de onde Drømme til Fru Bodil:

»Jeg drømte unge Herre Jon
i mine Arme laa;
og Blodet randt over hans favre Haar
og paa mit Bolster blaa.«

Hun har nu ikke Ro for Tanken om hvad dette kan betyde, men lader sadle sin Hest og rider afsted for at skaffe sig Tidender om Hr. Jon. Da

hun er kommet noget frem ad Vejen sér hun det Tog drage frem, der bringer Hr. Jon; »Silke og det røde Guld — slog ned over Hesteben.« — Bag Ligbaaren rider »Hr. Marsti«, han ængstes, da han ser sin Søster komme, for hvad han skal svare paa det, han véd, hun vil spørge om. Han gør først et Forsøg paa at fortælle, at Hr. Jon er i Kongens Gaard, men hun beder dem blot sætte Ligkisten ned, at hun kan se Hr. Jon.

Han var fuld ond at lugte
og halve værre at se,
hans Hoved var hugget i Stykker syv
og samlet i en Ble.

De gør dog som hun ønsker og sætter Ligbaaren ned paa Jorden, men to Gange daaner Fru Bodil ved dens Side. Saa gaar hun helt frem til den og tager den Dødes ene Haand i sine:

Hun løfted op hans hvide Haand,
den var saa gul som Voks;
»Jeg kender ham paa det lidet Ar
han skar sig paa min Saks.«

»Dette er ungen Herre Jon,
jeg kender ham paa hans Haand;
han skar sig paa min sølvbundne Sax
der vi i Fæstens-Øl sad.«

Der er saa intet Andet at gøre end at sætte Ligbaaren op igen og hjælpe Fru Bodil til hendes Hest, som hun dog næsten ikke kan ride, »før hun kom til Rosenslund — hun faldt 7 Gange fra Hest.« Visen afsluttes saa med Fru Bodil's fortvivlede Udbrud:

»Linden stander paa Lindebjerg
hun breder ud med sit Blad;
jeg haver faaet saa stor en Sorg,
jeg bliver aldrig glad.«

Al Danmark raader hende ej Bod. —

Det var for dette Omkvæds Skyld, at jeg maatte give Billedet en landskabelig Baggrund af et stort, skønt Stykke Danmark. »Al Danmark« som man ser det paa en lys Sommerdag, naar Kyst smiler til Kyst over det blaa Vand og Somrens Grøde blomstrer og trives.

Mit Billede fremstiller det Øjeblik da Ligbaaren er blevet stillet ned paa Jorden; den Dødes egen Ridehest og to Munke, i sorte Kutter, og med Hætter, der helt skjule deres Hoved, har baaret den frem; Hesten har kulsort Skabrak prydet med Hr. Jon's adelige fædrene og mødrene Vaabenskjolde; ved den tomme Sadel er hans Sværd og store Tøndehjelm med Vesselhornene fastgjort. Selv ligger han i sin Rustning, halvt hyllet i Liglagnet, paa Straa i den sorte Kiste; hans Hoved er dækket af »en Ble« (det vil sige et Stykke *bleget* Linned). Paa den anden Side af Kisten staar Fru Bodil bøjet over hans hvide Haand, hun er klædt i rosenrød Kjole, med en Gyldenstykkes Kaabe »skaaren i Roser« med blaat Foer, paa Ho-

vedet et hvidt Fruelin. Bag hende ses en grøn Rugmark, der gaar helt hen til Strandskrænten. Ved Kistens Hovedende holder »Hr. Marsti« til-hest med den hvide, syvoddede Stjerne i blaa Bund i sit Skjold og Hjel-men smykket med Hvideslægtens Hjelmtegn; tilvenstre i Billedet ses Hr. Jon's Mænd, alle i fuld Vaabendragt; tilhøjre Fru Bodil's Damer og Smaa-drengen, der holder hendes Hest ved Tømme; — et mørkt Vejr trækker op i Vest med en faldende Byge, det synes at ville gaa frem og slukke det lyse Solskin over Egnen.

Det var i Sommeren 1918 jeg malte Studierne til: Hr. Jon og Fru Bodil, selve Billedet blev færdigt i Løbet af Vinteren og udstillet om Foraaret 1919.

Men nu var den Tid oprundet, hvor Mulighederne for Sønderjyllands Tilbagegivelse til Danmark begyndte at fylde alles Sind og Tanker og ikke mindst i de Kredse, hvor *vi* færdedes, blandt Folk der længe havde arbejdet, de Ældste blandt dem lige siden 1864, for Sønderjydernes Sag. Os opfyldte Alt dette saa stærkt, at vi ligefrem ikke kunde tænke paa Andet, og kort efter at have afleveret vore Billeder færdige til Foraars-udstillingen, rejste vi ned til Sønderjylland. Jeg var ombord paa »Ægir« den vidunderlige Majaften, da Skibet, som kom for at hente Børnene til Sommerophold i Danmark, gled ind i Flensborgs Havn med Danebrog som *Splitflag* vajende fra Agterstavnen, et Syn Flensborg ikke havde set siden 64, og som bragte de Ventendes Hjerter til at svulme i ét, Sindet næsten overvældende, Haab.

I den første Del af Sommeren opholdt vi os paa mange forskellige Steder dernede, men altid saa kort Tid ad Gangen hvert Sted, og i saa helt andet Ærinde, at der ikke blev Stunder til at male.

Først hen i August Maaned blev der Tid og Ro til et længere Ophold og vi bestemte os da til at være i Slesvig By en Tid. — Byen havde ind-taget os stærkt første Gang vi saa den i 1909; med Alt, hvad der kan siges og fortælles om dens tyske Sindelag i nyere Tid, saa er Byens Præg, dens gamle, kønne Ansigt, paafaldende dansk; naturligvis findes der her og der nye Bygninger, af afgjort tysk, eller rettere preussisk Karaktér, men som Helhed er den som en gammel dansk Provinsby, som alle vore Havnebyer stammer den saa tydeligt fra Fiskerlejet. I Slesvig By gror Roserne gadelangs foran Husene, som i en anden dansk Skipperby, Middel-fart, og Slesvig har netop meget af den samme gammeldags Ynde og Hygge over sig, som præger Middelfart. Intetsteds i Slesvig er Skipperpræget stærkere end i den Del af Byen, der kaldes Holmen, der jo ogsaa i Virke-ligheden den Dag idag *er* et Fiskerleje. Her bor Sli-Fiskerne i de smaa Huse, der minder saameget om Nyboder, og her gemmer Byen, paa en lille rund Plads, en Kirkegaard indrammet af Lindetræer, det Minde, der for evigt vil være knyttet til Slesvig By's Navn og Historie, *her* byggede

»Holmen« i Slesvig By.

Ansgar den første kristne Kirke i Danmark. Denne Kirke, Mariekirken paa Holmen, siges af Heldvath at have bestaaet af Porfyr (en rød Granitart) af Andre at have været væsentligt af Tuf, smykket med Porfyr. Endnu i 1849 stod dens gamle Klokketaarn med raat udskaarne Dragehoveder paa Gavlens Kantbrædder. Derude paa Holmen stod jeg nu mangen en Aften og malte efterstaaende Billede, medens Sli-Fiskerne gik til og fra ved deres Dont, og deres Børn myldrede om mit Staffeli; de Ældste af Fiskerne vilde gerne forsøge at forstaa lidt af mit Danske, det de havde haft Undervisning i som Børn.

Den nuværende Slesvig Domkirke er efter 1864 blevet stærkt ombygget af tyske Arkitekter — hvad man tydeligt kan se —, for danske Øjne er den ikke tiltalende: Oprindelig er den en romansk Kirke, hvis Indre senere er blevet helt gotiseret, men Martin Nyrop har fortalt mig, at da han, i ét af de Aar Tyskerne restaurerede Kirken, passerede Slesvig og var inde i Domkirken under Ombygningen, saa han indeni de gotiske Murpiller, der bærer Højkirken, de gamle romanske Søjler. — Af den oprindelige romanske Kirke's Ydre staar nu kun Tværskibet tilbage og her findes ved den søndre Indgang den berømte Petrus Portal. Underligt nok — og Gudskelov — staar denne Portal urørt af Tyskerne, men den er i en sørgelig Forfatning, hvad der for mig blev en Grund mere til at male et Billede af den. Portalen, der menes opført c. 1140, er af en gulgraa Kalksten i store Kvadre, over Indgangen tre store Buer over hinanden, der til hver Side bæres af 3 Granitsøjler. Tympanon har et Relief i Granit. Den saa ud som lutter Tragedie, men storslaaet i al sin Forsømthed; i de fine Søjler var der Brud efter Brud, navnlig nedefter, Baserne vare flere Steder ituslaaede.

Der voksede foran Kirkemuren, lige ved Siden af Portalen, en stor

Petrus Portalen paa Slesvig Domkirke.

Hængepil, hvis Grene viftede frem og tilbage henover og nedover de ilde medtagne Søjlekapitæler; da det blev henad Efteraar, og Bladene begyndte at gulne og blæse af i Hobe paa Stenfliserne foran Portalens Dør, øgedes end mere det Indtryk af Uorden, Fattigdom, Forfald — og Storhed man her modtog; danske historiske Minder led her Stedbørns Skæbne.

Relieffet i Tympanon fremstiller Kristus, der med højre Haand rækker Sct. Peter Himmerigs Nøgler, med venstre en Skriftrulle til en anden Helgen. Bagved Sct. Peter staar en Konge, der bærer en Model af Domkirken. I Skriftrullen er der en Indskrift, der er læst saaledes: *Tu michi vesannum mundi depelle tyrannum et revoca gentes tenebris dæmonia colentes;* paa Dansk: Fordriv Du mig Verdens Tyran og kald de Folk til min Kirke, der nu som Hedninger dyrke Mørkets Guder.

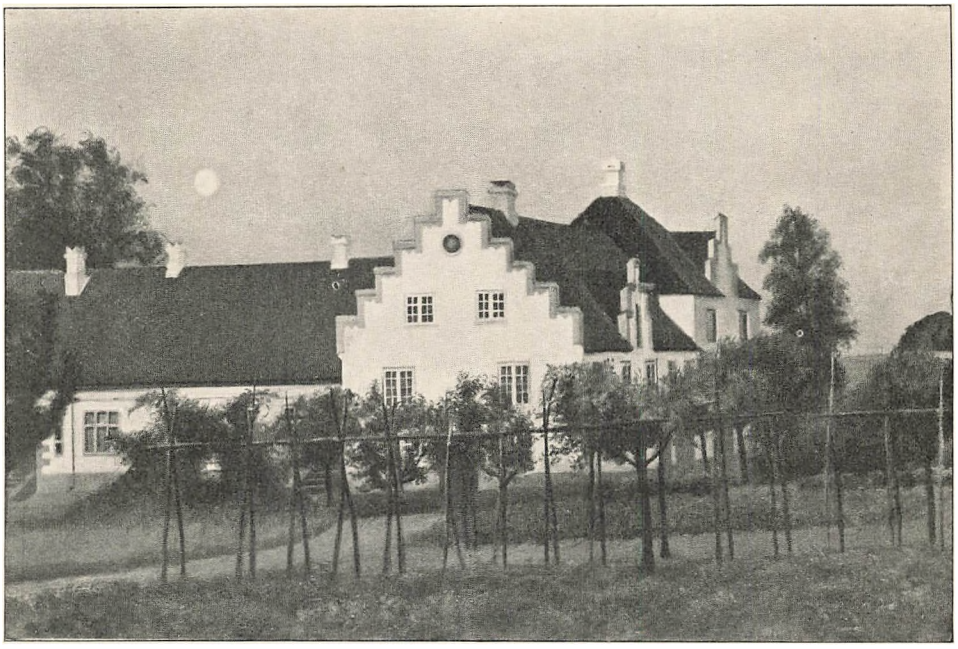

Herregaarden Søgaard.

Til Billedet komponerede jeg en Ramme med Forbillede i de gamle romanske Altre af forgyldte Metalplader, hvorpaa jeg malte denne Indskrift med romanske Bogstaver, Majuskler.

Rammen var ikke naaet at blive færdig, inden jeg i Januar 1920 rejste ned til Flensborg for at være der i Afstemningstiden. Rammen maatte derfor sendes ned til mig, for at jeg kunde faa Indskriften paa den malt; den nød da den sjeldne Ære at blive taget med ombord paa en engelsk Torpedojager (takket være den internationale Kommission) og atter vende tilbage til København, til Foraarsudstillingen paa samme Maade.

Kører man ad Landevejen fra Aabenraa til Flensborg, ser man, lige ved en stor Sø, en hvid Herregaards kamtakte Gavle og røde Tage, hvad der er et sjeldent Syn i Sønderjylland, det er *Søgaard*. — *Søgaard* nævnes allerede i 1152, da en Conrad v. Ahlefeldt var dens Ejer, i fem Slægtled ejedes den af Familien Ahlefeldt, gik saa over til Limbækkerne og senere igen tilbage til Ahlefeldterne. I 1344 fik Johan Limbek, af den sønderjydske Hertug Valdemar, hele Lundtoft Herred, hvori Søgaard ligger, i Pant. 1344, det vil sige 4 Aar efter at Niels Ebbesen havde dræbt Grev Gert. Der kan neppe være Tvivl om, at Herrerne til Søgaard i den stormfulde Tid, medens Valdemar Atterdag møjsommeligt opbyggede sit Rige, ja egentlig

hele hans Regeringstid igennem, har staaet paa hans Fjenders Side, thi i 1375 forpligtede Luder Limbek sig til, at Søgaard *altid* skulde være et aabent Slot for de holstenske Grever. Dette Slot, det gamle Søgaard, laa paa en Holm i Søen, dets Bygninger er helt forsvundne; hvor det laa er nu et stort Engdrag, hvorover Landevejen gaar hen; under Vild-Kørvel-blomsternes Kniplingsflor og de gule Kabbelejer kan man her og der i Græsset finde røde Murstensbrokker fra den gamle Gaard. Ingen Del af vort Land afspejler Tidens Omskiften, Historiens vekslende Skæbner, saa klart som Sønderjylland's Jord; der har paa *forskellig* Vis været kæmpet om Søgaard gennem *alle* Tider, helt op til vore Dage, hvor danske Mænd fra Kongeriget efter 1864 har bragt store økonomiske Ofre for at holde Søgaard fast paa danske Hænder, saaledes Villars Lunn og Axel Heide. Det er lykkedes, og Søgaard er ogsaa nu en dansk Gaard; en fredelig Landgaard, med Frugttræer og Køkkenhave, med Stalde og Udlænger.

Hvor alslags Krigsfolk, fra de holstenske Grevers Ryttere i Middelalderen til preussisk Kavalleri i vore Dage, drog frem ad Landevejen, saa vi i Maj 1920 de danske Soldater, med Blomster i Bøssepiberne komme vandrende, komme *igen*, og en jublende, dansk Befolkning tage imod dem som *sine egne*.

De sidste Linier i det sidste Vers af Ebbe Skammelsens Vise lyder som før anført:

Fordi træder Ebbe Skammelsen
Saamangen Sti vild om Land.
Fordi træder Ebbe Skammelsen saamangen Sti vild.

Der er knyttet et Sagn til disse Linier, til dette Visens Omkvæd; for Danmarks Vedkommende er det kun stedfæstet til en fjerntliggende Del af det gamle, danske Rige, Halland, men oprindelig kan det vel lige saa vel have tilhørt de jydske Former af Visen.

Sagnet fortæller, at det var spaaet Ebbe Skammelsen, at han, der selv som Bod for sine svare Ugerninger ved den blodige Bryllupsfest, havde ladet sig slaa Jernlænker om Lænder og Arme, og var draget paa Pilgrimsgang ud i Verden, at han ikke skulde finde Tilgivelse før *han hørte sin egen Vise sunget*. Efter mange Aars Vandringer Verden over kom han endelig engang tilbage til sit eget Land, og kom her en Aftenstund ind i en Gaard, hvor det først syntes som der slet Ingen var tilhuse, men omsider fandt han ind, hvor en Pige sad ved sin Væv og sang, og *hun sang Ebbe Skammelsens Vise*; medens Ebbe usét og ukendt lyttede dertil, faldt den ene Jernlænke af, siden den anden og den tredje og selv sank han død til Jorden, han havde fundet Forløsning.

Dette Sagn, denne Tildigtning til Visen synes mig at røbe en saa mærkelig dyb Forstaaelse af hvad Poesi er, hvad den saa at sige tjener Men-

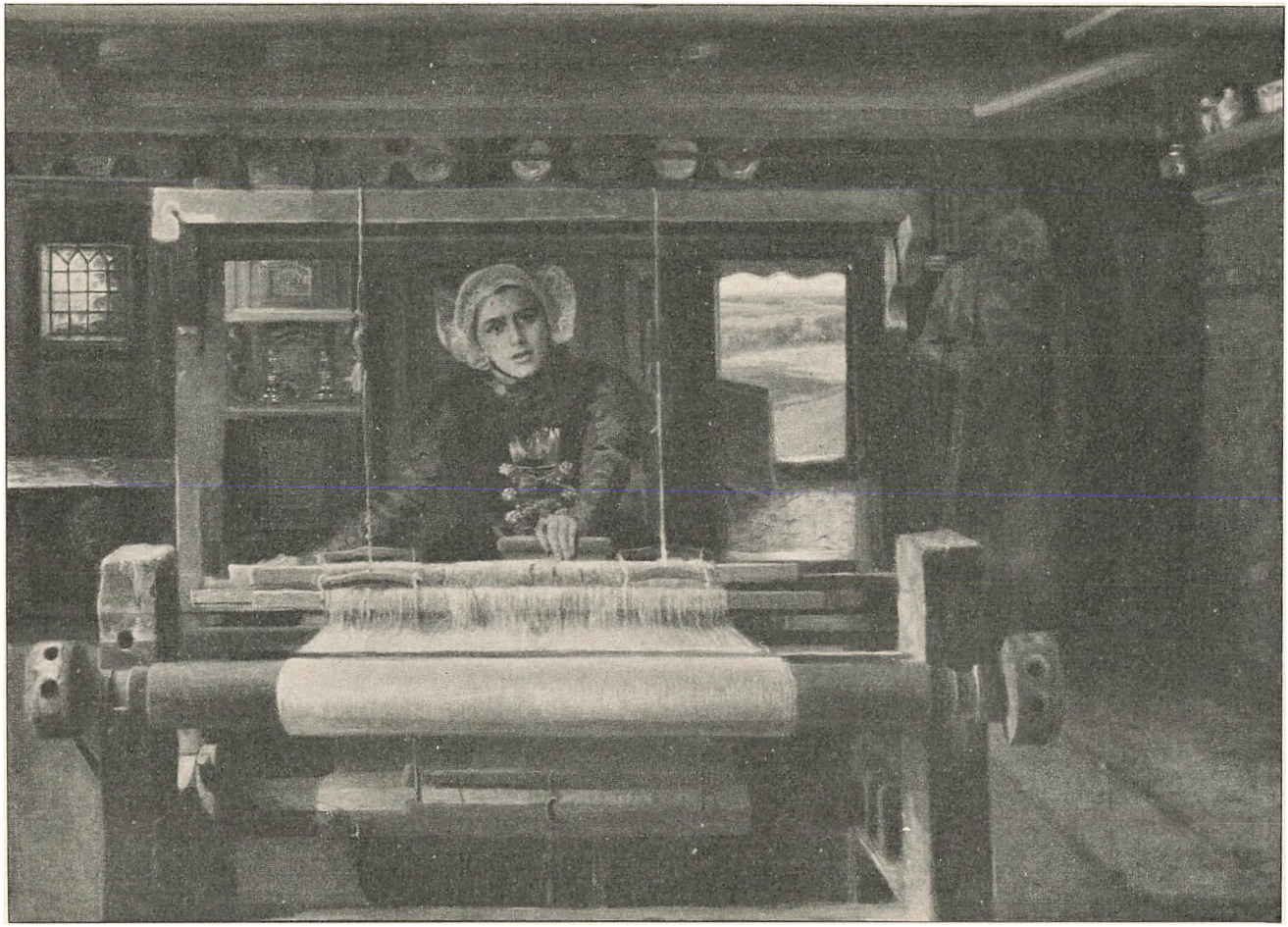

Ebbe Skammelsen hører sin egen Vise sunget.

neskelivet til, som jeg ikke har mødt saa klart udtalt noget andet Sted i Folkedigtningen, og jeg glæder mig over, at det er i Norden, at denne folkelige Forstaaelse af Poesiens Væsen springer saa naturlig frem som et Kildevæld af de dybe vandførende Lag i Jorden.

At høre sin egen Vise sunget — — — først naar de skæbnesvangre Tildragelser med deres Fejl og Forvildelser, er blevne til Poesi, til Sang paa Folkets Læber, er den Forstaaelse naaet, som bringer Forløsning. Vi skal saa højt op som til Goethes Ord om at gøre »ein Leid« til »ein Lied« før vi finder noget tilsvarende og lige saa udtømmende.

Saa varm blev jeg hver Gang jeg tænkte paa dette Sagn, og Alt hvad det sagde mig, at jeg fik Lyst til i et Billede at fremstille, hvad der lod sig fremstille billedligt af Æmnet: *Ebbe Skammelsen, der hører sin egen Vise sunget.*

Der var en lang Vej at gaa, thi først maatte jeg i nogle Billeder af selve Visens Tildragelser, fortælle hvem Ebbe Skammelsen var, thi ved den Tid jeg først tænkte herpaa, de sidste Aar før Aarhundredskiftet, var der Ingen, der talte om Ebbe Skammelsen og Faa, der huskede, hvem han var; først langt senere er hans Vise blevet taget op til digterisk og kunstnerisk Behandling.

Det første Billede maatte være: *Ebbe Skammelsen i Bryllupsgaarden,* derefter: *Ebbe ved selve Bryllupsgildet, Ebbe dræber Bruden* og endelig det, som for mig det Hele drejede sig om: *Ebbe Skammelsen, der hører sin egen Vise sunget.* Af disse Billeder har jeg endnu kun faaet det første og det sidste malet.

For at sammenfatte Alt, hvad der laa i Emnet: *Folkevisens Liv i Folket gennem Tiderne, Folkets Trofasthed mod de gamle Viser helt op imod vor Tid,* maatte jeg føre min Fremstilling op til det Tidspunkt, første Halvdel af det 19de Aarh., hvor Kvinderne *endnu* bar de gamle Dragter med Brokadesærmer, Sølvsmykker, Kniplingshovedlin, hvor Bondens Stue *endnu* rummede det gamle Bohave, Alkoveseng, Kandeskab, Tallerkenrække oppe under Loftsbjælkerne, Mælkefade paa Brædter mellem Bjelkerne, Bord langs den faste Vægbænk og den gamle Vævestol ude paa Gulvet — og hvor Folkevisens Toner *endnu* lød, naar Pigen sang ved sin Væv, medens hun førte Skytten frem og tilbage gennem Rendingen og slog Vævet sammen.

I en saadan Bondestue er det, at Ebbe Skammelsen kommer hjem, efter sin aarhundredlange Omflakken, thi her var det man længst havde bevaret Mindet om ham.

Paa mit Billede ses helt fremme i Forgrunden den unge Visesangerske ved sin Væv; hun er saa helt optaget af sin Sang, ser kun for sig de Billeder den fremkalder, at hun ikke har mærket, hun ikke er alene. Ad den aabne Dør ud til Sommeraftenen udenfor, gennem den brolagte Forstue, er en ældgammel Mand, hvis lange, hvide Haar flyder ned over hans Skuldre, stille kommet ind. Han bærer en underlig laset Klædning, den af mange Aars og mange Vejes Støv og Slid medtagne hvide Bods-

Hellig Olav.

dragt, der kendetegner Pilgrimmen; med sin magre, højre Haand støtter han sig til sin Pilgrimsstav, den venstre trykker han ind mod sit Hjerte; Hænderne er bundet sammen med en lang Jernlænke fastgjort til begge Haandled med rustne Jernbaand. Han staar i Halvmørket henne i Krogen under det store Uhr, der tæller den løbende Tid.

Da jeg i Vinteren 1921 fik Bestilling paa at male et Billede: *Hellig Olav* til den danske Amerikabaad, der bærer den norske Helgenkonges Navn, og tilhører »det forenede Dampskibsselskab«, blev jeg meget glad, og ikke saa lidt ængstelig, for Opgaven. Glad — for Helgenkonger lever der jo ogsaa nogle af inde i min Billedverden, og Hellig Olav har der Pladsen lige efter mit eget Lands Skytshelgen: Hellig Knud Konge, — ængstelig, thi jeg var jo i *dette* Tilfælde *kun* Dansk — og Sct. Olav var Nordmand.

Men som saa ofte før kom Poesien mig her tilhjælp; der er et Digt af Welhaven, som jeg tror jeg har kendt alle mine Dage, og altid holdt af; baade dets Billeder og dets Rytme har tidligt tiltalt mig; det er det Digt Welhaven kalder: »en Vise om Hellig Olaf«. Digtets Skildring af Kongen som Kirkebygger rammer jo lige i Midtpunktet af Hellig Olav's Virke, og jeg véd, at den Gang jeg i Sommeren 1915 boede oppe i Lærdalen for at male den gamle Kirke i Borgund, kom det Digt mig stadig paa Læben.

Jeg byggede da mit Billede paa disse Indtryk fra norsk Digtning, norsk Natur og et gammelt norsk Kulturminde. I Kongens Skikkelse søgte jeg at holde mig til, hvad der er skildret i Snorres Olavssaga. »Olav Haraldsøn var ikke høj, men middels af Vext, kraftig og sterk, lyshaaret, bredladen, lys og rødmusset i Ansigtet, havde meget gode Øine, var fagerøiet og snarøiet, saa at man maatte ræddes for at se ham i Øinene, naar han var vred«. Jeg har valgt at male den stærke og fromme Konge, der truer alt Troldepakkets drillende og djævelske Uro og Forstyrrelser ved at vise det korsdannede Hjalte paa sit Sværd.

»Hellig Olaf med det luerøde Skæg
kyssed Hjaltet paa sin Klinge,
og han holdt det højt mod Dværgehallens Væg,
og han korsede sin Bringe. — — «

Vred og myndig staar Hellig Olav lige midt i Billedet, som hans Skikkelse helt behersker; han er klædt i en stormønstret Dragt, hvis Farver og Tegning minder om gamle norske Vævninger, han har en mørkerød Kappe om Skuldrene, i sin stærke højre Haand holder han Sværdet med det korsdannede Hjalte frem foran sig, den venstre Haand fatter om Øxen, som Skjoldet med den norske Løve staar støttet imod. Kongen bærer Krone, og Guldglorien lyser mildt bag hans Hoved, hans Ansigt er indrammet af

guldgult Skæg, hans Øjne lyser hvast under strenge Bryn. Bag Kongen ses den fuldførte Kirkebygning, Sagaerne siger jo udtrykkelig, at Hellig Olav byggede *Stavkirker*. Ovenover og bag Kirken rejser sig høje Fjeldsider, hvor henover hvide Skyer lyser i Solen og kaster klare, blaa Skygger.

»Derfor kan Kong Olafs minderige Ry
ingen Sinde gaa til Grunde;
med hver Dalens Slægt det hæver sig paany
fagert fra de friske Munde.
Hellig Olaf med sit hjerterøde Skjold
dækker Klippen, hvor den knejser mørk og gold,
og hans Saga gaar
gennem Norges Vaar
sødt som Fuglesang i Lunde.«

Der er kun ét Optrin i hele denne meget lange Vise paa over 200 Vers, til hvilket mit Billede er knyttet, det er der, hvor Terkel Trundesen kommer hjem fra sin lange, ufrivillige Islandsfærd og finder sin Elskede, stolt Adeluds, gift med den gamle, rige Hr. Sti Jonsen. Terkel er gaaet til Kirken, hvor han venter at træffe stolt Adeluds; hvad ogsaa lykkes ham.

Messen hun var sungen
og Folken' de foer hjem;
Terkel og stolt Adeluds
de gjorde deres Tale saa lenge.

Medens Kirkefolket endnu staar samtalende paa Kirkegaarden efter Messens Slutning, faar Terkel stolt Adeluds opholdt lige udenfor den lukkede Kirkedør, hvor Ingen hører, hvad de taler om. Her spørger han hende, idet han med et hæftigt Tag griber begge hendes Hænder og ser lige ind i hendes Øjne, hvordan det dog er gaaet til, at man har faaet hende gift:

»Hør du stolten Adeluds
du Allerkæreste min;
heller var det dine Frænders Raad
eller det var Viljen Din?

Og faar det sorgfulde Svar:

»Hør Du Terkel Trundesen
og Allerkæresten min:
det var alt mine Frænders Raad
og aldrig Vilje min!

Hidsig og harmfuld truer Terkel med, at han vil slaa hendes gamle Mand ihjel, og rømme med hende af Land, men herom vil stolt Adeluds ikke høre, hun trøster sig til, at »den samme Gud os sammen kom —

Terkel Trundesen og Stolt Adeluds.

han kan os baade adskille!« Og virkelig sker det saadan, efter en hel Række af forskellige Tildragelser, som Visen vidtløftigt fortæller om; Terkel bliver gift, men hans unge Hustru dør, og da Hr. Sti Jonsen kort derefter ogsaa dør, er der intet mere til Hinder for de Elskendes lykkelige Forening.

Visen selv rummer en mærkelig Sammenhoben af mange forskellige Vers og Skildringer laant fra andre Viser, ogsaa derved bliver den saa uendelig lang; men den har ogsaa mange levende og brogede Billeder, mangt et virkelig, menneskeligt Udbrud iklædt Visens naive Form baade for Alvor og Skemtefuldhed.

Samtalen paa Kirkegaarden var ved sin Overensstemmelse med en Virkelighed, jeg selv tidligt havde iagttaget, blevet staaende i min Erindring fra den første Gang jeg læste Visen. Som ganske ung havde jeg under Sommerbesøg i en vendsysselsk Præstegaard om Søndagen sét Kirkefolket staa og samtale ude paa Kirkegaarden efter endt Kirkegang; ude paa Marken, eller nedad Kirkebakken, græssede de fraspændte Heste, indtil Gudstjenesten var forbi. Saadant har det utvivlsomt været Skik og

Vane i umindelige Tider overalt paa Landet, hvor Folk ofte kom langvejs fra til Kirke og da gerne greb Lejligheden til at faa talt med Venner og Frænder.

Naar jeg tænkte paa at male de To, Terkel og stolt Adeluds, under deres Samtale ved Kirken, tænkte jeg mig altid en lys, graa Granitkirke bag dem, helst en med en god romansk Portal. Det var for dette Billedes Skyld jeg i 1909 malte Portalen i Aalum, der jo var god nok i og for sig, men da jeg i 1917 atter var oppe paa Benzon i Djursland, gensaa jeg dér Rimsø Kirkes Portal og *den* syntes mig endnu bedre egnet til mit Billede. Portal er maaske for stort et Ord at bruge om den, det er en Granitdørindramning af usædvanlig rigt udsmykket Art. Døren indrammes af to snoede Søjler med flade Kapitæler, Snoningen fortsættes i en Tougsnoning, der runder sig op over Døren og indfatter et Relief ovenover denne, (en Mand tilhest?). I Rammer af Rundbuer er paa hver Side af Døren to Figurer, den ene ovenover den anden, indhugget i Graniten; de to tilvenstre for Døren, set udefra, er siddende, de to tilhøjre staaende, alle fire bære de Glorier, den øverste tilvenstre Korsglorien; Relieffets Stil tilhører det 12te Aarhundrede.

Paa mit Billede er det er en lys Sommerdag, at de To mødes ved Kirken foran den gamle Dør. Som den rige Ridders Frue er stolt Adeluds klædt i en rød Skarlagens Dragt med mange gyldne Smykker; Guldbradse paa Brystet med Kæder og Kors, guldstukne Ærmer, Guldbælte og en Gyldenstykkes Taske ved Bæltet; hendes blaa Kappe er foret med Hermelin og fastholdes paa Skuldrene af gyldne Spænder; hendes Hoved er indhyllet i det hvide Fruelin. Terkel bærer en sort- og hvidmønstret Dragt, — »Hjort og Hind de stod derudi«, — og en graa Hættekappe; en gyldenskaftet Kniv i Bæltet. Hans Hoved med det mørke Haar sét helt i Skygge mod den jernbeslagne, brune Kirkedør. Omme ved Kirkegaardens Stendige staa to Grupper af Folk i Samtale; baade Mænd og Kvinder bærer brogede Dragter i klare, lyse Farver. Udenfor Diget gaar en Mand og en Kvinde bort sammen; paa Marken græsse Kirkefolkets ventende Heste; bag dem ses det aabne Land med store Bakkedrag; Himlen er lys blaa med hvide Sommerskyer.

Der voksede et stort, et mægtig stort, grønt Lindetræ ved Vejen, hvor den drejer ind i Skoven. Ofte stod jeg foran det, eller snarere inde under det, og saa op i det rige Bladhang, i hele den grønne Verden af Folkevise det rummede. De lange, svaje Grene bar deres »bolde« Blade helt ned i det høje Græs, saa der skjultes for alt Udsyn; først højere oppe mellem Grenene skimtede man, at en Skovkant blaanede ovre bag Engen. Ud fra den svære, graasorte Stamme skød det ene Sæt af Grene efter det andet,

Den favre liden Fugl.

»I de dybe Dale
Mellem Nattergale
Og de andre Fugle smaa som tale«.

grøn Verden bag grøn Verden, helt ind i Skovdybet. Hvem kom ridende her? eller hvem holdt tilhest under Linden her?

Der red saa riger en Ridder
ad Vejen frem
hørte han liden Nattergal
i Græsset randt!

»Hør Du liden Nattergal
som Du vel kan!
vil Du bære mit Budskab
til Jomfruens Land?«

Svared det liden Nattergal
som hun vel kunde:
»Gerne bar jeg Dit Budskab,
kunde jeg Din Tunge.«
Ihvor man finder sin Jomfru.

Da Fuglen er saa flink til at give Gensvar, kan hun nok Ridderens Tungemaal bedre end hun véd af, og hun flyver da ogsaa straks »saa langt af Led« og bringer Jomfruen Budskab om, at Ridderen holder i Rosenslund og bier efter hende. Jomfruens Svar, som Fuglen faar med

tilbage, er da det, at Ridderen skal komme til hendes Bur, der vil han finde hende. Hurtigt skynder den liden Nattergal sig tilbage til Ridderen med det gode Bud og han takker hende det bedste han kan.

»Hav Tak liden Nattergal
alt for din Møde;
hvad heller vil Du det hvide Sølv
eller Guldet hin røde?«

»Hav Du selv det hvide Sølv
og Guldet hin røde;
fast bedre er mig III Hvedekorn
mine Unger at føde.«
Ihvor man finder sin Jomfru.

Under den store grønne Lind i Skovens Udkant holder Ridderen højt tilhest. Han er stanset ved at høre den lille, graa Fugls Puslen, idet den »render« gennem Græsset, som det ret er Fugles Vane, naar de bevæger sig paa Jorden. Den talende Fugl, der er Budbringer for Elskende, er vel kendt i Folkeviserne og Ridderen henvender sig derfor trygt til den. Paa Træstubben helt nede tilhøjre i Billedet er Fuglen hoppet op og hører derfra opmærksomt paa Ridderens Tale. Ogsaa Ridderens store, røde Hest med den lange, lyse Manke synes at forstaa den »Tunge«, hvori der tales, og drejer Hovedet spørgende hen mod Fuglen. Den »riger« Ridder er prægtig klædt, hans Dragt er »udi Roser udlagt«, lysblomstret med rosenrøde Ærmer under den store violette Kappe. Med den højre Haand støtter han sig til sit Jagtspyd, med den venstre holder han sin Hest ved Tømme.

Der ligger i Haven paa *Løvenholm* (Gjesing Sogn, Sønderhald Herred) en gammel, ituslaaet Ligsten, den ligger i Græsset tæt ned til Voldgravens stille Vande, hvor de store Linde i Havens Alléer breder deres Grene ned over den. Dens Stil og Udsmykning er Begyndelsen af det 18de Aarh.'s; hvorledes er den kommet her? den maa dog vel engang have dækket en Grav? Den er slaaet itu i 10 meget uregelmæssige Stykker, og Græs og smaa Ukrudtsblomster skyder hver Sommer op mellem Revnerne.

Den gamle Herregaard Løvenholm hed i sin Tid Gjesingholm; oprindelig var den en Tiendelade til Essenbæk Kloster, der her paa Stedet samlede sine Markers Afgrøde. I Østfløjens Murværk findes endnu en Del af denne ældste Bygning; der ombyggedes i 1572 af Anders Eriksen Banner, Sydfløjen er lidt yngre.

Paa vort Nationalmuseum findes nede i Stueetagen, hvor Trappen fører op til 1ste Sal, og hvor de ældste Middelaldersager er samlede, en romansk Granitligsten med Runeindskrift, og paa dens øverste opadvendte Flade en Fremstilling af Sct. Nikolaus og derunder Gudslammet. Runeindskriften er læst saaledes: »Tured gjorde dette Hvælv over Tyre Ebbesen Lave. Vis begge i al Evighed, Marie Naade. Salig Nikolaus skærme. Horder. Det sidste Navn, der er skrevet med Majuskler, synes at maatte tilhøre Stenhuggeren. Denne Ligsten er i 1821 kommet fra Løvenholm (Gjesingholm) til Musæet. — »Paa det gamle Gjesingholm har der været et Kapel, foran hvis Dør der fra Begyndelsen af 17de Aarh. laa en romansk Ligsten med Bispefigur og Runeindskrift, der senere blev flyttet og forsvandt indtil den atter fandtes og i 1821 sendtes til Kbhvn.« Hvor laa da dette Kapel paa Gjesingholm? Der findes intet Spor af det nu, men da Gaarden begyndte sin Historie som Klosterejendom er der jo al Rimelighed for, at den kan have haft et Kapel der tjente Klosterbøndernes aandelige som Kornladen deres timelige Tarv. Muligt har Kapellet ligget paa en Begravelsesplads, der senere er blevet udslettet af den store Have, der anlagdes efter 1756, og paa denne Begravelsesplads kan begge de her omtalte Ligsten, baade den i Nationalmusæet og den i Løvenholm Have oprindelig have haft deres Plads.

Den gamle Ligsten.

Den Folkevisens Fuglesang, som Grundtvig i sit Digt, skrevet som Tekst til »en gammel Melodi«, glæder sig over og priser, har lydt i vort Land i mere end syv eller otte Aarhundreder, ja maaske endnu meget længere, og har dèr ikke blot, som Grundtvig siger, sunget om Alt »hvad det var Lyst at høre« men den har tillige givet os Billeder af Alt, hvad det var Lyst at *se*. Grundtvig forstaar det ogsaa saaledes, thi igennem hele Digtet rulles Billede efter Billede op for os, som Folkevisen sang det frem for Digteren.

Vilde man i ét samle Alt det Folkevisen har givet os Billeder af, kunde man maaske sige, at vi i Folkevisen for første Gang møder *Billedet af Danmark, Folkevisens Danmarksbillede*, beaandet og levendegjort af Poesien, er det *ældste Billede* af vort Fædreland vi ejer.

Vi, der ikke har nogen gammeldansk Billedkunst, som allerede i Middelalderen genspejler vort Lands Natur og de store Begivenheder i Folkets Liv, maa ty til Folkevisens Billeder for at finde det Altsammen, og vi narres ikke, vi genkender og genfinder dér overalt, hvad der er os kendt og kært paa de grønne Øer i de blaa Strømme.

Og Folkevisen er jo ikke blot Landskabsmaler, den er Figurmaler, ja Historiemaler i allerstørste Stil. Maa den end dele Skæbne med saameget andet Historiemaleri i ikke at regnes for fuldt paalidelig i Retning af objektiv Troværdighed, saa kan den dertil svare, at den subjektive Troværdighed er i al kunstnerisk og poetisk Skildring det, hvorpaa det først og fremmest kommer an; ikke Begivenheden selv, men det Indtryk den gjorde paa Folkets Sind, paa Digterens, Kunstnerens Sind, er det, at Kunsten skal være troværdigt Vidne om.

Og her er Folkevisens Skildringer i deres store Træk endnu ikke blevet gjort tilskamme af Historieforskningen; Billederne af Dronning Dagmar og Dronning Bengerd, af hvad Valdemar Sejrs Fangenskab og hans Tilbagevenden derfra betød for Folk og Rige, hvad Tabet af hans og Dagmars Søn voldte Folket af Sorg, hvad Bengerdsønnernes Vildskab fremkaldte af statsopløsende Forvirring i Riget, hvad den holstenske Greves Fremtrængen truede Danmark med og Niels Ebbesens Daad frelste det fra — det har Folkevisen Altsammen skildret os saa rigt og varmt, som alene Kunst og Poesi kan det, og uden at Videnskaben endnu har formaaet at ændre noget væsentligt i Billedets Troværdighed.

Upersonlig, som blev den sunget os af Skovens Fugle, forekommer denne Digtning os, fordi den er saa gammel, at vi ikke kender dens Oprindelse, ikke véd Navn paa en eneste af dens Digtere, kun ét ved vi, at de, der gav os dette første *Danmarksbillede*, var danske som vi selv, herom vidner hver Tone i Sangen, hver Enkelthed i Billedet.

Al dansk Kunst og Poesi, og megen anden dansk Aands Virke, har sidenhen arbejdet videre med, hvad her blev grundlagt, og maa vedblivende arbejde med at uddybe, udforme, befæste *Danmarksbilledet* i Fol-

kets Bevidsthed; jo klarere det bliver, des kærere bliver det os, der udgaar en Kraft fra det, hvergang vi berører det.

Selv har jeg mit Liv igennem taknemlig følt, hvorledes *Folkevisens Danmarksbillede* tidligt tilskyndede mig til af al min Evne at forsøge en Genspejling af det i dansk Billedkunst; er Resultatet end blevet ufuldkomment, har selve Arbejdet herpaa givet mit Liv rigt Indhold og Værd.